

गाउँ वस्तुगत विवरण २०७४

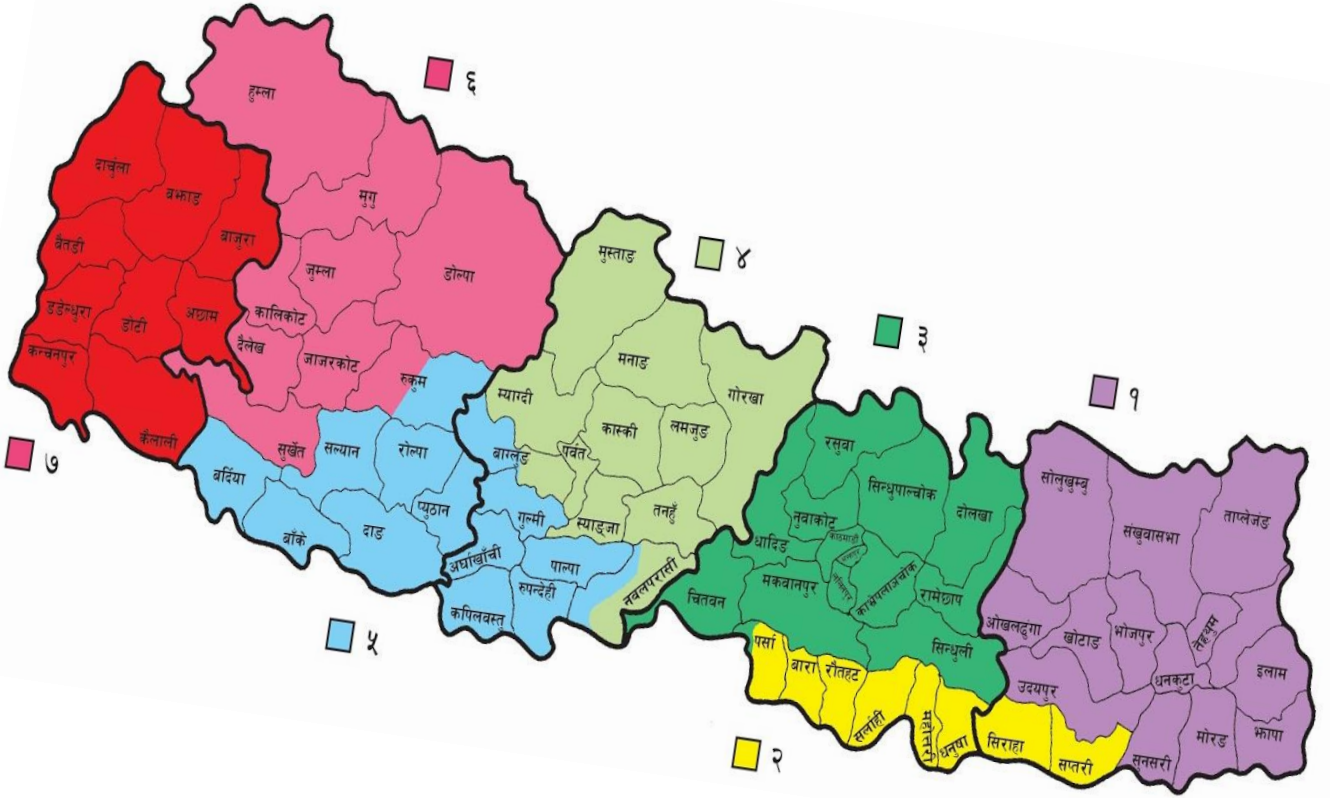

सूरमा गाउँपालिका

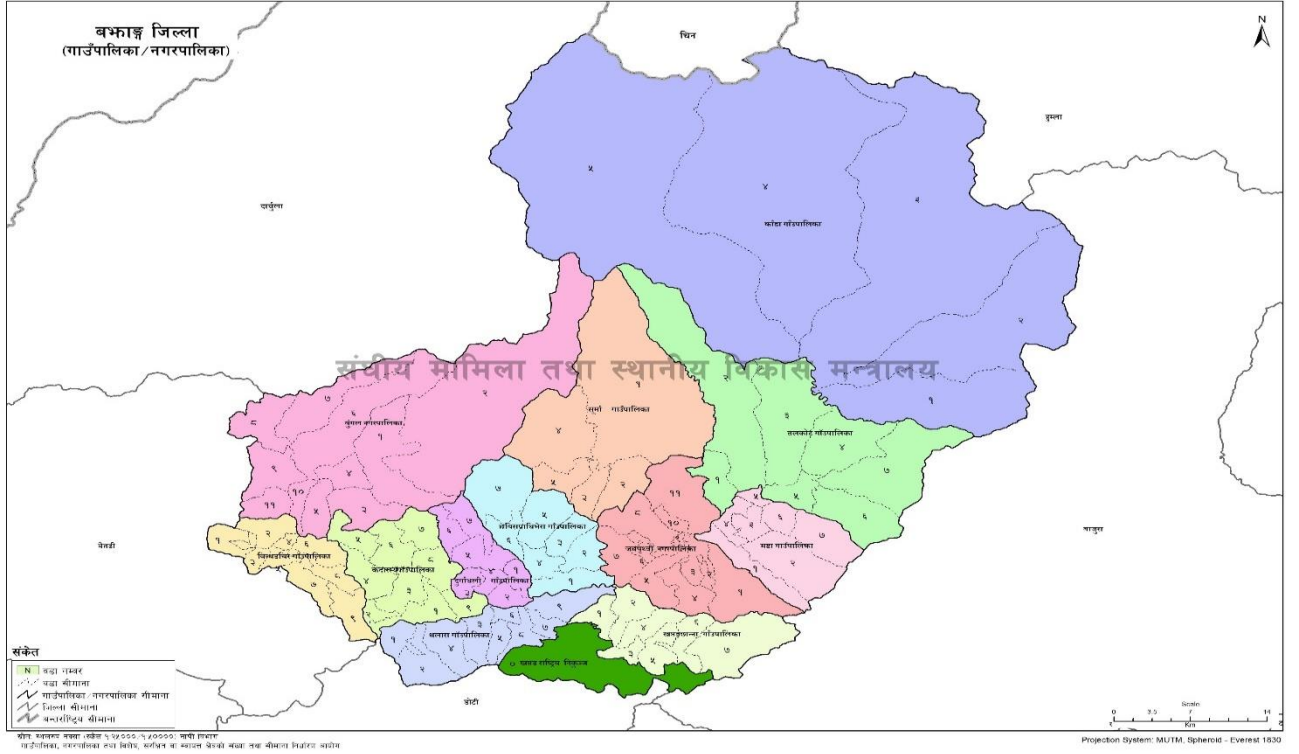
बभगड, प्रदेश नं. ७

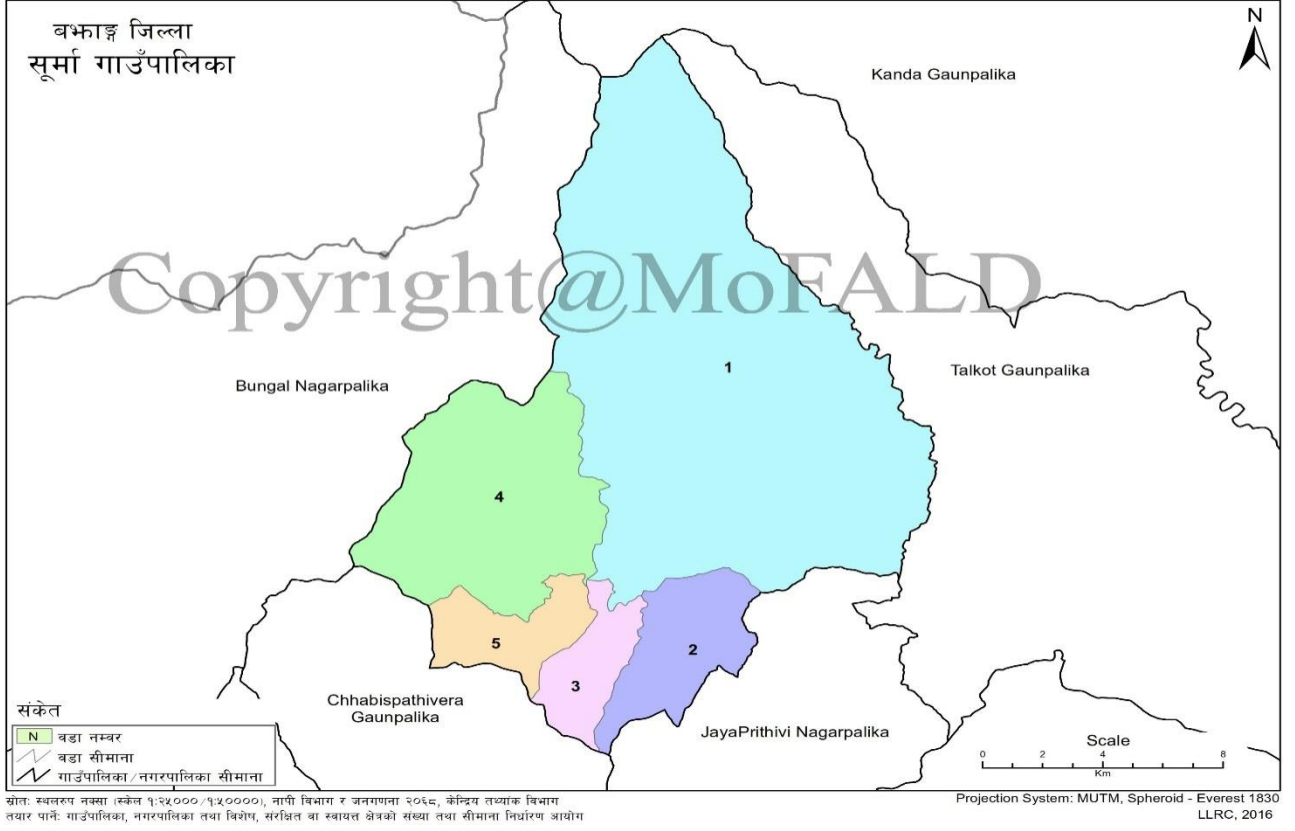
२०७५ बैशाख

प्रदेश र जिल्ला छुट्टिने नक्सा

जिल्हा र गाउँपालिका छुट्याउने नक्सा

दस्तावेज :	गाउँ वस्तुगत विवरण
सर्वाधिकार :	सूर्मा गाउँपालिका, बभाङ
प्राविधिक सहयोग:	ज्ञान वहादुर बोहरा स्वतन्त्र परामर्शदाता gyan_bohara@yahoo.com सम्पर्क : ०९२-५४२१३३६
मिति :	वैशाख, २०७५

सूर्मा गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

दौलिचौर, बभानु

प्रदेश नं.७

प्रकाशकीय

भनिन्छ सुचना शक्ति हो । सुचना विनाको व्यक्ति तथा निकाय कुहिरो माथिको काग जस्तै हुन्छ । स्थानीय सरकार (गाउँपालिका) अहिले कहाँ र कुन अवस्थामा छ? गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक, शैक्षिक, भौतिक पूर्वाधार आदि को अवस्था कस्तो छ ? हाम्रो गन्तव्य कहाँ हो ? गन्तव्यमा पुग्ने योजनाहरु के के छन् ? यी विषय वस्तुमा आधारित भएर हामीले उघी बढ्न सकेमात्र हामीले चाहेको परिवर्तन र सम्वृद्धिको सपना पुरा हुन सक्छ । हैन भने हामी कुहिरो माथिको काग हुन सक्छौं ।

हामीसंग भरपर्दो तथ्याङ्क छैन । विकास र परिवर्तनलाई मापन गर्न हामीसंग कुनै औजारको विकास हुन सकेको छैन । तथ्याङ्कमा आधारित भएर समस्याको समाधानका लागि आवश्यक योजनाको निर्माण, प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने पद्धतिको अभाव देखिन्छ । कुनै सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाले तथ्याङ्क माग्यो भने हामीसंग उपलब्ध गराउने कुनै भरपर्दो, विश्वसनिय र आधिकारिक तथ्याङ्कहरु छैन । भएका तथ्याङ्कहरुको अध्यावधिक हुन सकेको छैन । यस परिस्थितिलाई मध्यनजर गरी भूगोल, जनसंख्या, सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, प्राकृतिक र मानविय जीवनका हरेक पक्षका वारेमा जानकारी दिन, संचालित कार्यक्रमको समिक्षा, सुधार वा परिवर्तन गर्न तथा नयाँ योजनाका लागि पृष्ठपोषणका लागि आधारशिला तयार गर्ने मुख्य उदेश्यका साथ गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

आशा छ गाउँपालिकाद्वारा निर्माण गरिएको गाउँको वस्तुगत विवरणबाट सम्पूर्ण पक्ष तथा निकायले लाभ लिनेछन् र गाउँ वस्तीमा देखिने समस्याहरुको समाधान गर्नमा वस्तुगत विवरण कोशेदुङ्गा सावित हुनेछ, भन्ने मैले विश्वास लिएको छु ।

अन्तमा वस्तुगत विवरण निर्माणका लागि तथ्याङ्क संकलन गर्न खटिएका गणकहरु, वस्तुगत विवरण तयार गर्नका लागि महत्वपूर्ण सुझाव, सल्लाह उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण वडा अध्यक्ष ज्यूहरु, सम्पूर्ण गाउँ सभाका सदस्य ज्यूहरु, समयसमयमा महत्वपूर्ण सुचना, सुझाव र सल्लाह उपलब्ध गरि सहयोग गर्ने नि.प्र.प्र. अधिकृत, वडा सचिव लगायत सुर्मा गाउँ कार्यपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरु, सुचनालाई प्रविष्ट गर्ने सार्थीहरु, प्राविधिक सहयोग र महत्वपूर्ण सुझाव उपलब्ध गराउनु हुने ज्ञान वहादुर वोहरा लयायतका टीमलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । धन्यवाद !

नर वहादुर वोहरा
अध्यक्ष

सुर्मा गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

दौलिचौर, बभगड

प्रदेश नं. ७

दुई शब्द

गाउँपालिका, जनताको सवैभन्दा नजिक अर्थात घरदैलोको सरकारहो । घरदैलोमा प्राप्त गर्ने सेवा तथा सुविधाहरु जनमुखी, भरपर्दो र यर्थाथपरक हुनु पर्दछ । हामीले वनाउने योजनाहरु वस्तुगत समस्याको समाधान गर्न सक्ने, सुखी समाज र सम्वृद्ध गाउँपालिका वन्नमा लक्षित हुनु पर्दछ । यसको लागि गाउँको वस्तुगत अवस्थाको जानकारी हुन आवश्यक छ । अहिलेसम्म सुर्मा गाउँपालिकामा कुनै पनि क्षेत्रको लिखित वस्तुगत तथ्याङ्क, सुचनाहरुको दस्तावेजिकरण हुन सकेको छैन । भौतिक पूर्वाधार, जनसंख्या, भूगोल, खोलानाला, प्राकृतिक स्रोत साधनहरु, पुलपुलेसा, वाटाघाटा, पशु चौपाया, आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक आदिका वारेमा तथ्याङ्कहरु अध्यावधिक हुन सकेको छैन । भरपर्दो तथ्याङ्कको उपलब्धताको कमीले योजना तर्जुमा, बजेट विनियोजन र सोको अनुगमनमा निकै कठिनाई भैरहेको मैले महशुस गरेकी छु । तथ्याङ्कमा आधारित भएर हामीले हाम्रा छलफललाई अधिवढाउने अभ्यासको शुरुवात हुन सकेको छैन ।

हामीले तथ्याङ्कमा आधारित भएर योजना वनाउन सकेको छैन, किनकि हामीसंग भरपर्दो तथ्याङ्कहरु छैन । भरपर्दो तथ्याङ्कको उपलब्धताको कमीले योजना तर्जुमा, बजेट विनियोजन र सोको अनुगमनमा निकै कठिनाई भैरहेको मैले महशुस गरेकी छु । यदि भरपर्दो तथ्याङ्कको व्यवस्थापन तथा अध्यावधिक गरी सोको आधार समस्याको पहिचान र योजना तर्जुमा गर्न सकेमा हामीले चाहेको परिवर्तन सम्भव देखिन्छ । यसको लागि सुर्मा गाउँपालिकाले वस्तुगत विवरण तयार गरेको छ । यस कार्यले शासन व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाई संघीय प्रणालीको सुदृढीकरण, दीगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पुरा गर्ने दिशामा गाउँपालिकाले महत्वपूर्ण जिम्मेवारी वहन गर्नेमा मैले महशुस गरेकी छु । गाउँ वस्तुगत विवरणले नीति, कानून, मापदण्ड र योजना निर्माणका अतिरिक्त कार्यान्वयन र नियमनका लागि आवश्यक सूचना प्रदान गर्नेछ । यस विवरणले गाउँपालिकाको विकासमा समन्वय र सहकार्य गर्ने निकाय तथा विकास साभेदार गैसस, नीजि क्षेत्रलाई समेत मार्गदर्शन प्रदान गर्ने अपेक्षा गरेकी छु ।

अन्तमा, वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कार्यमा नेतृत्वदायी भूमिका खेल्ने सुर्मा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, सम्पूर्ण वडा अध्यक्ष, गाउँ कार्यपालिकाका सम्पूर्ण सदस्य, सबै निर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारी, तथ्याङ्क संकलन गर्ने गणकहरु, प्राविधिक सहयोग गर्ने साथिहरु सबैलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । आगामी दिनमा सबैको साथ र सहयोगले गाउँपालिकाको विकास प्रकृया, शासन सञ्चालन र व्यवस्थापन सहज र उत्साह मिल्न छ भन्ने अपेक्षा राखेको छु । धन्यवाद !

.....
उपाध्यक्ष

विषय सूची

Table of Contents

परिच्छेद १: परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ उद्देश्य	२
१.३ कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु	२
१.४.३ गाउँपालिका स्तरीय अभिमुखिकरण	३
१.४.४ तथ्यांक संकलन	४
१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र श्रोत नक्शा तयारी	४
१.४.६ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयारी	४
१.४.७ वस्तुगत विवरण सुझाव संकलन	४
परिच्छेद २: गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था	६
२.१ भौगोलिक अवस्थिति	६
२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण	६
२.३ राजनीतिक अवस्थिति	६
२.४ धरातलीय अवस्था	७
२.५ प्राकृतिक सम्पदा	७
२.६ सांस्कृतिक उत्कृष्टता	८
२.७ विकासका सम्भावनाहरु, अवसर, चुनौति र समस्याहरु	८
२.९ ग्राहस्थ उत्पादन, मानव विकास सूचकांक र गरिबी	१३
परिच्छेद ३: जनसंख्याको अवस्था	१४
३.१ जनसंख्या वितरणको अवस्था	१४
३.२ जनघनत्वको अवस्था	१४
३.३ उमेर तथा लिंगको आधारमा जनसंख्या विवरण	१
३.४ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण	१
३.५ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण	१
३.६ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण	२
३.७ घरमुलीको विवरण	२
३.८ अपागंताको आधारमा जनसंख्या	२
३.९ आवास माथीको स्वामित्वका आधारमा घरपरिवार विवरण	३
३.१० विदेश गएका घरपरिवार सम्बन्धी विवरण	३
परिच्छेद ४: आर्थिक अवस्था	४
४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण	४
४.१.१ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण	४
४.१.२ बेरोजगार सम्बन्धी विवरण	५
४.१.६ मुख्य बजारकेन्द्र सम्बन्धी विवरण	६
४.२.१ जग्गाको किसिम	९
४.२.४ सिंचाइ सुविधाको उपलब्धता	१०
परिच्छेद ५: सामाजिक अवस्था	२०
५.१ शैक्षिक तथा मानव संसाधन विकास	२०
५.१.१ गाउँपालिकामा भएका विद्यालयहरुको विवरण	२०

५.१.२ विद्यालयको भौतिक अवस्था	२०
५.१.३ तहगत रुपमा विद्यालय (सामुदायिक, संस्थागत, मदरसा, गुम्बा) तथा विद्यार्थी संख्या	२२
५.१.४ शिक्षक तथा कर्मचारीको विवरण	२३
५.१.५ बालविकास केन्द्र तथा कक्षाको विवरण	२५
५.१.६ पाँच वर्ष भन्दा भन्दा माथिको साक्षरता विवरण	२५
५.१.७ लैंगिक आधारमा साक्षरताको विवरण	२५
५.१.८ गाउँपालिका अर्न्तगत अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको विवरण	२६
५.१.१० गाउँपालिका भन्दा बाहिरका विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको विवरण	२७
५.१.११ शैक्षिक गुणस्तर सम्बन्धी विवरण	२७
५.१.१२ बालमैत्री शिक्षा सम्बन्धी विवरण	२८
५.१.१३ छात्रवृत्ती तथा लक्षित सुविधाको विवरण	२९
५.१.१४ आधारभूत विद्यालयमा पहुँचको अवस्था	२९
५.२ खानेपानी तथा सरसफाई	३०
५.२.१ खानेपानीको श्रोतको आधारमा घरपरिवार	३०
५.२.२ शौचालय प्रयोगको अवस्था	३०
५.३ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशिकरण	३१
५.३.१ लिंग अनुसार बाल विवाह (उन्नाईस वर्ष मुनिका)	३१
५.३.२ बडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरु	३८
५.८. पञ्जिकरणको अवस्था	३९
५.८.१ पञ्जिकरणको सम्बन्धी विवरण	३९
५.८.२ नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरूको विवरण	३९
परिच्छेद ६: वन तथा वातावरणीय स्थिति	३९
६.१.४ जैविक विविधता सम्बन्धी विवरण	४२
६.१.५ जलश्रोत तथा जलाघर क्षेत्र र उपयोगको स्थिति	४२
परिच्छेद ७: भौतिक विकासको अवस्था	४७
७.१ यातायात पूर्वाधार	४७
७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था	४७
७.१.६ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धीत गापा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय	४९
७.१.७ बसपार्क तथा बस विसौनी सम्बन्धी विवरण	५०
७.२ विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा	५०
७.२.१ इन्धन उपयोग विवरण (खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार)	५०
७.२.२ बत्ति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार	५०
७.३ सञ्चार तथा प्रविधि	५२
७.३.१ आधुनिक सुबिधामा पहुँच सम्बन्धी विवरण	५२
७.४ आवास तथा भवन	५३
७.४.१ घरको जगको आधारमा घरपरिवार	५३
७.४.२ छानोको प्रकारका आधारमा घरधुरी	५३
७.४.३ घरको पर्खालको आधारमा घरपरिवार	५४
परिच्छेद ८: आम्दानी र खर्चका स्रोतहरूको स्थिति	५६
८.२ औसत मासिक पारिवारिक बचतको अवस्था	५६
८.३ आम्दानीका स्रोतहरु	५७
८.४ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण	५७
८.५ खर्चका क्षेत्रहरु	५८

८.६ संस्था उवम् व्यक्तिसंग लिउको ऋण सम्बन्धी विवरण	५८
८.६ ऋण उपयोगका क्षेत्रहरु	५९
परिच्छेद ९: संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति	५९
९.१ संगठनात्क तथा मानव संशाधनको अवस्था	५९
९.१० गाउँपालिकाको विवरण	६४
९.१०.१ गाउँ कार्यपालिकाको विवरण	६४
९.१०.२ वडा कार्यपालिकाको विवरण	६५
अनुसूची १: वस्तुगत विवरण तथ्यांक संकलन फारमहरु	६६
अनुसूची ३ (क): संस्थागत तथ्याङ्क संकलन/सर्वेक्षण फाराम	६६
अनुसूची ३ (ख): संस्थागत तथ्याङ्क संकलन/सर्वेक्षण फाराम	९७
सन्दर्भ सामाग्री	१०७

परिच्छेद १: परिचय

गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार लगायत अन्य विविध क्षेत्रको विद्यमान यथार्थ स्थिति झल्काउन आवश्यक तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषणका माध्यमबाट तयार गरी तर्कपूर्ण, सिलसिलेवार र व्यवस्थित रूपमा प्रस्तुत गरिएको सूचनाको एकीकृत दस्तावेज वस्तुगत विवरण हो । वस्तुगत विवरण तयारीका लागि स्तरीय विधि, औजार तथा प्रकृयाको अवलम्बन गर्नु जरुरी हुन्छ । सूर्मा गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीको पृष्ठभूमि, उद्देश्य, नीतिगत तथा कानूनी आधार, तयारी विधि तथा प्रक्रिया र सीमालाई यस परिच्छेदमा समावेश गरीएको छ ।

१.१ पृष्ठभूमि

पृष्ठभूमि

नेपालको सन्दर्भमा गाउँपालिका स्थानीय सरकार हो । यसले स्थानीयस्तरमा जनताहरूको आवश्यकताको पहिचान, बजेट निर्माण, बजेटको विनियोजन, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनका साथै जनतालाई तोकिएको सेवाहरू प्रवाह गर्दछ । नेपालमा रहेका गाउँपालिकाहरू स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५, स्थानीय शासन संचालन ऐन २०७४ तथा यस अन्तर्गत जारी भएका नियामावलीहरूद्वारा निर्देशित भएका छन् । यस ऐन तथा नियामावलीमा गाउँपालिकाहरूले वस्तुगत विवरण तयार गरी त्यसैका आधारमा योजना छनौट गर्नु पर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ । वस्तुगत विवरण तयारीका लागि सूचना संकलन र विश्लेषण गर्नु पर्दछ । संकलन गरिएका सूचनालाई यथार्थपरक ढंगले राखी वस्तुगत विवरण तयार गर्दा त्यसले गाउँपालिका लगायत अन्य सरोकारवालाहरूलाई विकास क्रियाकलाप संचालन गर्न अत्यन्त सहयोग पुर्याउँदछ ।

कुनै पनि व्यक्ति, संस्था, घटना, प्रक्रिया वा चिजविज वारेको तथ्य वा विस्तृत विवरणलाई सामान्यतः सूचना भनिन्छ । सुनचा संकलनका आधार दुई प्रकारका हुन्छन् । प्राथमिक र द्वितीय सूचना । प्राथमिक सूचना आफैले सम्बन्धित क्षेत्रमा गएर संकलन गरिन्छ भने अरुले संकलन गरेको सूचनालाई द्वितीय सूचना भनिन्छ । यी सूचनाहरूलाई संकलन, प्रशोधन (तालिकीकरण, व्याख्या वा विश्लेषण) तथा प्रकाशन गर्ने सम्मका सम्पूर्ण कार्यहरू सूचना व्यवस्थापन अन्तर्गत पर्दछन् । आवश्यकता अनुसार चाहिएको मात्रामा र समयमा सूचना प्राप्त गर्न सकियोस भन्ने उद्देश्यले सूचना व्यवस्थापन गरिन्छ । व्यवस्थित गरिएको सूचनालाई आवश्यक मात्रामा निकाल्न र प्रयोग गर्न सकिने हुनु पर्दछ । सूचना व्यवस्थापन नगरी सबै वा अनावश्यक मात्रामा दिँदा मुख्य विषय छुट्ने वा ओझेलमा पर्ने सम्भावना हुन्छ । त्यसकारण सूचनाको व्यवस्थापन गरिनु पर्दछ ।

गाउँको विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा स्थानीय सरकारको भूमिका बढिरहेको सन्दर्भमा गाउँमा विकास सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने एक महत्वपूर्ण कार्य हो । तर हालसम्म गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि स्पष्ट खाका नभएको हुनाले तयार गर्न चाहने तथा प्रयास गर्ने गाउँपालिकाहरूका वस्तुगत विवरणहरू अपूर्ण र एकरूपताको अभावका कारण विभिन्न कार्यमा कठिनाई उत्पन्न भएको देखिन्छ । परिवर्तित नविनतम परिवेशमा स्थानीय सरकारले संविधान प्रदत्त अधिकार बमोजिमको अभिभारा पुरा गर्न गतिशिल विकास प्रक्रियालाई अनुशासित गराई सुशासन र समृद्धिका लागि अर्थपूर्ण पहल हुन जरुरी छ । यस कार्यका लागि नवनिर्वाचित पदाधिकारीको कुशल नेतृत्वमा शासन संचालन र विकास प्रकृयालाई प्रभावकारी रूपले दिशानिर्देश गर्नु आवश्यक छ । स्थानीय सरकारका गतिविधीहरूबाट जनतामा स्वायत्तताको महसुस हुने गरी संघीय समावेशी शासन व्यवस्थाको मर्मलाई जीवन्त तुल्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

गाउँपालिकाका विविध पक्षहरूको वास्तविक स्थितिको तथ्यांक र सूचना विना कुनै पनि योजनाको सही छनौट हुन सक्दैन । तसर्थ वस्तुगत विवरणको आधारमा प्राथमिकता निर्धारण गरी वास्तविक आवश्यकता र जनताको चाहनामा आधारित कार्यक्रम संचालन गर्न तथा भविष्यका लागि पूर्व तयारी गर्न समेत सहयोग पुग्दछ । यस ढाँचाले सो वस्तुगत विवरण तयार गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । वस्तुगत विवरणका निम्न लिखित उद्देश्य रहेको छ ।

१.२ उद्देश्य

गाउँ क्षेत्रको विकासको विद्यमान अवस्था, संभावना र स्रोतको सम्बन्धमा आवश्यक सूचना व्यवस्थापन गर्न गाउँपालिकाको समग्र स्थिति भल्किने वस्तुगत विवरण तयार गर्नु यस प्रतिवेदनको प्रमुख उद्देश्य हो । यसका विशेष उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन् ।

- गाउँको जनसांख्यिक, भू-जैविक, भौतिक, मानविय, आर्थिक, सामाजिक, वातावरण र संस्थागत क्षेत्रको विषयगत र वस्तुगत स्थिति चित्रण हुने गरी वस्तुगत विश्लेषण विवरण तयार गर्ने
- गाउँपालिका, विषयगत कार्यालय/शाखा, संघ/संस्थाको विवरण, अध्ययन, सर्वेक्षण तथा प्रगति प्रतिवेदनबाट प्राप्त आधारभूत तथा संस्थागत तथ्याङ्क एकीकृत र विश्लेषण गरी विषयगत रूपमा गाउँको एकीकृत वस्तुगत विवरण तयार गर्ने
- गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह, स्थानीय राजस्वको आधार र दर निर्धारण र विकास निर्माण कार्यका लागि आवश्यक वस्तुगत तथा विषयगत सूचना उपलब्ध गराउने
- गाउँपालिकाको वार्षिक, एकीकृत, आवधिक/रणनीतिक तथा गुरुयोजना र विषयगत योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि विषयगत र खण्डीकृत सूचना विवरण उपलब्ध गराउने ।

१.३ कानूनी तथा नीतिगत आधारहरू

गाउँ वस्तुगत विवरण तयारी कार्यलाई चरणबद्ध र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न देहायअनुसारका कानूनी तथा नीतिगत आधारहरू रहेका छन् ।

क. नेपालको संविधान: नेपालको संविधानअनुसार स्थानीय तहको अधिकार अनुसूची ८ को क्रम संख्या नम्बर ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरिएको छ ।

ख. स्थानीय सरकार सञ्चानल ऐन, २०७४: ऐनको दफा ११ को उपदफा २ च, ड र थ मा गाउँपालिका वा नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्र अन्तरगत तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । जस अन्तरगत, जनसांख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कूल ग्राहस्थ उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास सूचकांक, राजश्व तथा आयव्यय समेतको तथ्याङ्क संकलन र प्रशोधन गरी राष्ट्रिय तथा स्थानीय सूचना प्रणालीमा आवद्धता र पार्श्वचित्र तथा श्रोत नक्साको अद्यावधिक अभिलेखनलाई गाउँपालिका वा नगरपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार भनि उल्लेख गरिएको छ ।

घ. स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४: यस दिग्दर्शनको दफा १ मा “प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा सहभागितामुलक प्रक्रियाबाट नतिजामुलक ढंगले बनाउनु पर्ने र योजना र बजेट तर्जुमा गर्नु पूर्व स्थानिय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका

क्षेत्रको याथार्थ स्थिती देखिने गरी वस्तुस्थिति विवरण (Profile) तयार गर्नु पर्ने छ” भनि प्रष्ट रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

१.४ प्रारम्भिक चरण

नेपाल सरकार संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट उपलब्ध स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण तयारी स्तरीय ढाँचा, सर्वेक्षण औजार र कार्यविधिलाई गाउँसभाबाट स्वीकृत गरी निर्धारण ढाँचा, सर्वेक्षण औजार र कार्यविधि बमोजिम गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गर्ने निर्णय गरियो । गाउँ कार्यपालिकाको नेतृत्वमा गाउँ विकासका सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता र सहयोगमा उपलब्ध गाउँ/नगरपालिका वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा, सर्वेक्षण औजार तथा कार्यविधिका अतिरिक्त गाउँपालिकाको स्थानीय परिवेश, विशिष्टता अनुसार गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

१.४.१ वस्तुगत विवरण निर्माणको चरण

स्थानीय शासन प्रणालीमा सुदृढीकरण गर्नका लागि सहयोग पुऱ्याउने रणनीति तथा कार्यक्रम अनुसार गाउँसभा, गाउँ कार्यपालिका र गाउँ विकास सरोकारवालासँग राय परामर्शका आधारमा गाउँ कार्यपालिकाको नेतृत्वमा निर्धारित ढाँचा, तथ्याङ्कका विधि तथा प्रक्रिया अनुसार गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । यस प्रक्रियामा गाउँपालिकाको आर्थिक रस्वतन्त्र परामर्श दाताबाट प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग परिचालन गरिएको थियो । गाउँ वस्तुगत विवरण तयारी प्रक्रियालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा संचालनका लागि मार्गनिर्देशन गर्ने उद्देश्यले सुर्मा गाउँपालिकाका अध्यक्षको संयोजकत्वमा निर्देशन समिति गठन गरी वस्तुगत विवरण तयारी कार्य गरिएको थियो ।

१.४.२ गाउँ वस्तुगत विवरण तयारीको ढाँचा, सर्वेक्षण औजार तथा कार्यविधि र प्रक्रिया निर्धारण

गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि तयार गरिएको प्रस्तुत ढाँचामा सूचना संकलनका लागि घरधुरी सर्भेक्षण, वस्तीस्तरबाट सूचना संकलन, वडास्तरबाट सूचना संकलन तथा गाउँपालिका स्तरबाट सूचना संकलनलाई गाउँ कार्यपालिकाको कार्यकारी बैठकबाट स्वीकृत गरी गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गर्ने निर्णय गरियो । गाउँ कार्यपालिकाको नेतृत्वमा गाउँ विकासका सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता र सहयोगमा उपलब्ध गाउँ/नगरपालिका वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा (सर्भेक्षण, वडा र गाउँपालिका स्तरीय संस्थागत सूचना संकलन), सर्वेक्षण औजार तथा कार्यविधिका साथै गाउँपालिकाको स्थानीय परिवेश, विशिष्टता अनुसार गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

१.४.३ गाउँपालिका स्तरीय अभिमुखिकरण

गाउँ पालिका स्तरीय सरोकारवाला बीच साझा धारणा, बुझाई र कार्ययोजना तयार गर्न फागुन २५ का दिन गाउँ कार्यपालिकाको आयोजनामा एक दिवसीय गाउँपालिका स्तरीय अभिमुखीकरण कार्यशालाको आयोजना गरियो । गाउँ वस्तुगत विवरणको आवश्यकता, तयारी विधि तथा प्रक्रिया, वस्तुगत विवरण स्तरीय ढाँचा, तथ्याङ्क

संकलन तथा विश्लेषण औजार, विधि तथा प्रक्रियाका बारेमा आवश्यक जानकारी गराउने उद्देश्यले कार्यशालाको आयोजना गरिएको हो । अभिमुखिकरण कार्यक्रममा गाउँ वस्तुगत विवरणको आवश्यकता, कानूनी तथा नीतिगत आधार, स्तरीय ढाँचा, तथ्याङ्कको विषय क्षेत्र, श्रोत, संकलन र विश्लेषणका औजार, तयारी विधि तथा प्रक्रियाका साथै सरोकारवालाको सहभागिता, सहयोग र प्रतिवद्धता लगायत विविध पक्षका बारेमा जानकारी गरियो ।

१.४.४ तथ्यांक संकलन

वस्तुगत विवरण तयारीका लागि मुख्य गरेर प्राथमिक र द्वितीय श्रोतबाट तथ्यांक संकलन गरीएको छ । प्राथमिक श्रोतमा घरधुरी सर्वेक्षण संकलन फारम, संस्थागत सर्वेक्षण फारमका साथै द्वितीय श्रोतबाट तथ्यांक संकलनका लागि उपयोग गरियो । तथ्यांक संकलनका लागि उपयोग गरीएका घरधुरी सर्वेक्षण फारम **अनुसूची १**, संस्थागत विवरण संकलन फारम **अनुसूची २** प्रस्तुत गरिएको छ, संस्थागत तथ्याङ्कको प्रमुख श्रोतहरूमा गाउँ कार्यपालिका कार्यालय, जिल्लास्थित विषयगत तथा डिभिजन कार्यालय, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरू, शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य संस्था, गैसस र समुदायमा आधारित संस्था, बैंक तथा वित्तिय संस्था र उक्त कार्यालय, निकायर र संस्थाको अभिलेख तथा प्रतिवेदन र अनुसन्धानमूलक दस्तावेजहरू प्रमुख रूपमा रहेका छन् । निर्वाचित जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, स्थानीय सहजकर्ता तथा गणकहरू परिचालन गरी उपलब्ध सर्वेक्षण विधि तथा तत्सम्बन्धी औजार बमोजिम तथ्याङ्क संकलन गरियो ।

१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र श्रोत नक्शा तयारी

प्राप्त तथ्याङ्कलाई सूचनाको आवश्यकता अनुसार तथ्याङ्कशास्त्रीय विधिद्वारा विश्लेषण गरियो । प्राप्त तथ्याङ्क तथा विवरणलाई विषय क्षेत्रगत, वडागत र सामाजिक संरचनागत (लैंगिक र जातीगत) रूपमा समेत विश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ । तथ्याङ्क विश्लेषणबाट प्राप्त सूचना तथा विवरणलाई सम्भव भएसम्म विषयगत, वडागत, लैंगिक र जातीगत रूपमा खण्डीकृत गरी प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ । यसैगरी जिल्लागत रूपमा मात्र प्रतिवेदन वा अभिलेखबाट प्राप्त तथ्यांकलाई गाउँपालिकाको प्रतिनिधित्व हुने वा सामान्यिकरण गर्न मिल्ने हदसम्म सोही अनुसार हुने गरी उल्लेख गरिएको छ । विश्लेषणबाट प्राप्त सूचनाहरू मध्ये भौगोलिक, भौतिक, प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक विवरणलाई भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित स्रोत नक्शा तयार गरियो ।

१.४.६ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयारी

नेपाल सरकारबाट उपलब्ध गाउँ वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा, गाउँ कार्यपालिका र सरोकारसँगको छलफल र निस्कर्ष बमोजिम गाउँ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयार गरियो । मस्यौदा तयार गर्दा उपलब्ध स्तरीय ढाँचा, स्थानीय परिवेश र विशिष्टता विषय तथा सूचना र विवरणलाई समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

१.४.७ वस्तुगत विवरण सुभाब संकलन

स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण कार्यविधिमा उल्लिखित स्तरीय ढाँचा बमोजिम तयार गाउँ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा प्रस्तुत तथा छलफल गरी सुभाब प्राप्त गर्न गाउँपालिका स्तरीय प्रमाणीकरण कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरियो । कार्यशालामा विषयगत रूपमा मस्यौदा वस्तुगत विवरणको सूचना तथा विवरण प्रस्तुत गरी विषयगत समूह तथा वृहत समूह छलफल गरी सुभाब संकलन गर्नुका साथै वस्तुगत विवरणलाई औपचारिक

रूपमा अनुमोदन गरी प्रस्तुत सूचना तथा विवरणलाई गाउँपालिकाको आधाररेखा सूचनाको रूपमा लिई योजना तर्जुमा, नतिजा अनुगमन तथा विकासका उपलब्धीको लेखाजोखाको लागि प्रयोग गर्ने प्रतिवद्धता प्राप्त गरियो ।

१.५ सीमाहरु

स्थानीय शासन संचालनको शुरुवाती अवस्था भएको हुँदा कानूनी, नीतिगत तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवहारिक कठिनाईहरु आइपुग्यो । सोको बाबजुद सम्बन्धि सबैको प्रयासबाट गाउँ वस्तुगत विवरण तयारी कार्य पुरा गरिएको छ । प्रस्तुत तथ्यांकलाई संभव भएसम्म वडागत र सामाजिक रूपमा खण्डीकृत र विषयगत रूपमा एकीकृत गर्ने प्रयास गरिएको छ । नवगठित गाउँपालिकामा सीमित कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था, स्रोतसाधनको बाबजुद पहिलो प्रयासको रूपमा तयार गरिएको यस वस्तुगत विवरण आगामी दिनमा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै लगिनेछ ।

परिच्छेद २: गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था

बझाङ जिल्लाको उत्तरी भागमा अवस्थित सुर्मा गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल २७०.८१ वर्ग कि.मी. रहेको छ। सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक, भौगोलिक, शैक्षिक, संचार र पूर्वाधारको क्षेत्रमापछाडी रहेको यो गाउँपालिका जयपृथ्वी नगरपालिकासंग जोडिएको भएतापनि भौगोलिकरूपमा विकट छ। सुर्मा गाउँपालिका जिल्ला सदरमुकाम चैनपुर भन्दा ६ कोष टाडा रहेको छ।

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

यस गाउँपालिकाको पूर्वमा बझाङ जिल्लाको तलकोट गाउँपालिका र जयपृथ्वी नगरपालिका, पश्चिममा बुंगल नगरपालिका र छविस पाथिभेरा गाउँपालिका, उत्तरमा काँडा गाउँपालिका र दक्षिणमा जयपृथ्वी नगरपालिका र छविस पाथिभेरा गाउँपालिकासंग सिमाना जोडिएको छ। समुन्द्री सतहको २९°३१'४८" देखि २९°३६'६६" उत्तरी अक्षांश सम्म र ८१°१४'२४" देखि ८१°२४'१२" मा पूर्व देशान्तर सम्म फैलिएको छ। यस गाउँपालिका बझाङ जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम चैनपुर देखि १० किमीको दुरीमा उत्तर भागमा रहेको छ।

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

सुर्मा गाउँपालिका ऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिकरूपले महत्वपूर्ण क्षेत्र हो। देवी देवताहरू बझाङको नौविस थलीमा वसिसकेपछि महालिङ्गलाई कुष्टरोग लागेछ। महालिङ्गलाई कुष्टरोगबाट निको पार्नका लागि लसुन प्रयोग गर्नु पर्ने भएकोले उनकी २ रानी मध्य छिपिल्ली सुर्माले लसुन प्रयोग गर्न नमाने पछि सुर्मा र दुर्गा बीच विवाद भयो। त्यसपछि सुर्मा नौविस दुर्गा मन्दिरमा रहेको पाडुरको रुखको आधा भाग आफुसंग लगी थारको भेष धारणा गरी सुर्मा देवी खोरी घट्टे हुँदै थकुन्नाडा चौगाउ वसेकी हुन् भन्ने किम्वदन्ती छ। थली नौविस दुर्गा मन्दिरमा रहेको पाडुरको रुखको आधा भाग र थकुन्नाडा सुर्मा मन्दिरमा रहेको आधारुख एउटै रुखबाट चुडालिएका जस्ता छन् भने थलि र थकुन्नाडाको जीउलो र डाडाँहरू एउटै लाग्छन्। पछि ठकुन्नाडामा पनि लसुनको वास्ना आँउने भएकोले सुर्मा देवीले एकान्त सुन्दर भूमि सुर्मा ताललाई रोजी उक्त ठाउँमा बस्ने गरेको भनाई छ। सुर्मा सरोवरको तिर्थ यात्रा गर्दा आफुले चिताएको कुरा पुरा हुने जनभावना अनुसार ठाउँ ठाउँमा भेटी चढाउने, वर माग्ने, नाङ्गो खुट्टाले हिड्ने, आगो नजलाउने, छाता नओढ्ने, धुम्रपान नगर्ने तथा १५ दिन अगावै देखि शुद्ध बस्ने चलन छ।

यस पवित्र भूमिमा सुर्मा देवीले वसोवास गर्ने भएकोले उनकै नामबाट पंचायतकालमा सुर्मा गाउँ पञ्चायतको नामाकरण गरिएको थियो। अहिलेको वडा नं. ४ मा अवस्थित ठकुन्नाडामा रहेकी छिपिल्ली सुर्मा देवीको नामबाट सुर्मा गाउँपालिका रहन गएको छ।

२.३ राजनीतिक अवस्थिति

प्रदेश नं ७ अन्तर्गत बझाङ जिल्लामा अवस्थित साविकको सूर्मा र दौलिचौर गाविसलाई मिलाई त्यस अन्तर्गतका वडाहरूमा विभाजन गरी सूर्मा गाउँपालिका वडाहरू बनाएको छ । यो गाउँपालिकालाई ५ वडाहरूमा विभाजित गरिएकोछ । जुन निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं	समावेश भएका साविक गा.वि.स.हरू	साविक वडा नं.	क्षेत्रफल
१	दौलिचौर	१, २, ३	१७१.१४
२	दौलिचौर	७, ८, ९	१९.९२
३	दौलिचौर	४, ५, ६	१२.०९
४	सूर्मा	१-६	५३.८८
५	सूर्मा	७, ८, ९	१३.७८

जिल्लाको २ नगरपालिका र १० गाउँपालिका गरी १२ स्थानीय तहहरू मध्येको सूर्मा गाउँपालिका पनि एक हो । यस गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं ३ अन्तर्गत दौलिचौर भन्ने स्थानमा रहेका छ । संसदीय चुनावी प्रयोजनका लागि बझाङ जिल्लालाई २ निर्वाचन क्षेत्रमा विभाजन गरिए पनि पुर्नसंरचित अवस्थामा यस जिल्लालाई संघीय प्रतिनिधि चयनका लागि १ क्षेत्र तथा प्रादेशिक प्रतिनिधि चयनका लागि २ क्षेत्रमा विभक्त गरिएको छ ।

२.४ धरातलीय अवस्था

यस क्षेत्रमा धरातलिय स्वरूपका हिसाबले मिश्रित प्रकृतिको भु-बनोट रहेको पाईन्छ । पहाडका काखमा बान्की मिलेर बसेका खेतियोग्य भिराला जमिनहरू पनि देख्न सकिन्छ । ती बाहेक धेरैजसो भूभाग भिरालो र चट्टानी क्षेत्रले ओगटेको छ । अग्ला र भिराला पहाडी श्रृंखलाले बनेको यस गाउँपालिकामा भीरपाखा तथा वसोवास योग्य क्षेत्र सहितको विविधतायुक्त धरातलिय अवस्थिती रहेको छ । यस गाउँपालिको भूगोल भिरालो र धेरै जसो कडा चट्टान र बनजंगलले घेरेको छ । कुनै कुनै ठाउँहरूमा चिम्टयाईलो, पाङ्गो माटोका साथै धेरै जसो कंकटयुक्त माटो पाइन्छ । त्यसैले माटोको उर्वराशक्तिमा पनि विविधता पाइन्छ । यहाँको हावापानी उष्ण प्रदेशिय देखि लिएर हिमाली हावापानी भित्र पर्दछ । हिउदको समयमा -0° देखि 15° से. सम्म हुन्छ भने गृष्म ऋतुमा अधिकतम तापक्रम 35° सम्म रहन्छ ।

२.५ प्राकृतिक सम्पदा

यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल २७०.८० वर्ग कि.मी. रहेको छ । जसमध्ये सामुदायिक वनको क्षेत्रफल ६५७ हेक्टर रहेको छ । यस गाउँपालिकामा १० वटा सामुदायिक वन, १ वटा कवुलियत वन, १ वटा धार्मिक वन रहेका छन् । गाउँपालिकामा अविरलरूपमा वने वाउलीगाड, सेला गाड र जेब्रेगाड यहाँका मुख्य पानीका स्रोतहरू हुन । सिंचाइको मुख्य श्रोतको रूपमा रहेका यी खोलाहरूवाट दुईवटा सिंचाई नहरहरू हरेका छन् ।

जैविक विविधताका हिसावले उच्च पर्वतिय चिसो हावापानीमा पाइने वनस्पतिहरू गुराँस, सल्ला, बाँझ आदि पाईन्छन् भने जिवजन्तुहरूमा नावर, भारल, बाघ, भालु, रतुवा, थार, घोरल, कस्तूरी, व्वासो, मलि सापो, स्याल,

वदेल, गुना, वादर, दुम्सी, थार मूख्यरूपमा रहेका छन् । चराचुरुङ्गीहरुमा डांफे, कालिच, चाखूरा, मुनाल, फक्रास, हलेसा, पिउरा, ढुकुर, काग, गिद्ध, वाज, गरुल, चिल, कोइली, भेकुरा, चांचर, सुगा, डिगल्वा, सिमाल चरी, लाटीकोसेरो, जलेवा, धिवर, निलकण्ठ, पादी किट्टो, डाल्ने, पाट्के, सराइना, कोकलसारा, भगेरा, खूईखुरे, भेकुडा, रानी चरो, फूल चरो आदि पाइन्छन् । यस क्षेत्रमा पाइने प्रमुख जडिबुटीका रूपमा पाखनवेद, सतुवा, पाँच औले, यासांगुम्वा, वन लसून, घुच्ची च्याउ, भ्याकुर, निरमसी, पदमचाल, पाषणवेद, पांचऔले, सतुवा, सर्पगन्ध, सुगन्धवाल, ओखर, काफल, चिराईतो, भ्याउ, धुपी, पलांस, दालचिनी, काउलो, भोगपत्र, सुनपाती, लौटसल्ला, टिमुर जटामसी, कटुकि, गूच्ची च्याउ, उतिस, आदि रहेका छन् । अन्य खानीहरुमा खरी, अब्रक, क्रिस्टील, सिसो, फलाम, सिलाजित आदि मुख्यरूपमा पाईन्छ ।

यस गाउँपालिकामा रहेका सुर्मा सरोवर, धनसेरा तथा गाईसेरा पाटन, दौह ताल, धानसेरी ताल, तपोवन र तपवन सुनिपाटन, विरु ओडार मन्दिर, जलजला, चाँदेशिखर हिमाल, सुनखानी हिमाल, चुफि हिमाल, पाँगरजडिको मन्दिर यहाँका प्राकृतिक सौर्न्दयताले भरिपूर्ण छ । विभिन्न मठ मन्दिर र त्यसले स्थापित गरेका कतिपय एतिहासिक किम्वदन्तीहरुले समेत प्रर्यटकीय सम्भावना बोकेको देखिन्छ ।

साँस्कृतिक उत्कृष्टता

हिन्दु सँस्कृतिलाई आफ्नो साँस्कृतिक पहिचानको रूपमा अँगालेको यस क्षेत्रको मौलिक संस्कृति र परम्परागत चलनहरुको अनुपम संगमकारूपमा रहेको छ । क्षेत्री, दलित र ठकुरीहरुको मिश्रीत बसोवास रहेको यस गाउँपालिकामा मुख्य बोलिचालिको भाषा नेपाली रहेको छ, भने केहीले बभाडी भाषालाई नै आफ्नो स्थानीय भाषाको रूपमा प्रचलनमा ल्याएका छन् । धार्मिक रूपमा हिन्दु धर्मालम्बीहरुको बाहुल्यता रहेको यो क्षेत्रमा मनाइले चाडपर्वहरुमा, साउने पुर्णिमा, कृष्णाष्टमी, तिज, जनैपुर्णिमा, दशै, तिहार, माघे सक्रान्ती, भूवो आदि रहेका छन् । धार्मिक तथा भाषिक रूपमा विविधता रहेको यस गाउँपालिकाको यो क्षेत्रमा चाडपर्वका समयमा गरिने विभिन्न क्रियाकलापहरुले यहाँको सामाजिक र साँस्कृतिक उत्कृष्टता झल्काउने गर्दछन् । भेषभुषाका रूपमा पुरुषहरुले मुख्य रूपमा दौरासुरवाल, टोपी तथा कोटका साथै प्वाइन्ट र सर्ट र महिलाले गुन्यु चोली, सारी, कुर्तासुरुवाल, र कतिपयले प्वाइन्ट र सर्ट पनि लगाउने गर्दछन् । यस गाउँपालिकामा सुर्मा सरोवर जाने वाटो यहाको महत्वपूर्ण साँस्कृतिक सम्पदाहरु हुन् ।

२.७ विकासका सम्भावनाहरु, अवसर, चुनौति र समस्याहरु

सूर्मा गाउँपालिकाको कुल २७०.८१ क्षेत्रफल रहेको छ । सूर्मा गाउँपालिका वभाङ्ग जिल्लाको सदरमुकाम चैनपुर भन्दा ६ कोष टाडा छ । आफ्नो खेतवारीवाट मुस्किलले तीन महिना खान पुग्छ । वाँकी नौ महिनाको लागि खाद्यान्न किनेर खानु पर्ने हुन्छ । भौतिक पूर्वाधार, सामुदायिक विकास, स्वच्छ खानेपानी, शुलभ यातायात, खाद्यान्न आदि क्षेत्रमा पछाडी परेको यो गाउँपालिका प्राकृति स्रोतसाधनमा धनी गाउँपालिकाकोरूपमा चिनिन्छ । यसलाई योजनागतरूपमा विकासका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न सके हो यो गाउँपालिका सम्पन्न गाउँपालिकाकोरूपमा स्थापित हुनेमा दुई मत छैन ।

सूर्मा गाउँपालिकालाई नेपालको उत्कृष्ट पर्यटकिय गन्तव्यकोरूपमा विकास गर्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा सर्मासरोवर ताल, सूर्मा मन्दिर, दह ताल, धौलदेव मन्दिर, तपोवन, धानसेरा, पार्थि, जलजला, चाँदेशिखर हिमाल लगायतका धार्मिक तथा प्राकृतिक मनोरम स्थानहरू छन् । यस क्षेत्रमा रहेका ऐतिकासिक मन्दिरको संरक्षण गरी आवश्यक प्रचार प्रसार गर्न सके आन्तरिक र बाह्य पर्यटकहरूको आगवनवाट यो पालिकाले ठूलो आम्दानी गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ । सूर्मा सरोवार ताल र यसको आसपासका क्षेत्रहरूको दृश्यवलोकन, ट्रेकिङ्ग र धुमफेर गर्न आउने स्वदेशी तथा विदेशी पर्यटकहरू तथा अध्ययन, अनुसन्धानका लागि पाल्नुहुने अनुसन्धानकर्ता र सुर्मा सरोवार दर्शन गर्ने भक्तजनहरूको लागि पनि यो स्थान अति महत्वपूर्ण छ ।

सूर्मा गाउँपालिकालाई अर्गानिक कृषिजन्यवस्तुहरूको उत्पादन गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरू देखिन्छन् । भिरालो भू-वनावट, चिम्टयाईलो र कंकटयुक्त माटोमा उत्पादन हुने विभिन्न प्रकारका फलफुलहरू, यस क्षेत्रमा उत्पादन हुने आलु, गहुँ, जौ, उवा, फापर, कोदो, मकै लगायतका अन्न वालीहरूको वैज्ञानिक खेती प्रणाली अवलम्बन गरी उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न आवश्यक छ । पशुपालनको हकमा भेडा, च्यांगा र आधुनिक गाईपालन गरी त्यस क्षेत्रको उत्पादित वस्तुहरूलाई निर्यात गर्न सकेको खण्डमा गाउँपालिका आत्मनिर्भर बन्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ । त्यस्तै दलहन वाली उत्पादनको लागि यो क्षेत्र प्रख्यात छ । विभिन्न जातका दालहरू जस्तै सिमी, गहत जस्ता दलहन वाली र तरकारीमा काउली, आलु आदि जस्ता वालीनालीहरूलाई व्यवसायिकरूपमा उत्पादन गर्न सकेको अवस्थामा सम्पूर्ण जनताहरू आत्मनिर्भर हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सूर्मा गाउँपालिका जडिवुटी प्रशस्त पाईने क्षेत्र हो । यसले (जडिवुटी) जनताको जीवनस्तरलाई निकै माथि उठाउन सहयोग गरेको देखिन्छ । यस क्षेत्रमा पाईने जडिवुटीहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र व्यवस्थापन गर्न सकेको अवस्थामा यो गाउँपालिकाको सम्बृद्धि टाडा छैन । यस क्षेत्रमा पाईने जडिवुटीहरू यासांगुम्वा, पाँचऔले, कटुकी, वन लसुन आदि को संकलन कार्यलाई थप व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ । यी जडिवुटीहरूको व्यवस्थित संकलन, प्रशोधन, भण्डारण र बजारीकरण गर्न सकेमा गाउँपालिकाको राजश्व संकलनमा वृद्धि हुनका साथै जनताको जीवनस्तरमा पनि सुधार हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सांस्कृतिरूपमा पनि यो गाउँपालिका निकै धनी छ । समाज सभ्यताको इतिहास बोकेका कतिपय धार्मिक गाथाहरू, अलौकिक शक्तिवाट भएगराएका घटनाहरू, समाजमा मनाईने चाँडपर्व, रीतिरिवाजहरूले यो गाउँपालिकाको धार्मिक तथा पर्यटकिय महत्वलाई उजागर गरेको छ । हामीसंग भएका अलिखित इतिहास तथा संस्कृतिहरूलाई विश्व समुदायमा प्रचार-प्रसार गर्न सक्थो भने पर्यटन विकासवाट गाउँपालिकाका जनताहरूले प्रशस्त लाभ लिनसक्ने सम्भावना देखिन्छ । हिन्दुहरूको पवित्र तिर्थ स्थल सुर्मासरोवरको यात्रा यसै गाउँपालिकावाट जानु पर्ने भएकोले यो रुट धार्मिक पर्यटकिय पथमार्गकोरूपमा पनि स्थापित गर्न सकिन्छ । पर्यटकिय क्षेत्रको विकासका लागि पदमार्गहरू सुधार गर्ने, स्थानीय होटलको सुधार गर्ने, आतिथ्यता गर्ने वाँनीमा सुधार, ट्रेकिङ्ग रुटमा सेल्टर हाउस निर्माण गर्ने, पदयात्रीको लागि ठाउँ ठाउँमा पर्यटकिय जानकारीमूलक सुचनाहरू राख्ने, डकुमेन्टी निर्माण गर्ने आदि कार्यले पर्यटकको संख्यामा वृद्धि हुनेछ । यसवाट समर्ग गाउँपालिका नै लाभान्वित हुने सम्भावन देखिन्छ ।

यस गाउँपालिको उत्तरपट्टीको भूभागमा चाँदेशिखर लगायत अन्य साना ठूला हिमालहरू रहेका छन् । यो हिमालहरूको दृश्यवलोकन, साहासिक पदयात्रा र पर्वतावहणीका लागि अति उपयुक्त स्थानहरू रहेका छन् । पर्यटन प्रवर्द्धन गर्नेहरूका लागि आवश्यक पुर्वाधार निर्माण गर्न सकेको खण्डमा पर्यटन उद्योगवाट प्रशस्त आयआर्जन गर्न सकिने सम्भावनाहरू देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकाको माथिल्लो क्षेत्रमा पहिचान तथा प्रचार प्रसार गर्न नसकेका ठूलठूला तालतलैया, भरना र हिमालहरू छन् । विभिन्न जातका लोपउन्मुख जंगली जनावरहरू छन् । विभिन्न जातका चराचुरिङ्गीहरूको वास स्थान रहेको छ । जुन स्थानवाट मनमोहक दृश्य अवलोकन गर्न सकिन्छ । यति विध्न सम्भावना भएको क्षेत्रलाई व्यवस्थित र प्रचारप्रसार गर्न सकेमा आन्तरिक र वाह्य पर्यटकहरूको आकर्षक बन्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा बाहुली गाड, जेउडेगाड जस्ता अनवरतरूपमा बहने खोलानालाहरू छन् । यी खोलाहरूमा लघु जलविद्युत आयोजना निर्माण र संचालन भै रहेका छन् । यी खोलामा संचालित जलविद्युत आयोजना र नहरहरूको निर्माण तथा स्तरउन्नती गर्न सकेमा यस क्षेत्रको विकास र सम्वृद्धिमा कायापलट हुने सम्भावना देखिन्छ । यस क्षेत्रका कतिपय स्थानहरूमा तेज गतिमा बहने हावावाट विजुली उत्पादन हुने सम्भावना पनि देखिन्छ । यस क्षेत्रमा खानेपानीका स्वच्छ मुहानहरू छन् । यी मुहानहरूको संरक्षण गर्दै **एक घर, एक धारा, स्वच्छ पानी हाम्रा नारा** लाई सार्थक बनाउन सकेमा सम्वृद्धि गाउँ, खुसी गाउँले बनाउन सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

सुर्मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू, आर्थिक अभ्यास र उपलब्ध मानविय पूँजी तथा पूर्वाधार लगायतको अवस्थालाई हेर्ने हो भने यस गाउँपालिकामा विकासका प्रशस्त सम्भावनाहरूको आँकलन गर्न सकिन्छ । गाउँ विकासका सम्भावनाहरूलाई देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.स.	विषय क्षेत्र	संभावना
१	आर्थिक विकास	<ul style="list-style-type: none"> • भेडा र बाख्रापालन • भौगोलिक विविधता (हिमाल, भरना, ताल, गुफा) • ओखर र स्याउ खेति गर्न सकिने • पर्यटकिय सम्भावना बोकेका पाटन तथा थानहरू रहेको • जलविद्युतकालागि पानीका श्रोतहरू प्रशस्त रहेको • अमिलो जातका फलफुलहरू उत्पादन गर्न सकिने । • आलु तथा दलहन बालीको पकेट क्षेत्र • जडिवुटी संकलन तथा विक्रि वितरण • पशुपालनका लागि चरन क्षेत्र र घाँसको प्रशस्त उपलब्धता • कृषि तथा उद्यमशिल विकासको लागि सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको सहयोग • माहुरीपालन तथा महको उत्पादन • पर्यटकिय क्षेत्रहरू प्रशस्त रहेको
२	सामाजिक विकास	<ul style="list-style-type: none"> • स्वास्थ्य चौकीको आफ्नै भवन रहेको • ऐतिहासिक सुर्मा देवताको वास स्थान रहेको । • विभिन्न देवी देवताको मन्दिर, सुर्मा ताल, तातोपानी, आदि जस्ता महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलहरू रहेको

क्र.स.	विषय क्षेत्र	संभावना
		<ul style="list-style-type: none"> • आधारभुत स्वास्थ्य सेवा र सुविधाका लागि स्वास्थ्य चौकी, गाउँघर क्लिनिक, खोप केन्द्र, र स्वास्थ्य स्वयम सेविकाको व्यवस्था • पर्याप्त खानेपानीको श्रोत तथा क्रमशः खानेपानीको सुविधा विस्तार हुदै
३	भौतिक विकास	<ul style="list-style-type: none"> • धेरैजसो घरमा सौर्य उर्जाको उपयोग • हुलाक सेवाको उपलब्धता • प्रत्येक वडाहरुमा यातायातको सुविधा भएको ।
४	वन वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> • प्रशस्त वन क्षेत्रले ढाकेको । • उच्च पहाडी तथा हिमाली हावापानी तथा विविधता युक्त भुवनोट • कस्तुरी, झारल, रतुवा, चितुवा, बाघ, भालु, धोरल, बँदेल जस्ता जनावर र डाँफे, मुनाल, कालिज जस्ता ३५ भन्दा बढी प्रजातिका चरा पाइने क्षेत्र • यार्सागम्बा, वनलसुन, कटुकी, सुगन्धवाल, नागबेली पाखनवेद, हातेजडी, सतुवा, पाँचऔंले, अत्तिस, टिमुर, चिराइतो, पदमचाल, लगायतका जडिवुटी पाइने • वनमा आधारित उद्यम विकासको प्रशस्त सम्भावना । • जडीबुटी उत्पादन, संकलन र प्रशोधन गर्न सकिने ।
५	सुशासन तथा संस्थागत विकास	<ul style="list-style-type: none"> • चौमासिकरूपमा बजेट तथा कार्यक्रमको सार्वजनिककरण • सार्वजनिक सुनुवाई, गुनासो व्यवस्थापन आदिको व्यवस्था भएको • सुशासन र जवाफदेहिताका बारेमा जानकारी भएका कर्मचारीहरु • गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति भएको

विकासमा यति सम्भावना हुदाँ हुदै पनि भिरालो भूभाग, वैज्ञानिक तथा व्यवशायिक खेती प्रणालीको कमी, भूक्षय, वाढी पहिरोले गर्दा गाउँपालिकामा चाहेको जति सम्वृद्धि हुन सकेको छैन । विभिन्न जातका गेडागुडी, फलफूल र तरकारी वालीहरु उत्पादन गर्न सक्ने प्रशस्त सम्भावना भएतापनि परम्परागत कृषि प्रणाली, उपयुक्त सिचाईको अभाव, बजारीकरणमा समस्या, आवश्यक मात्रामा ज्ञान, सीप र व्यवहारको कमीले गर्दा कृषकहरुले सफलता हात पार्न सकिरहेको छैन । यस गाउँपालिकामा आफ्नो खेतवारीवाट मुस्किलले ३ महिना सम्म खान पुग्छ । भूगोल र त्यस ठाउँको माटो सुहाउदो खेती प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्छ भन्ने चेतनाको अभावको कारणले गर्दा वर्ष भरि काम गरेर पनि खाद्य साम्रागीको अभाव देखिन्छ । सवैको आयआर्जनको मुख्य स्रोत जडिवुटी वनेको छ । तर वैज्ञानिक तथा दिगो उपयोगको अभावले यो क्षेत्रमा वातावरणिय प्रदुर्षण र वन विनास दिन प्रतिदिन भैरहेको छ । यसलाई समयमै व्यवस्थापन गर्न नसक्ने हो भने हामीले आयआर्जन गर्दै आइरहेको जडिवुटी कुनै दिन लोप हुने

अवस्थामा पुग्ने सम्भावना देखिन्छ । यसको व्यवस्थापन र नियन्त्रण गर्नु यस गाउँपालिकाको मुख्य चुनौती रहेको छ ।

हामी बीचमा प्रशस्त चुनौति भएता पनि व्यवस्थितरूपले स्रोत साधानलाई मानव उपयोगी काममा प्रयोग गर्न सक्यौं र योजनाबद्ध ढंगले अधि बढ्ने प्रयास गर्नु भन्ने यो गाउँपालिका सम्पन्नताको श्रेणीमा पुग्न चाँडै सफल हुनेछ । भूगोलको पहिचान गरी र त्यसको आधारमा उत्पादन गर्ने गर्नु भन्ने आयआर्जन, रोजगारी र सफल उत्पादन गर्ने अवसरको सर्जना हुने छ । चुनौतिलाई सामना गर्ने हाम्रा योजना हुन आवश्यक छ । सोहि योजना अनुसार त्यसको कार्यान्वयन गर्ने इच्छा शक्तिको आवश्यकता छ । अनि मात्र हामीले चाहेको विकास सम्भव छ । हामीले चाहेको परिवर्तन सम्भव छ ।

२.८ गाउँपालिकाको अन्तर सम्बन्ध

समाज तथा समुदाय निरन्तर परिवर्तनको पक्षमा छ । यहि परिवर्तनलाई अंगमाल गरी हिडडुल गर्ने समाज तथा समुदायका विभिन्न आवश्यकताहरु हुन्छन् । ति आवश्यकताहरु समुदायले एक व्यक्ति, स्थान र अवस्थामा प्राप्त गर्न सक्दैन । त्यसका लागी विभिन्न छिमेकी गाउँपालिका, जिल्ला, प्रदेश, राष्ट्र र अन्तराष्ट्रिय समुदायसंग अन्तरसम्बन्ध स्थापना गर्नु पर्ने हुन्छ, अनि मात्र हामीले सोचेको सभ्य, खुसि, सम्वृद्धि र सम्पन्न समुदाय तथा समाज निर्माण गर्न सक्छौं । अन्तरसम्बन्धले गाउँपालिकाको पहुँच, आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने स्थानका वारेमा सुक्ष्म विश्लेषण गर्न मद्दत गर्दछ ।

सुर्मा गाउँपालिकामा सत प्रतिशत जनताहरुको मुख्य पेशा कृषि हो । जडिवुटी यस गाउँपालिकाको आयआर्जनको मुख्य स्रोत बनेको छ । तीन महिना (वैशाख, जेष्ठ र असार) यहाँका वासिन्दाहरु विभिन्न जडिवुटीहरु संकलनवाट ठूलो मात्रामा आर्थिक उपार्जन गर्ने गर्दछन् । स्थानीय व्यक्तिहरुले संकलित जडिवुटीलाई ठेकेदारले खरिद गरी नेपालको राजधानी काठमाण्डौं र चीनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बतमा निर्यात गर्ने गर्दछन् ।

कृषि जन्य वस्तुहरु जस्तै विउ विजन खरिदको लागी छिमेकी छविस पाथिभेरा गाउँपालिका र बभाङ्गको सदरमुकाम अर्थात जयपृथ्वी नगरपालिका वडा नं. १० चैनपुर जाने गर्दछन् । यस गाउँपालिकामा उत्पादन हुने फलफुलहरु स्थानीय गाउँघरमा विक्रिवितरण गर्ने गर्दछन् भन्ने ध्यु तथा मासुजन्य वस्तुहरु विक्रि वितरण गर्नु परेमा स्थानीय बजार र जिल्ला सदरमुकाममा जानु पर्ने हुन्छ ।

पशुजन्य वस्तुहरु खरिदका लागी बभाङ्गको वुगल नगरपालिका, छिमेकी जिल्ला दार्चुलावाट पशुजन्य वस्तुहरु खरिद गर्ने गर्दछन् । भेडा वाखा विक्रि तथा वितरणका लागि जिल्ला सदरमुकाम, छिमेकी गाउँपालिकाका साथै अन्य छिमेकी जिल्ला सम्म जाने गर्दछन् । उच्च शिक्षा आर्जन तथा स्वास्थ्य उपचारका लागी छिमेकी जयपृथ्वी नगरपालिका, सदरमुकाम चैनपुर, डडेलधुरा, कैलाली जिल्लाको धनगढी, राजधानी काठमान्डौं लगायत अन्य नेपालका शहरहरु र छिमेकी मुलुक भारतका विभिन्न ठाउँहरुमा जाने गर्दछन् । ब्यापार व्यवसायको मुख्य केन्द्रविन्दु चैनपुर, तिवतको ताक्लाकोट, धनगढी, काठमान्डौं र भारतका विभिन्न ठाउँमा पुग्ने गर्दछन् । यस गाउँपालिका अर्न्तगतका प्रत्येक वडामा यातायात संजालको पहुच पुगेको छ ।

यस गाउँपालिकाको मुख्य श्रम नेपालका मुख्य शहर बजार, भारतका विभिन्न स्थानहरु हुन । मोषमी बसाई सराई गरि भारतका विभिन्न स्थानमा पुगि पैसा कमाउने गर्दछन् । यासागुम्वा लगायत विभिन्न जडिवुटीको संकलन गरी

नेपालको राजधानी काठमान्डौं तथा चीनको स्वसाशित क्षेत्र ताक्लाकोट सम्मको यात्रा तय गर्ने गर्दछन् । अदालती तथा अन्य प्रशासनिक कामकाजको लागी सदरमुकाम चैनपुर सम्म आउनु पर्ने हुन्छ ।

नेपालले संचार क्षेत्रमा फट्को मारेता पनि यो गाउँपालिकामा दुरसंचारका सबै सेवाहरु राम्ररी संचार हुन सकेको छैन । संचार सम्पर्क गर्नु परेका यस गाउँपालिकाको अग्लो डाडाँमा चढेर संचार सम्पर्क गर्नु पर्ने हुन्छ । फेसबुक, टयुटर तथा ईमेल इन्टरनेटको जवनामा पनि यस गाउँपालिका जनताहरुले नयाँ प्रविधिवाट लाभ लिन सकेका छैन ।

२.९ ग्राहस्थ उत्पादन, मानव विकास सूचकांक र गरिबी

नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन २०१४ तथा गरिबीको लघु क्षेत्र अनुमान २०६८ मा बझाङ जिल्लाको सन्दर्भमा औलाइएका तथ्यहरुलाई सूर्मा गाउँपालिकाका हकमा पनि सामान्यीकरण गरिएको छ । नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन, २०१४ अनुसार बझाङ जिल्ला मानव विकास सूचकांकका दृष्टिकोणले ७५ जिल्लाहरु मध्ये ७४ औं स्थानमा पर्दछ । यस जिल्लाको मानव विकास सूचकांकको मान ०.३६५ रहेको छ । जसअनुसार औषत आयु ६५.२२ वर्ष तथा प्रतिव्यक्ति आमदानी ४८७ अमेरिकी डलर रहेको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगको अनुसार यस जिल्लामा ४८.२ प्रतिशत गरिव रहेको देखिन्छ ।

परिच्छेद ३: जनसंख्याको अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको जनसांख्यिक अवस्थासँग सम्बन्धीत वस्ती, घरधुरीको विवरण, जनसंख्या बनोट, संरचना तथा वितरण जस्ता विषयहरू समाविष्ट रहेका छन् ।

३.१ जनसंख्या वितरणको अवस्था

घरधुरी सर्वेक्षण २०७४ अनुसार यस गाउँपालिकाको कूल घरपरिवार र जनसंख्या क्रमशः १६०१ र १०९५१ रहेको छ । वडाअनुसार सबैभन्दा उच्च जनसंख्या वडा नं. २ मा ३१८३ रहेको छ भने सबै भन्दा न्यून वडा नं. १ मा १२१० रहेको देखिन्छ । विवरण अनुसार औषत घरपरिवारको आकार ६.०७ र पुरुष घरमुली १४६५ र महिला घरमुली १३६ रहेको छ । यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	घरधुरी संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	औषत परिवार संख्या
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	१८१	१२१०	६१४	५९६	१७४	७	६८५
२	पटेउरी	८४	५८१	२८६	२९५	८१	३	६९२
	गजौन	६८	४४३	२२३	२२०	६५	३	६५१
	अना, डोगडी, किमचौर,भेदढुगा, मनडोगडी	१८५	११५९	५६७	५९२	१७२	१३	६२६
	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	१५२	१०००	४८९	५११	१४१	११	६५८
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	२७२	२२१९	११४६	१०७३	२३७	३५	८१६
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	४४१	२७८१	१४०७	१३७४	३८३	५८	६३१
५	देउलि, काडा, सेरि	२१८	१५५८	७६०	७९८	२१२	६	७१५
जम्मा		१६०१	१०९५१	५४९२	५४५९	१४६५	१३६	६१७

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.२ जनघनत्वको अवस्था

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र जनघनत्वको अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढीजनघनत्व वडा नं. ३ मा रहेको छ । प्रति वर्ग कि.मी.एकाई क्षेत्रफलमा १८३ जना बसोवास गरेको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम जनघनत्व वडा नं १ मा १७ जना रहेको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	जनसंख्या विवरण		क्षेत्रफल विवरण		जनघनत्व (प्रति बकिमी)
	जनसंख्या	प्रतिशत	क्षेत्रफल (बकिमी)	प्रतिशत	
१	१२१०	११.२५	१७१.१४	६३.१९	१७
२	३१८३	२९	१९.९२	७.३५	१६०
३	२२१९	२०.२५	१२.०९	४.४६	१८३
४	२७८१	२५	५३.८८	१९.९२	५१
५	१५५८	१४.५०	१३.७८	५.०८	११५
जम्मा	१०९५१	१००	२७०.८०	१००	४०.४३

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

३.३ उमेर तथा लिंगको आधारमा जनसंख्या विवरण

उमेर र लिंगका आधारमा जनसंख्याको स्थिति हेर्दा उमेर समुह अनुसार ५ वर्षमुनिको २००२ र ६० वर्ष माथिको कूल ४७७ रहेको देखिन्छ । लैंगिकताका आधारमा विभिन्न उमेर समुह अनुसार यस सम्बन्धी अन्य विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

वडा नं.	उमेर तथा लिंगका आधारमा जनसंख्या विवरण																							
	०-५			६-१०			११-१५			१६-२४			२५-४५			४५-६०			६०-७५			७५ भन्दा माथि		
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१०८	९७	२०५	१०४	७६	१८०	९५	६३	१५८	१०६	९९	२०५	१४८	१४९	२९७	५०	५०	१००	२२	२६	४८	१		१
२	६३	५०	११३	३८	४८	८६	३८	४४	८२	४८	४३	९१	७०	७०	१४०	१९	२०	३९	८	१५	२३	२	५	७
	५४	३२	८६	२८	३७	६५	३०	३५	६५	३४	३९	७३	५५	५५	११०	१३	१५	२८	८	६	१४	१	१	२
	१००	११२	२१२	६०	८९	१४९	९२	७९	१७१	१०१	९२	१९३	१३४	१३२	२६६	५०	५४	१०४	२७	२५	५२	३	९	१२
	९०	११०	२००	९१	७०	१६१	५७	६५	१२२	९४	८५	१७९	१०५	११९	२२४	३६	३६	७२	१२	२३	३५	४	३	७
३	२४३	२१८	४६१	१९३	१६६	३५९	१३८	१२९	२६७	२१६	१८१	३९७	२५१	२५२	५०३	७९	८७	१६६	२४	३७	६१	२	३	५
४	२१७	१९०	४०७	२३५	१९३	४२८	१८१	१९२	३७३	२४४	२३९	४८३	३२४	३३२	६५६	१२९	१४०	२६९	६७	७४	१४१	१०	१४	२४
५	१५१	१६७	३१८	११४	१४१	२५५	९४	१०२	१९६	१५४	१३७	२९१	१५६	१७१	३२७	७०	५६	१२६	१७	२२	३९	४	२	६
जम्मा	१०२६	९७६	२००२	८६३	८२०	१६८३	७२५	७०९	१४३४	९९७	९१५	१९१२	१२४३	१२८०	२५२३	४४६	४५८	९०४	१८५	२२८	४१३	२७	३७	६४

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.४ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण

गाउँपालिका भित्र सत प्रतिशत अर्थात १०९५१ (१०० प्रतिशत) जनसंख्या नेपाली भाषा बोल्ने गरेको देखिन्छ। मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

वडा नं.	मातृभाषाका आधारमा जनसंख्या								
	नेपाली			हिन्दी			अन्य		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	६१४	५९६	१२१०	०	०	०	०	०	०
२	२८६	२९५	५८१	०	०	०	०	०	०
	२२३	२२०	४४३	०	०	०	०	०	०
	५६७	५९२	११५९	०	०	०	०	०	०
	४८९	५११	१०००	०	०	०	०	०	०
३	११४६	१०७३	२२१९	०	०	०	०	०	०
४	१४०७	१३७४	२७८१	०	०	०	०	०	०
५	७६०	७९८	१५५८	०	०	०	०	०	०
जम्मा	५४९२	५४५९	१०९५१	०	०	०	०	०	०

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.५ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

धार्मिक हिसाबले गाउँपालिका भित्र बोलिने करिव सत प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दु धर्म मान्नेहरुको गरेका छन्। धर्म अनुसारको जनसंख्या विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

वडा नं.	धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण								
	हिन्दू			बौद्ध			किष्चियन धर्म		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	६१४	५९६	१२१०	०	०	०	०	०	०
२	२८६	२९५	५८१	०	०	०	०	०	०
	२२३	२२०	४४३	०	०	०	०	०	०
	५६७	५९२	११५९	०	०	०	०	०	०
	४८९	५११	१०००	०	०	०	०	०	०
३	११४६	१०७३	२२१९	०	०	०	०	०	०
४	१४०७	१३७४	२७८१	०	०	०	०	०	०
५	७६०	७९८	१५५८	०	०	०	०	०	०
जम्मा	५४९२	५४५९	१०९५१	०	०	०	०	०	०

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.६ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

जातजातिगत आधारमा जनसंख्यालाई हेर्दा सबैभन्दा उच्च क्षेत्रीको जनसंख्या ९०१९ (८२ प्रतिशत) त्यसपछि कामीको जनसंख्या १७९२ (१६.३६ प्रतिशत), र ठकुरीको जनसंख्या ६६ र सबैभन्दा न्यून दमाईको जनसंख्या ४६ जना मात्र रहेको देखिन्छ। गाउँपालिकाको जनसंख्यालाई जातजातिगत रूपमा देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

वडा नं.	वस्ती कोड	जातिगत आधारमा जनसंख्याको विवरण											
		क्षेत्री			कामी			दमाई			ठकुरी		
		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१	६१४	५९६	१२१०									
२	२११	२६७	२७६	५४३	१३	१५	२८				६	४	१०
२	२१२	१९४	१९०	३८४	२९	३०	५९						
२	२१३	५४४	५७२	१११६							२३	२०	४३
२	२१४	३४९	३७१	७२०	१३४	१३३	२६७				६	७	१३
३	३	४६५	४३२	८९७	६५७	६२२	१२७९	१७	१५	३२			
४	४	१४०२	१३६९	२७७१									
५	५	६६७	७११	१३७८	८०	७९	१५९	९	५	१४			
जम्मा		४५०२	४५१७	९०१९	९१३	८७९	१७९२	२६	२०	४६	३५	३१	६६

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.७ घरमुलीको विवरण

लैंगिकताका आधारमा घरमुलीको स्थिति हेर्दा कूल १६०१ घरपरिवार मध्ये सबैभन्दा बढि पुरुष घरमुली हुने घरपरिवार संख्या १४६५ र महिला घरमुली हुने परिवार १३६ मात्र रहेको छ। १० वर्ष माथिको उमेर समुहका आधारमा सबैभन्दा उच्च ३० वर्ष देखि ३९ वर्ष सम्मका ७९६ घरमुली रहेको देखिन्छ। लिंग र उमेर समुहका आधारमा घरमुलीको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

उमेर समुह	१०-१४	१५-१९	२०-२९	३०-३९	४०-४९	५०-५९	६०-६९	७०+
पुरुष			२७५	७२१	४०५	५४	१०	
महिला			१३	७५	३५	१०	३	
जम्मा			२८८	७९६	४४०	६४	१३	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.८ अपांगताको आधारमा जनसंख्या

गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न खालका अपांगता भएका कूल १६९ व्यक्तिहरु मध्ये सबैभन्दा उच्च अपांगता वा विकलाङ्ग भएकाहरुको संख्या ७१ रहेको छ, भने अन्यहरुमा दृष्टि विहिन, सुस्त मनस्थिति, सुस्त श्रवण, बोल्न नसक्ने, श्रवण दृष्टिविहिन क्रमश ४४, २१, १५ र २ रहेको देखिन्छ। तर गाउँपालिकाको रेकडमाअति अशक्त अपांगता परिचय पत्र (नीलो रंगको) प्राप्त गर्नेहरु र मध्यम अपांगता (पहेलो रंगको) गर्नेको संख्या भने यो तथ्याङ्क भन्दा कम रहेको छ। घरघुरी सर्वेक्षणवार प्राप्त विवरण विवरण लैंगिकता आधारमा देहाय बमोजिम रहेको छ।

वडा नं.	अपांगताका प्रकारहरु																				
	अपाङ्ग वा विकलाङ्ग			दृष्टिविहिन			बोल्न नसक्ने			सूस्त श्रवण			सूस्त मनस्थिति			श्रवण दृष्टिविहिन			अन्य		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	६	१	७	१	७	८	१	१	२	१		१									
२	३	१	४	१	१	२	१		१				१२		१२						
	३	१	४					१	१	१		१		१	१						
	४	३	७	३	२	५		१	१				१	१	२				१		१
	६	४	०	१	३	४	१	१	२	१	१	२	४		४	२					२
३	६	४	०	२	२	४		१	१	३	२	५	१	१	२						
४	२		२			१															
४	०	८	८	७	१२	९	३	४	७		१	१									
५	१		१	१	१	२				२	३	५									
ज.	४९	२२	७१	१६	२८	४४	६	९	१५	८	७	१५	१८	३	२१	२	०	२	१	०	१

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.९ आवास माथीको स्वामित्वका आधारमा घरपरिवार विवरण

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका कूल १६०१ घरपरिवार मध्ये ९९ प्रतिशत वा १५९५ घरपरिवार आफ्नै घरमा बस्ने गरेको देखिन्छ। त्यसैगरी, भाडामा बस्नेको घरपरिवार संख्या ६ र अन्य खालको स्वामित्व भएका घरमा बस्ने १ रहेको छ। यस सम्बन्धी विवरणलाई देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

वडा नं.	स्वामित्वको प्रकार				जम्मा
	आफ्नै घर	भाडाको घर	संस्थागत	अन्य	
१	१८०	२			१८१
२	४८८	१			४८९
३	२७२				२७२
४	४३८	१	१	१	४४१
५	२१८				२१८
जम्मा	१५९५	४	१	१	१६०१
प्रतिशत	९९	०.२४	०.०६	०.०६	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.१० विदेश गएका घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका कुल घरधुरीहरु ३७१ मध्ये जम्मा १ प्रतिशत घरधुरीबाट वैदेशिक रोजगारीमा गएको देखिन्छ। यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

वडा नं.	जम्मा घरधुरी	घरबाहिर गएकाहरुको संख्या	प्रतिशत
---------	--------------	--------------------------	---------

१	१२१०	४	
२	३१८३	५	
३	२२१९	१	
४	२७८१	५	
५	१५८५	२	
जम्मा	१०९५१	१७	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

परिच्छेद ४: आर्थिक अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको पेशा, रोजगारी, कृषि, उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय, सहकारी, पर्यटन, बैंक तथा वित्तीय संस्था आर्थिक गतिविधि सम्बन्धी विवरणलाई विविध शिर्षकहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ।

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण

४.१.१ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

यस क्षेत्रमा अबलम्बन गरिएको पेशा मध्ये सबैभन्दा बढि कृषिमा ७५ प्रतिशत रहेको छ भने बाँकी २५ प्रतिशत घरपरिवारको मुख्य पेशाकोरूपमा गैर कृषि रहेको छ। पेशा अनुसार घरपरिवारको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

क.स.	विवरण	परिवार सख्या	प्रतिशत
१	कृषि		
१.१	खेतीपाती	११५७	७३
१.२	पशुपालन		
१.३	कुखुरा पालन		
१.४	माछा पालन		
१.५	अन्य	३५	२
	जम्मा	११९२	७५
२	गैर कृषि		
२.१	व्यापार	२३९	१५
२.२	उद्योग		
२.३	नोकरी	२२	१
२.४	दैनिक ज्यालादारी	१२४	८
२.५	वदेशिक रोजगार	५	
२.६	अन्य खुलाउने	१३	१
जम्मा		४०३	२५
	कुल जम्मा	१६०१	१००

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

यस गाउँपालिकामा रहेका क्रियाशिल जनशक्तिहरूले अबलम्बन गरिएको पेशाहरू निम्न लिखित क्षेत्रहरूमा संलग्न रहेका छन् जुन निम्न अनुसार रहेका छन्।

वडा नं.	कृषि			ब्यापार			जागिर			ज्याला मजदूरी			उद्योग		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१८२	२३५	४१७	२६	१०	३६	१४	३	१७	१४	२	१६			
	७४९	८११	१५६०	२५	१२	३७	२७	५	३२	१०९	७२	१८१	०	१	१
३	३१५	३५५	६७०	१२	२	१४	९	५	१४	११९	९८	२१७			
४	४६९	५२५	९९४	३९	१२	५१	२४	५	२९	८४	५५	१३९			
५	२६०	२७८	५३८	१	१	२	६	२	८	११	२	१३	१		१
जम्मा	१९७५	२२०४	४१७९	१०३	३७	१४०	८०	२०	१००	३३७	२२९	५६६	१	१	२

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

४.१.२ बेरोजगार सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिका भित्र आर्थिकरूपमा सक्रिय जनसंख्याको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

उमेर समुह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
० देखि १५	२६१४	२५०५	५११९	४७
१६ देखि ६०	२६८६	२६५३	५३३९	४९
६० भन्दा माथि	२१२	२६५	४७७	४
जम्मा	५५१२	५४२३	१०९३५	१००

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

१६ वर्ष देखि माथि यस गाउँपालिकामा शैक्षिक बेरोजगारीहरूको संख्या घेरै देखिन्छ । खेतिपाती, पशुपालन, व्यापार र व्यवसाय गरी प्रत्येक रोजगारी भएका प्रतिशत ३६ प्रतिशत रोजगारी, ५३ प्रतिशत बेरोजगार, सधैं सकृय नहुने २, आर्थिकरूपमा सक्रिय नभएका ६ प्रतिशत र नखुलेको ३ प्रतिशत । आर्थिक कृयाकलाप अनुसार जनसंख्या सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

आर्थिक कृयाकलाप	१६ वर्ष माथिको जनसंख्या			
	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
रोजगार	११२०	८८६	२००६	३६
बेरोजगार	१५७५	१४०७	२९८२	५३
सधैं सकृय नहुने	२३	७४	९७	२
आर्थिक रूपमा सक्रिय नभएका	१५०	१८६	३३६	६
नखुलेको	९०	१०२	१९२	३
जम्मा	२९५८	२६५५	५६१३	१००

स्रोत : समुह छलफल र संस्थागत सर्वेक्षण २०७४

४.१.३ वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरूको विवरण

यस गाउँपालिकामा प्राय जसो वैदेशिक रोजगारीका लागि विदेश गरेको देखिदैन । अध्ययन र व्यापार गर्ने सिलसिलामा विशेष गरि भारतमा र छिटपुट अन्य मुलुकहरु गएको तथ्याङ्ग देखिएता पनि वैदेशिक रोजगारीको लागी विदेश जानैहरुको मोह देखिदैन । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं	वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको संख्या					
	भारत, चीन	खाडीमुलुक तथा मलेसिया	युरोप, अमेरिका, अष्टेलिया	जापान वा कोरिया	अन्य देश	जम्मा
१	०	०	०	०	०	०
२	०	०	०	०	०	०
३	०	०	०	०	०	०
४	०	०	०	०	०	०
५	०	०	०	०	०	०
जम्मा	०	०	०	०	०	०

स्रोत: सहभागितामूलक सर्वेक्षण तथा जानकारी अन्तवार्ता, २०७४

४.१.५ सुकुम्बासी सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको वडा नं ४ मा कुनै पनि घरपरिवार सुकुम्बासी रहेका छैनन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	घर परिवार संख्या	सुकुम्बासी बसोबास रहेको प्रमुख स्थान अनुसार सुकुम्बासी परिवार
१	०	
२	०	
३	०	
४	१	
५	०	
जम्मा	०	

स्रोत: सहभागितामूलक सर्वेक्षण तथा जानकारी अन्तवार्ता, २०७४

४.१.६ मुख्य बजारकेन्द्र सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र स्थानीय स्तरमा सञ्चालनमा रहेका साना खुद्रा पसलहरुबाहेक बजारक्षेत्रको रुपमा कुनै पनि क्षेत्रहरु रहेका छैनन् । खाद्यान्न तथा मुख्य आवश्यकताका सर सामान खरीदका लागि स्थानीय बजार र जिल्ला सदरमुकाम चैनपुर जानुपर्ने अवस्था रहेको छ । यस गाउँपालिकाको मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु र मुख्य व्यापारिक वस्तुहरु निम्न अनुसार रहेका छन् ।

क्र.सं.	व्यापारिक केन्द्रहरुका नाम	मुख्य व्यापारिक वस्तुहरु	कैफियत
१	सूर्मा	सुद्रा साम्रीहरु, लुगा कपडा र दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु	
२	दौलिचौर	सुद्रा साम्रीहरु, लुगा कपडा र दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु	
३	डोगडी	सुद्रा साम्रीहरु, लुगा कपडा र दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु	

४.१.७ गाउँपालिकाबाट बाहिर निकासी हुने वस्तुहरुको विवरण

यस गाउँपालिकाबाट आयात हुने वस्तुहरुमा खाद्यान्न, लत्ताकपडा लगायत अन्य उपभोग्य वस्तुहरुको आयात हुने गर्दछ, भने निर्यात हुने वस्तुहरुको विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

क्र.सं.	आयात निर्यात वस्तुहरुको नाम	निकासी हुने वार्षिक परिमाण(क्विन्टल)	जम्मा निकासी मूल्य
१	कृषि तथा वनजन्य उत्पादनको निर्यात (खाद्यान्न तथा नगदे लगायत जडिबुटी.....)	१,२००।००	१०,६००,०००।००
जम्मा		१,२००।००	१०,६००,०००।००
२	औद्योगिक निर्यात (निर्माण सामग्री)	-	-
जम्मा		-	-
३	कृषि तथा वनजन्य उत्पादनको आयात (खाद्यान्न तथा पशुपालन)	५००।००	२५०,०००।००
जम्मा		५००।००	२५०,०००।००
४	औद्योगिक निर्यात (निर्माण सामग्री.....)	-	-
जम्मा		१,७००।००	११,०५०,०००।००

स्रोत : सहभागितामूलक छलफल सर्वेक्षण २०७४

४.१.८ वडा अनुसार विपन्नता स्तरीकरण

आर्थिक, शैक्षिक, भौतिक, सामाजिक, राजनीतिक, चेतना आदिका आधारमा यस गाउँपालिकामा विपन्नता स्तरीकरण गर्दा मध्यममा वडा नं. ४ पर्दछ भने अन्त सवै गरिव वडामा रहेका छ । यस सम्बन्धि विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

वडा नं.	विपन्नता स्तरिकरण				कैफियत
	अति गरिव	गरिव	मध्यम	सम्पन्न	
१					
२					
३					
४					
५					

स्रोत : सहभागितामूलक छलफल सर्वेक्षण २०७४

४.१.७ व्यापार तथा व्यवसाय सम्बन्धी विवरण (किराना, मासु, तरकारी, फलफुल आदी)

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र किराना तथा अन्य विभिन्न प्रकारका गरी जम्मा ३६ वटा साना व्यवसायिक पसलहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका १६०१ घरपरिवारमा ३६ जनाले उद्योग वाणिज्य संघमा दर्ता गरेको अवस्था देखिन्छ । स सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार छ ।

क्र.सं	पसल तथा फार्मको नाम	पो.नाम थर	ठेगाना(सविक)	कैफियत
१	बोहरा किराना पसल	रामगिरी बोहरा	दौलिचौर	
२	न्यू सुर्मा देवी बोहरा किराना पसल	रामचन्द्र बोहरा	दौलिचौर	
३	सुमदिवी पुजा पसल	सिउमल बोहरा	दौलिचौर	
४	पारस स्टेशनरि एण्ड स्पोर्ट सप्लायर्स	मोहन ब. बोहरा	सुर्मा ३	
५	भरना किराना पसल	पवन कुमार बोहरा	दौलिचौर	
६	गोप्यमान आकास बादल किराना पसल	धिरेन्द्र ब.वि.सी	दौलिचौर	
७	सुर्मा देवी किराना पसल	लोक ब बोहरा	दौलिचौर	
८	सुर्मेली एण्ड सप्लायर्स	खडक ब पुजारा	सुर्मा	
९	सिद्ध जनरल स्टोर	लाल ब बोहरा	सुर्मा ७	
१०	कवि जनरल स्टोर	धन ब बोहरा	सुर्मा	
११	फुन्जोक ईन्टरप्राइजेज	धौली देवी बोहरा	सुर्मा १	
१२	राप्दन ईन्टरप्राइजेज	फकिर बोहरा	सुर्मा १	
१३	जाल्पा देवी फर्निचर उद्योग	चन्द्र विर बोहरा	दौलिचौर ८	
१४	सुमन किराना पसल	जयराज लखण्डी	सुर्मा ७	
१५	दिनेश जनरल स्टोर	मान ब बोहरा	सुर्मा ७	
१६	धौलदेऊ किराना पसल	बहादुर बोहरा	सुर्मा	
१७	सुनिता सुनचादि गहना पसल	सुनिता बि.क	दौलिचौर ५	
१८	जमान स्टोर एण्ड सप्लायर्स	जमान बोहरा	दौलिचौर ८	
१९	समन ईलेक्ट्रोनिक पसल	समन बोहरा	दौलिचौर	
२०	दिलसुज सेन्टर एण्ड बाबु फेन्सी	दिल ब वि.क	दौलिचौर	
२१	सुर्मा देवी अविन किराना पसल	प्रकास पुजारा	सुर्मा ६	
२२	डाडोल ईन्टरप्राइजेज	वकिल बोहरा	सुर्मा	
२३	युनिक जनरल स्टोर	सुन्दर पुजारा	सुर्मा	
२४	सर्मिला किराना स्टोर	सर्मिला खडका	दौलिचौर	
२५	डाडाबाघ किराना पसल	ललित बोहरा	दौलिचौर	
२६	सुर्मा देवी ईलेक्ट्रोनिक	विर ब बोहरा	सुर्मा	
२७	नुर्व ईन्टरप्राइजेज	सविता देवी बोहरा	दौलिचौर	
२८	सुर्मा सरोवर ईन्टरप्राइजेज	मोहन पुजारा	सुर्मा	
२९	ईइकिन ईन्टरप्राइजेज	धौलि पुजारा	सुर्मा	
३०	छप्साज जनरलस्टोर	गणेश ब पुजारा	सुर्मा	
३१	दिनेश किराना स्टोर	दिनेश ब बोहरा	दौलिचौर	
३२	आयुस्मा मदिरा खुद्र पसल	रमेश ब बोहरा	दौलिचौर	
३३	विक्रम होटल एण्ड लज	विक्रम ब बोहरा	दौलिचौर	
३४	निरज किराना पसल	हर्क ब बोहरा	दौलिचौर १	

३५	विकास किराना पसल	नरेन्द्र ब बोहरा	दौलिचौर १	
३६	श्री कैलास मानासरोवर लात्र देव पसल	ओमजंग बोहरा	दौलिचौर	

स्रोत: उद्योग वाणिज्य संघ, वभाङ्गको रेकर्ड, २०७५

४.२ कृषि तथा पशु विकास

४.२.१ जग्गाको किसिम

गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल १३९५ हेक्टर रहेकोमा खेती गरिएको जमिन करिव ६० प्रतिशत मात्र रहेको छ । जस मध्ये खेत १२० हेक्टर र पाखो वारी १२७५ हेक्टर रहेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

खेती गरिएको जग्गाको किसिम	क्षेत्रफल (हे)	प्रतिशत
खेत	१२०	९
पाखो वारी	१२७५	९१
जम्मा	१३९५	

स्रोत: जिल्ला कृषि कार्यालय, वार्षिक प्रतिवेदन, २०७२

४.२.२ जग्गाको किसिम

यस गाउँपालिकाको जग्गाको किसिमलाई विश्लेषण गर्दा अबल, दोगम, सिम र चहार जम्माहरु देखिन्छ । सुर्मा गाउँपालिकामा जम्मा १२० हेक्टर खेत, १२७५ हेक्टर पाखो गरी जम्मा १३९५ हेक्टर जमिन देखिन्छ तर गाउँपालिकाका र जिल्ला मालपोग कार्यालयले अहिलेसम्म वडा अनुसार जग्गाको किसिमको अभिलेखिकरण नगरेकोले तलको तालिकामा विस्तृत विवरणहरु उल्लेख गर्न सकेको छैन ।

वडा नम्बर	जम्मा धनी	जग्गाको किसिम र क्षेत्रफल पाखो				
		अबल	दोगम	सिम	चहार पाचौ	चहार
१						
२						
३						
४						
५						
जम्मा						

स्रोत :.....

४.२.३ आयात तथा निर्यातको अवस्था

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादन हुने खाद्यान्न, दलहन, तेलहन, फलफूल तथा जडीबुटीको निर्यात तथा आवश्यक खाद्यान्न, दलहन, तेलहन लगायत वस्तुको आयातको अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढी २५ मे.ट. चामल आयात हुने गरेको देखिन्छ भने जडीबुटी र पशुवाट उत्पादन (मासु जन्य चिज) क्रमशः ४५०, १५०० मे.ट र ५०० कुन्टल निर्यात हुने गर्दछ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

निर्यात/आयात हुने प्रमुख वस्तु	इकाई	गापा भित्र आयात परिमाण	गापा/नपाबाट निर्यात हुने परिमाण
--------------------------------	------	------------------------	---------------------------------

निर्यात/आयात हुने प्रमुख वस्तु	इकाई	गापा भित्र आयात परिमाण	गापा/नपाबाट निर्यात हुने परिमाण
खाद्यान्न			
धान वा चामल	मे.ट.	२५	
गहुँ वा पिठो	मे.ट.	४.५	
मकै	मे.ट.		
तरकारी			
आलु	मे.ट.		
टमाटर	मे.ट.		
काउली	मे.ट.		
फलफूल			
केरा	मे.ट.		
आँप	मे.ट.		
स्याउ	मे.ट.		
लिचि	मे.ट.		
सुन्तला	मे.ट.		
झलहन			
मसुरो	मे.ट.	०.५	
मास	क्विन्टल	०.५	
तेलहन			
तोरी	मे.ट.		
नगदे बाली			
तेल	मे.ट.		
पशुजन्य उत्पादन			
माछा	क्विन्टल		
मह	लिट्र		
दुध र दुधजन्य उत्पादन	लिट्र		
मासु र मासुजन्य उत्पादन	क्विन्टल		५००
अण्डा	क्यारेट		
जडिबुटी	क्विन्टल		१५००
गिट्टी वा वालुवा	मे.टन		
अन्य	क्विन्टल		२५

स्रोत: सहभागितामूलक सर्वेक्षण तथा जानकारी अन्तवार्ता, २०७४

४.२.४ सिंचाइ सुविधाको उपलब्धता

यस गाउँपालिकामा सिंचाई कुलोको विभिन्न सम्भावना भएतापनि अहिलेसम्म विशेषतः अना सिंचाई, र डोगडी सिंचाई योजनाबाट कृषकहरु लाभान्वित भएका छन् । १६०९ घरधुरी रहेको गाउँपालिकामा सिंचाईका विभिन्न पूर्वाधारहरुको

निर्माण गरी धेरै घरपरिवारलाई तीन महिनासम्म खान पुग्नेहरूका लागि छ महिना सम्म खान पुग्ने गरी उत्पादन गर्न सक्ने अवस्थाको सृजना गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ। यस सम्बन्धि विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ।

क्र.स.	सिंचाई सुविधा वा आयोजनाको नाम	वडा नम्बर	सिंचाईको किसिम (सतह (कूलो/नहर), लिफ्टिङ्ग, बाँध, ट्युबेल/बोरिङ्ग, पोखरी वा अन्य)	सिंचाईको माध्यम (कूलो नहर, पाइप आदी)	स्रोतको विवरण		सिंचाईको उपलब्धता (वर्षेभरी वा मौसमी)	सिंचित क्षेत्र (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
					इकाई (कि.मि, क्षेत्रफल)	परिमाण			
१	अना सि.योजना	२	नहर	नहर	२५		वर्षेभरी		
२	डोगडी सि.योजना	२	नहर	नहर	२५		वर्षेभरी		
३	सुगेरा सि. योजना	४	कुलो	कुलो	५		०		
४	खार सिचाइ योजना		कुलो	कुलो	२		०		
५	डाँडा माथि सिचाई		पोखरी	कुलो	३		०		
६	काउली खोला सिचाई कुलो		कुलो	कुलो	७				
जम्मा									

स्रोत: जिल्ला कृषि कार्यालयको प्रतिवेदन २०७३

४.२.५ सिंचित क्षेत्रफल

यस गाउँपालिकामा सालैभर सिंचित तथा मौसमी सिंचित हुने जमित उपलब्ध छैन। यस गाउँपालिकामा खेतीयोग्य जमिन ६४९४.७ हेक्टर क्षेत्रफल भएता पनि सेति गरीएको जमिन जम्मा १३९४ हेक्टर रहेको छ। यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार रहेको छ।

क्र.स.	विवरण	क्षेत्रफल (हे.मा)	कैफियत
१	सालैभर सिंचित	१००	
२	मौसमी सिंचित	२०	
३	कूल सिंचित क्षेत्रफल	१२०	
४	असिंचित जमिन	३५५	
५	खेतीयोग्य जमिन	६४९४.७	
६	खेति गरीएको जमिन	१३९४	

स्रोत: जिल्ला कृषि कार्यालय, वार्षिक प्रतिवेदन, २०७२

४.२.६ प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संसाधनको विवरण (संक्षिप्त विवरण)

यस गाउँपालिकामा प्राविधिक, सीपयुक्त दक्षता भएका मानव संसाधनहरु घेरै रहेका छन् । विशेष दक्षता हाँसिल गरेका वा प्राविधिक क्षेत्रमा उच्च शिक्षा हाँसिल गरेका व्यक्तिहरु पनि यो गाउँपालिकामा देखिन्छन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	प्राविधिक मानव संसाधन						
	एच.ए	सि.एम.ए.	भेटनरी जे.टि.ए.	कृषि जे.टि.ए.	अनमी	सव ओभरसियर	आर्यवेदिक
१							
२							
३							
४							
५							
जम्मा							

घरधुरी सर्वेक्षण फारम २०७४

वडा नम्बर	विषय क्षेत्र अनुसार प्राविधिक मानव संसाधन																	
	कृषि र पशु		इञ्जिनियरिङ्ग		वन		मेडिसिन		खाद्यप्रसोधन		वकिल		पत्रकार		अन्य		जम्मा	
	रु	पु	म	पु	रु	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु		
१																		
२																		
३																		
४																		
५																		
जम्मा																		

४.२.७ कृषि तथा पशुसेवासंग सम्बन्धित मानव संसाधन (संख्या)

यस गाउँपालिकामा ४८ जना अगुवा कृषकहरु रहेको देखिन्छ अन्य सक्रिय ग्रामीण कृषि कार्यकर्ता, पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता र जना नर्सरी संचालकहरुको तथ्याङ्क उपलब्ध हुन सकेको छैन । यस सम्बन्धी थप विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नम्बर	व्यवसायिक/अगुवा कृषक	सक्रिय ग्रामीण कृषि कार्यकर्ता (जेटीए)	सक्रिय ग्रामीण पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता	व्यवसायिक नर्सरी संचालक
१	७	०	०	०
२	१६	०	०	०
३	६	०	०	०
४	९	०	०	०
५	११	०	०	०
जम्मा	४८			

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

४.२.८ कृषि तथा पशु सेवासंग सम्बन्धित सामुदायिक संस्था तथा समूहको विवरण (संख्या)

यस गाउँपालिकामा प्रशस्त पशुपालन, फलफूल सेती र तरकारी उत्पादन हुन सक्ने सम्भावना बोकेको क्षेत्र गरेता पनि समूह संघसंस्थामा आवद्धता भएर ठोस कार्य सम्पादन हुन सकेको देखिदैन । ७ वटा कृषि समूहहरू जिल्ला कृषि कार्यालयमा दर्ता भएको देखिन्छ तर अन्य र औपचारिकरूपमा पशुपालन समूह, व्यवसायिक कृषि फर्म, कृषि सहकारी, एग्रीभेट आदि संचालन भएको देखिदैन । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	कृषक समूह			पशुपालन समूह			व्यवसायिक कृषि फर्म			कृषि सहकारी			एग्रीभेट तथा विउविजन केन्द्र	कोल्ड स्टोर तथा रष्टिक स्टोर	जैविक वा कम्पोष्ट मल उत्पादन केन्द्र
	समूह संख्या	सदस्य		समूह संख्या	सदस्य		फर्म संख्या	सदस्य		सहकारी संख्या	सदस्य				
		म	पु		म	पु		म	पु		संख्या	संख्या			
१	१	११	९		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	१	१७	८		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	१	२१			०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	४	२३	३७		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	०	०	०		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	७	७२	५४		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

स्रोत : जिल्ला कृषि कार्यालय प्रतिवेदन २०६३

४.२.९ पशुधन र सोवाट उत्पादनको अवस्था

यस गाउँपालिकामा सवै भन्दा वढि पालिएका पशुमा बोका, खसी, बाखा गरी जम्मा ९३००, दोस्रो स्थानमा पालिएका पशुमा भेडा च्यांगा रहेका छन् । यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

क्र.सं.	किसिम	संख्या			उत्पादन		
		स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दूध लि.	मासु केजी	उन केजी
१	पशुधन						
क	गाई गोरु	४२९६	१	४२९७			
ख	भैंसी राँगा	४०		४०			
ग	बोका खसी बाखा	३००		३००			
घ	भेडा च्यांगा	-	-	-			
ड	सुँगुर वंगुर	-	-	-			
च	अन्य.....	२१					
२	पंक्षी					अण्डा सख्या	मासु केजी
क	कुखुरा	५२५		५२५			
ख	हाँस	-		-			

ग	अन्य				
३	माछा	-		-	केजी
क	मौरी घर	२६५		२६५	मह केजी : २९००
४	अन्य				

४.२.११ पशुपक्षिमा लाग्ने रोग

यस गाउँपालिकामा पशुपक्षिमा विभिन्न प्रकारका रोगहरु लाग्ने गरेको भएता पनि अस्पताल तथा पशु स्वास्थ्य कार्यकर्तामा उपचार गराउने प्रचलनका विकास भएको छैन । यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	पंक्षीहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	माछामा लाग्ने मुख्य रोग	घरैमा उपचार गराउने परिवार संख्या	अस्पतालमा उपचार गराउने परिवार संख्या
१ देखि ५	खुरेत, भ्यागुते, चरचरे, मूवालो, आन्तरिक प्रजीवि, वाह्य प्रजीवि, साउने ज्वरो, गोलो जुका, पेछ डाढिने, छेरउटी, निमोनिया, खुर कृहिने, रातो पिसाव, थुनिलो, खरी आदि	जुका, विफर, कक्टीडियोसिस, छेरउटी, सेतो छेने, रानी खेत, गम्वारो आदि		प्राय सवै	नगन्य मात्रामा

स्रोत : जिल्ला पशु कार्यालय वभाङको प्रतिवेदन २०६८

४.२.१२ कृषि बालिमा लाग्ने रोग किराहरु

वडा नं.	तरकारी वालीमा लाग्ने रोग	फलफूल खेतीमा लाग्ने रोग	खाद्यान्न वालीमा लाग्ने रोग	दलहन वालीमा लाग्ने रोग	नगदे वालीमा लाग्ने रोग
१ देखि ५	अल्टरनेरिया, थोप्ले, कालो थोप्ले, भोज्याक भाइरस, आइलाउने किराहरु : लाहि, भुसिल किरा, गवारो, औसा, फेदकटुवा, खुर्मे, रातो कमिला, फेदकटुवा बन्दा पुतली, फेदकटुवा चिप्ले किरा, रातो कमिला, फेदकटुवा भुसिल	पेपर वार्क, धूले ढूसि, दाद, डाइव्यक, ग्रोसेड, एनथ्राक्योज किराहरु : लाहि, कत्ले किरा, वोरर, फल कूहाउने औसा, सिट्रस सिल्ला आदि	ब्लाष्ट, लिफब्लाइट, पैद कूहिने, खैरो थोप्ले, कालो पोके, सिन्दूरे, डाठ कूहिने, घोगा कूहिन, डढूवा, कालो ढूसि किराहरु : गवारो, फौजी, पतेरो, फडके, खूर्मे, फट्यांग्रा, आलुको पूतलि, फेदकटुवा किरा	मासको छिरविरे थोप्ले किराहरु : भूसिल किरा, भिगे गवारो	

	किरा आदि				
--	----------	--	--	--	--

स्रोत : जिल्ला कृषि कार्यालय वभाङ्को प्रतिवेदन २०६८

४.२.१३ घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधन सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा कुटानी तथा पिसानी, सिस्थान केन्द्र, संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र, विक्री केन्द्र वा कोसेली केहि पनि रहेका छैन । यो विषयमा गाउँपालिका जनसमुदायहरुलाई थाहा नभएको जानकारी गरेका छन् । गाउँपालिका भरी सबैभन्दा बढी घट्ट वडा नं ४ मा ५ र सबभन्दा कम घट्ट वडा नं ५ र १ मा २ वटा रहेको छन् । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नम्बर	पानी घट्ट संख्या		चिस्थान केन्द्र	कुटानी, पिसानी र पेलानी (मिल) संख्या			संकलन तथा प्रसोधन केन्द्र			विक्री केन्द्र वा कोसेली घर
	परम्परागत	सुधारिएको		पानी मिल	डिजेल मिल	विद्युत मिल	कृषि	जडिबुटी	उद्योग	
१	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	४	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	५	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	१५	०	०	०	०	०	०	०	०	०

स्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

४.३ पर्यटन तथा उद्योग विकास

४.३.१ उत्पादन तथा सेवामूलक उद्योग सम्बन्धी विवरण (उद्योग तथा पर्यटन)

यस गाउँपालिकामा सरकारी स्वामित्वमा रहेका कुनै पनि घरेलु उद्योग लगायत अन्य उद्योगहरु छैन । तर साना उद्योग अर्न्तगत निजी उद्योगहरु तीन वटा रहेका छन् । यस सम्बन्धि विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

उद्योगको नाम तथा ठेगाना	वडा नम्बर	उद्योगको स्वामित्व (सरकारी, पब्लिक निजी, सहकारी)	उद्योगको प्रकार (लघु, घरेलु, साना, मफौला तथा ठूला आदी)	प्रत्यक्ष रोजगारी जना			उत्पादन हुने वस्तु र सेवाको नाम	उत्पादित वस्तु र सेवा बाट भएको बार्षिक आम्दानी (रु हजारमा)
				महिला	पुरुष	जम्मा		

श्री जि.वि.एस कन्सल्टेन्सी दौलीचौर	१	नीजि	साना	२	४	६	निर्माण सेवा	
श्री सुर्मा सरोवर निर्माण सेवा दौलिचौर	१	नीजि	साना	३	३	६	निर्माण सेवा	
पागर जडि निर्माण सेवा सुर्मा	४	नीजि	साना	२	३	५	निर्माण सेवा	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

३.३.२ कृषि तथा वन संग सम्बन्धित उद्योगहरु

यस गाउँपालिकामा कृषि तथा वनसंग समबन्धित उद्योगहरु ८ ओटा रहेका छन् । विशेष गरी अल्लो प्रशोधन उद्योगसंग सम्बन्धित उद्योगहरु दर्ता भएका छन् । यस सम्बन्धित विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	उद्योगको नाम	उद्योगको ठेगाना	उद्योगको प्रकार	सम्बन्धित धनीको नाम	कैफियत
१	रंगा उल्लो प्रशोधन उद्योग	दौलिचौर ६	अल्लो प्रशोधन	रंगादेवी विश्वकर्मा	
२	रोजी अल्लो प्रशोधन उद्योग	सूर्मा ३	अल्लो प्रशोधन	रोजी वोहरा	
३	पंचमती उल्लो प्रशोधन उद्योग	सूर्मा १	अल्लो प्रशोधन	पंचमती कु. वोहरा	
४	कैली अल्लो प्रशोधन उद्योग	सूर्मा ६	अल्लो प्रशोधन	कैली देवी पुजारा	
५	जयन्ति अल्लो प्रशोधन उद्योग	दौलिचौर २	अल्लो प्रशोधन	जयन्ती देवी वोहरा	
६	टिका अल्लो प्रशोधन उद्योग	दौलिचौर ९	अल्लो प्रशोधन	टिका कुमारी वोहरा	
७	शान्ति उल्लो प्रशोधन उद्योग	दौलिचौर ९	अल्लो प्रशोधन	शान्ति कुमारी वोहरा	
८	वसन्ती अल्लो प्रशोधन उद्योग	दौलिचौर ९	अल्लो प्रशोधन	वसन्ती कुमारी वोहरा	

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको प्रतिवेदन, २०७४

४.३.३ औद्योगिक कच्चा पदार्थ उत्पादनको अवस्था

यस गाउँपालिकामा मुख्य गरी यासांगुम्वा, वनलसुन, सतुवा, कटुकी जस्ता औद्योगिक कच्चा पदार्थ उत्पादन हुने गर्दछ । जडिवुटीजन्य कच्चा पदार्थ सबैभन्दा बढी उत्पादन हुने औद्योगिक कच्चा पदार्थ हो । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	कच्चा पदार्थको नाम	इकाई	परिमाण	कैफियत
१	यासांगुम्वा	के.जी	६००	
२	वनलसुन (पोड्या)	क्विन्टल	२५०	
३	सतुवा	क्विन्टल	१७००	
४	कटुकी	क्विन्टल		
५	अन्य	क्विन्टल	५००	

स्रोत: सहभागितामूलक सर्वेक्षण, २०७४

४.३.४ धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक महत्व बोकेका सार्वजनिक स्थलहरु रहेका छन् । यि धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक स्थलहरु यस गाउँपालिकाका आर्थिक उपार्जनका सम्भावित श्रोतहरु हुन् । यसको व्यवस्थापन, प्रचारप्रसार गर्न आवश्यक छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं	पर्यटकीय स्थलहरुको नाम	वडा नं.	भौतिक पूर्वधार			स्वामित्व (नीजि, पब्लिक, सामुदायि)	विशेषता	दैनिक औसतमा आउने पर्यटकहरुको संख्या
			सडकको पहुँच	होटल, लज, रेष्टुरा संख्या	नजिकको वजार केन्द्र सम्मको दुरी (कि.मी)			
१	सूर्मा सरोवर	४	छ	छैन	१५		पवित्रता, चुरुली, भक्तहरुले भक्तिको आधारमा वरदान दिने, अलौकिक शक्ति केन्द्र, सुन्दर दृश्यावलोकन, मानव वस्तिवाट टाडा वस्न रुचाउने ।	२
२	धानसेरी तथा गाईसेरा पाटन	१	छैन	छैन	२०		प्राकृतिरुपमा धानको खेत र खेतमा रोपिएको धान जस्तै देखिने, प्राकृतिकरुमा वाच्छाले गाईको दुध चुसिएको दृश्यावलोकन, रमणिय पाटन र सुन्दर प्राकृतिक फुलहरु ।	
३	दौह ताल	४	छ	छैन	१		रमणिय दृश्यावलोकन स्थलहरु, पवित्र ताल र सुन्दर भूमि ।	
४	धानसेरी ताल	१	छैन	छैन	२०		प्राकृतिक सौन्दर्यता, उच्च स्थालमा रहेका ताल, सुन्दर प्राकृतिक फूलहरुको वगैचामा अवस्थित ताल ।	
५	तपोवन र तपोवन सुनिपाटन		छैन	छैन	१६		तातोपानीमा नुहाँउदा चर्मरोगको न्यूनिकरण, पवित्र तिर्थ स्थल, सुन्दर दृश्यावलोकन क्षेत्र, चिसो क्षेत्रमा तातो पानी उपलब्धता भएको आदि ।	
६	विरु ओडार मन्दिर		छैन	छैन	१९		हुगाको ओडार माथि मन्दिर तथा दृश्यावलोकन क्षेत्र, नयाँ मानव वस्तिहरु ।	

७	जलजला		छैन	छैन	२०	जंगली जनावर तथा प्राकृतिक जिव जन्तुहरुको दृश्यावलोकन क्षेत्र, जैविक विविधतालू भरिपूर्ण तथा रमणिय स्थल,	
८	चाँदेशिखर हिमाल		छैन	छैन	२५	पर्वतारोहण, सुन्दर दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल	
९	सुन खाँनी हिमाल		छैन	छैन	२४	राजाले सुन निकालेको सुन्दर कहाँनी, सुन्दर दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल	
१०	चुफि हिमाल		छैन	छैन	१९	पर्वतारोहण, सुन्दर दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल	
११	मलिण्डा भरना		छैन	छैन	१८	दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल	
१२	सूर्मा देवीको मन्दिर (पागरजडी मन्दिर)		छैन	छैन	२	धार्मिक पर्यटकिय स्थल, पाँजरजडीको सुन्दर कहाँनी	

स्रोत: सहभागितामूलक छलफल तथा सर्वेक्षण, २०७४

४.३.५ धार्मिक स्थलहरु

यस गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक स्थलहरु निम्न अनुसार रहेका छन् ।

क्र.स.	मन्दिर	गुम्बा	मस्जिद	चर्च	अन्य
१	सूर्मा देवीको मन्दिर, हरिचन्द्र मन्दिर, धनदेउ मन्दिर, पँदालदेउ, लाँगा देवता, घटाल देव मन्दिर, वाँटपालो, डाँडावाग मन्दिर		०	०	०

स्रोत: सहभागितामूलक छलफल तथा सर्वेक्षण, २०७४

४.३.६ सार्वजनिक जग्गाको विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा ६७ संख्यामा ८४०३ रोपनी पति जग्गा रहेको छ । गाउँपालिकामा सार्वजनिक जमिनकारुपमा पर्ति तथा खाली जग्गाकोरुपमा ८४०३ रोपनी जमिन रहेको भएतापनि हाल सम्म पार्क तथा उद्यानकोरुपमा ती जमिनहरुको विकास तथा उपभोग हुन सकेको छैन ।

४.३.७ खनिज तथा खानी सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिका भित्र नागरिकहरूले थाहा पाउने गरी जम्मा ६ वटा खानीहरू रहेका छन् । राज्यको तर्फबाट कुनै किसिमको खानीका लागि अन्वेषण गरेको अवस्था छैन । यस गाउँपालिकामा भएका खानीहरूको विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	विवरण	स्थान
१	सुनखानी	सुन हिमाल
२	फलाम खानी	सूर्मा वडा नं. २ भियाँ ढुङ्गा
३	खरी ढुङ्गा	पार्थी
४	खडी खानी	जलजला
५	अत्रक खानी	जला
६	क्रिस्टील खानी	

स्रोत: सहभागितामूलक छलफल तथा सर्वेक्षण, २०७४

परिच्छेद ५: सामाजिक अवस्था

यस परिच्छेदमा शिक्षा, स्वास्थ्य, कला, संस्कृति, लक्षित वर्ग, लैंगिकता, खानेपानी, सरसफाई जस्ता सामाजिक विषयहरूमा देहाय बमोजिमका शिर्षकहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ शैक्षिक तथा मानव संसाधन विकास

५.१.१ गाउँपालिकामा भएका विद्यालयहरूको विवरण

यस गाउँपालिकामा भएकामा सामुदायिक विद्यालयमा प्रा.वि. १३, नि.मा.वि.२, मा.वि. २ र उ.मा.वि. १ वटा हरेका छन् भने संस्थागत विद्यालयमा प्रा.वि.२ मात्र रहेका छन् । जसको वडागत विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

वडा.न.	सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय		
	प्रा.वि.	नि.मा.वि	मा.वि.	उ.मा.वि.	प्रा.वि.	नि.मा.वि.	मा.वि.
१	२		१				
२	३	१	१		१		
३	३						
४	४			१	१		
५	१	१					
जम्मा	१३	२	२	१	२	०	०

५.१.२ विद्यालयको भौतिक अवस्था

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न ५ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू तथा १ वटा संस्थागत विद्यालयको भौतिक अवस्थालाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	विद्यालयको नाम	भवन		कोठा संख्या		फर्निचर संख्या			पुस्तकालय तथा अध्ययन केन्द्र छ, छैन	खैल मैदान क्षेत्रफल (वर्ग मी.)	स्वच्छ खानेपानी (छ,छैन)	शौचालय	
		संख्या	प्रकार	संख्या	प्रकार	डेस्क वेञ्चको क्षमता (जना)	कालोपाटी संख्या	प्रयोगशाला कम्प्युटर सहित				छात्र (छ,छैन)	छात्रा (छ,छैन)

१	भूमिदेव प्रा.वि. नाउला	१	अ.कच्ची	३	कच्ची	२०	३	०	०		छ	छ	
२	दौलिचौर मा.वि. दौलिचौर	३	पक्की	२०	कच्ची	५४	११	√	०		छ	छ	
३	सूर्मा प्रा.वि. विछाडा	१	पक्की	५	कच्ची	१८	५	०	०		छ	छ	
४	ईश्वर नि.मा.वि. भजनपाटा	३	पक्की	९	कच्ची	३५	८	०	०		छ	छ	
५	आधारभूत प्रा.वि. गजौन	२	पक्की	६	कच्ची	१७	५	०	०		छ	छ	
६	दलित प्रा.वि. गुरेना	१	पक्की	६	कच्ची	१५	५	०	०		छ	छ	
७	नन्दादेवी प्रा.वि. धनीघार	२	पक्की	५	कच्ची	१७	५	०	०		छ	छ	
८	आधावगर मा.वि. डोगडी							०	०		छ	छ	
९	विष्णुदेव प्रा.वि. सुन्दरडाडा	१	पक्की	५	कच्ची	१८	५	०	०		छ	छ	
१०	कृष्ण प्रा.वि. काटै	२	पक्की	६	कच्ची	१९	५	०	०		छ	छ	
११	शिव प्रा.वि. गोतन्न	२	पक्की	५	कच्ची	१७	५	०	०		छ	छ	
१२	सूर्मा मा.वि. थकून्नाडा	३	पक्की	२०	कच्ची	५३	१२	√	√		छ	छ	
१३	हिमालय प्रा.वि. खौला	२	पक्की	६	कच्ची	१६	५	०	०		छ	छ	
१४	नमूना बालविकास प्रा.वि. सूर्मा	२	पक्की	६	कच्ची	१५	५	०	०		छ	छ	
१५	चादेशिखर प्रा.वि. भेलात	१	कच्ची	३	कच्ची	१७	५	०	०		छ	छ	
१६	कृष्ण जनज्योति प्रा.वि. गालापाटी सूर्मा	१	पक्की	४	कच्ची	१५	५	०	०		छ	छ	
१७	सूर्मा सरोवर प्रा.वि. काडा सूर्मा	१	पक्की	३	कच्ची	१६	५	०	०		छ	छ	
१८	धौलदेऊ नि.मा.वि. सैनगाउ	४	पक्की	११	कच्ची	३२	८	०	०		छ	छ	
१९	शिव सरस्वती बा.वि.के. सूर्मा	१	कच्ची	२	कच्ची	१५	५	०	०		छ	छ	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

५.१.३ तहगत रुपमा विद्यालय (सामुदायिक, संस्थागत, मदरसा, गुम्बा) तथा विद्यार्थी संख्या

यस गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न सामुदायिक विद्यालयमा रहेका छात्र छात्राहरूको संख्या हेर्दा प्राथमिक तहमा छात्रा ९४४ र छात्र ८४८, निमावि छात्रा २२८ र छात्र २९९, माविमा छात्रा १२४ र छात्र २०६, र उच्चलमाध्यामिक विद्यालयमा छात्रा ११ र छात्र ४२ रहेका छन्। यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

विद्यालयको नाम	विद्यालयको किसिम	प्राथमिक तहमा			निम्न माध्यामिक तहमा			माध्यामिक तहमा			उ.मा.वि		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
भूमिदेव प्रा.वि. नाउला	सामुदायिक	६५	४९	११४	४१	४२	८३	१६	२८	४४	०	०	०
दौलिचौर मा.वि. दौलिचौर	सामुदायिक	७३	७८	१५१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
सूर्मा प्रा.वि. विछाडा	सामुदायिक	६	११	१७	०	०	०	०	०	०	०	०	०
ईश्वर नि.मा.वि. भजनपाटा	सामुदायिक	७२	३८	११०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
आधारभूत प्रा.वि. गजौन	सामुदायिक	६२	३४	९६	०	०	०	०	०	०	०	०	०
दलित प्रा.वि. गुरेना	सामुदायिक	११८	१३४	२५२	४४	९१	१३५	५२	९८	१५०	०	०	०
नन्दादेवी प्रा.वि. धनीघार	सामुदायिक	२८	४६	७४	२५	३२	५७	०	०	०	०	०	०
आधाबगर मा.वि. डोगडी	सामुदायिक	५४	४६	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	०
विष्णुदेव प्रा.वि. सुन्दरडाडा	सामुदायिक	५१	४४	९५	०	०	०	०	०	०	०	०	०
कृष्ण प्रा.वि. काँटे	सामुदायिक	२२	१९	४१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
शिव प्रा.वि. गोतन्न	सामुदायिक	१४	२१	३५	०	०	०	०	०	०	०	०	०
सूर्मा मा.वि. थकून्नाडा	सामुदायिक	४८	४६	९४	०	०	०	०	०	०	०	०	०
हिमालय प्रा.वि. खौला	सामुदायिक	४४	३५	७९	०	०	०	०	०	०	०	०	०
नमूना बालविकास प्रा.वि. सूर्मा	सामुदायिक	५९	५४	११३	०	०	०	०	०	०	०	०	०
चादेशखर प्रा.वि. भेलात	सामुदायिक	७३	८६	१५९	७८	६६	१४४	५६	८०	१३६	११	४२	५३
कृष्ण जनज्योति प्रा.वि. गालापाटी सूर्मा	सामुदायिक	३६	२२	५८	०	०	०	०	०	०	०	०	०
सूर्मा सरोवर प्रा.वि. काडा सूर्मा	सामुदायिक	९१	७५	१६६	४०	६०	१००	०	०	०	०	०	०
धौलदेऊ नि.मा.वि. सैनगाउ	सामुदायिक	२८	१०	३८	०	०	०	०	०	०	०	०	०
शिव सरस्वती वा.वि.के. सूर्मा	सामुदायिक	९४४	८४८	१७९२	२२८	२९१	५१९	१२४	२०६	३३०	११	४२	५३
जम्मा	सामुदायिक	९४४	८४८	१७९२	२२८	२९१	५१९	१२४	२०६	३३०	११	४२	५३

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सूचना संकलन २०७

५.१.४ शिक्षक तथा कर्मचारीको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका १९ वटा सामुदायिक तथा २ वटा संस्थागत विद्यालयहरू रहेका छन् । सामुदायिक विद्यालयमा रहेका शिक्षकहरूको संख्या विश्लेषण गर्दा स्थायी प्रा.वि.मा स्थायी १६, अस्थायी १०, र राहत १५, नि.मा.वि.मा स्थायी १, अस्थायी २ र राहत ६, मा.वि.मा २ स्थायी र ३ अस्थायी र उच्च मा.वि. मा अस्थायी १ र राहत ३ जना शिक्षक तथा शिक्षिका रहेका छन् । जसलाई निम्न अनुसारको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

सि.नं	विद्यालयको नाम	शिक्षक दरबन्दी																
		प्रा.वि.					नि.मा.वि.					मा.वि.					उ.मा.वि.	
		I	II	III	अस्थायी	राहत	I	II	III	अस्थायी	राहत	I	II	III	अस्थायी	राहत	अस्थायी	राहत
१	भूमिदेव प्रा.वि. नाउला																	
२	दौलिचौर मा.वि. दौलिचौर		१	१	१	१												
३	सूर्मा प्रा.वि. विछाडा			१	१													
४	ईश्वर नि.मा.वि. भजनपाटा			१	२	२												
५	आधारभूत प्रा.वि. गजौन		१	१														
६	दलित प्रा.वि. गुरेना					३												
७	नन्दादेवी प्रा.वि. धनीधार					२												
८	आधाबगर मा.वि. डोगडी		२	१		१												
९	विष्णुदेव प्रा.वि. सुन्दरडाडा					१												
१०	कृष्ण प्रा.वि. काटै		२	१		१												
११	शिव प्रा.वि. गोतन्न				२													
१२	सूर्मा मा.वि. थकून्नाडा				३			१	२				२	३		१	३	
१३	हिमालय प्रा.वि. खौला		१	१		१												
१४	नमूना बालविकास प्रा.वि. सूर्मा					१												
१५	चादेशिखर प्रा.वि. भेलात																	
१६	कृष्ण जनज्योति प्रा.वि. गालापाटी सूर्मा																	
१७	सूर्मा सरोवर प्रा.वि. काडा सूर्मा					१												
१८	धौलदेऊ नि.मा.वि. सैनगाड		१	१	१	१												
१९	शिव सरस्वती बा.वि.के. सूर्मा																	

जम्मा	८	८	१०	१५			१	२	६			२	३		१	३
-------	---	---	----	----	--	--	---	---	---	--	--	---	---	--	---	---

श्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

५.१.५ बालविकास केन्द्र तथा कक्षाको विवरण

यस गाउँपालिकामा बालविकास केन्द्रको संख्या जम्मा १२ वटा रहेका छन् । जसमा २४२ जना केटी र २०७ जना केटाहरू गरी जम्मा ४४९ जना केटाकेटीहरू बालविकास केन्द्रमा अध्ययन गरिरहेका छन् । जसको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	स्थान	बाल कक्षामा अध्ययनरतको संख्या			जम्मा
			संख्या	केटी	केटा	
१	दौलिचौर मा.वि. दौलिचौर	दौलिचौर	२	४९	२४	७३
२	ईश्वर नि.मा.वि. भजनपाटा	भजनपाटा	१	३०	२०	५०
३	नन्दादेवी प्रा.वि. धनीधार	धनीधारा	२	१०	१५	२५
४	आधाबगर मा.वि. डोगडी	दौलिचौर	१	१८	२३	४१
५	विष्णुदेव प्रा.वि. सुन्दरडाडा	सुन्दर डाडा	१	३१	२५	५६
६	हिमालय प्रा.वि. खौला	जुवाडा	१	१९	११	३०
७	कृष्ण जनज्योति प्रा.वि.गालापाटी सूर्मा	सैनगाउँ कांडा	१	१४	१३	२७
८	सूर्मा सरोवर प्रा.वि. काडा सूर्मा	सैनगाउँ	१	३७	४३	८०
९	धौलदेऊ नि.मा.वि. सैनगाउँ	गलापाटी	१	१२	२०	३२
१०	शिव सरस्वती इं.डि.सी कक्षा	सैनगाउँ	१	२२	१३	३५
जम्मा			१२	२४२	२०७	४४९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

५.१.६ पाँच वर्ष भन्दा भन्दा माथिको साक्षरता विवरण

गाउँपालिका क्षेत्रको साक्षरताको स्थिति हेर्दा पाँच वर्ष माथिको कुल ८२३२ जनसंख्या मध्ये ५७.१६ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् । लैगिकताका आधारमा यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

लिंग	५ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्या	जनसंख्याको अवस्था			
		लेख्न र पढ्न सक्ने	पढ्न मात्रै सक्ने	पढ्न लेख्न नसक्ने	साक्षरता दर
जम्मा	८२३२	४७०६	४३	३४८३	५७.१६
पुरुष	२९०२	२७३४	२६	११४२	९४.२१
महिला	४३३०	१९७२	१७	२३४१	४५.५४

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०७०

५.१.७ लैगिक आधारमा साक्षरताको विवरण

यस गाउँपालिकाको लैगिक आधारमा साक्षरताको स्थितिको विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं	साक्षरता दर(%)				जम्मा
	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत	
१	३६९	५३.७९	३१७	४६.२०	६८६
२	८१९	५६.५६	६२९	४३.४३	१४४८
३	५०१	६१.३२	३१६	३८.६७	८१७
४	६२५	६०	४१८	४०	१०४३

५	४२०	५९	२९२	४९	७९२
---	-----	----	-----	----	-----

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

५.१.८ गाउँपालिका अन्तर्गत अध्ययनरत विद्यार्थिहरूको विवरण

यस गाउँपालिकाको अन्तर्गत पूर्व प्राथमिक विद्यालय देखि माध्यामिक विद्यालय तह सम्म अध्ययनरत छात्र र छात्राको विवरण निम्न अनुसारको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	पूर्व प्राथमिक तहमा			प्राथमिक तहमा			निम्न माध्यमिक तहमा			माध्यमिक तहमा		
	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा
१	३२	१४	४६	१४४	१००	२४४	४५	२४	६९	२६	१६	४२
२	६	६	१२	६०	५०	११०	१६	११	२७	७	५	१२
	१	२	३	४०	३४	७४	२	४	६			
	२७	२२	४९	६२	७३	१३५	२१	१४	३५	१८	२३	४१
	१६	६	२२	९२	७९	१७१	२४	२१	४५	२१	७	२८
३	३९	३४	७३	२६६	२०१	४६७	५८	२७	८५	५६	५८	११४
४	५४	३०	८४	२३२	१८३	४१५	७३	६८	१४१	५७	५६	११३
५	५३	४८	१०१	१६४	१७६	३४०	४४	३३	७७	२२	२२	४४
जम्मा	२२८	१६२	३९०	१०६०	८९६	१९५६	२८३	२०२	४८५	२०७	१८७	३९४

५.१.९ माध्यामिक विद्यालय भन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था

यस गाउँपालिकामा रहेका जनसंख्यामा माध्यामिक विद्यालय भन्दा माथिको शैक्षिक अवस्थाको विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	एस एल सी वा सो सरह			प्रविणता प्रमाणपत्र वा सो सरह			स्नातक वा सो सरह			स्नातकोत्तर वा सोसरह			विद्यावारिधि हासिल गरेको		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	४५	१६	६१	१८	१३	३१	३	२	५	१		१			
२	१८	३	२१		१	१									
	४	३	७	७	३	१०									
	५४	२३	७७	२४	१०	३४	४		४	१		१			
	२२	९	३१	१०	२	१२	३	१	४						
३	१०२	२९	१३१	१५	७	२२	१	१	२	१		१			
४	९९	५२	१५१	३३	१६	४९	५	५	१०	१		१			
५	४४	३	४७	१५	४	१९	५	२	७						

जम्मा	३८८	१३८	५२६	१२२	५६	१७८	२१	११	३२	४	०	४		
-------	-----	-----	-----	-----	----	-----	----	----	----	---	---	---	--	--

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

५.१.१० गाउँपालिका भन्दा बाहिरका विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको विवरण

यस गाउँपालिकामा वासोवास गर्ने वासिन्दाहरूका छोरा छोरी प्राथमिक, निम्न माध्यमिक र माध्यमिक विद्यालयहरूमा गाउँपालिका भन्दा बाहिरका विद्यालयहरूमा पठन पाठन गर्ने विवरण निम्न अनुसारको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	प्राथमिक तहमा			निम्न माध्यमिक तहमा			माध्यमिक तहमा		
	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा
१	१९	१०	२९	१	२	३		१	१
२	३	१	४	४	१	५			
	६	४	१०	५	११	१६	३	७	१०
	२१	८	२९	४	२	६	६	५	११
	९	४	१३		१	१	३	३	६
३	१०	५	१५	३		३	१५	५	२०
४	२२	४	२६	८	२	१०	५	२	७
५	३	२	५	२		२			
जम्मा	९३	३८	१३१	२७	१९	४६	३२	२३	५५

५.१.११ शैक्षिक गुणस्तर सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा शैक्षिक गुणस्तरलाई विश्लेषण गर्दा सबै विद्यालयमा अपांग विद्यार्थी कक्षा नभएको देखिन्छ । त्यस्तै कुनै पनि विद्यालयमा इन्टरनेट सुविधा छैन । सबै विद्यालयमा प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गरिएको छ तर कुनै पनि विद्यालयमा छुट्टै प्रधानाध्यापकको दरबन्दी छैन । यस सम्बन्धि विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विद्यालयको नाम, ठेगाना र किसिम	वडा नं.	अपांग विद्यार्थी श्रोत कक्षाभएको/नभएको)	CBEGRA कार्यान्वयन भएको/नभएको	एकीकृत पाठ्यक्रम भएको/नभएको	इन्टरनेट सुविधा भएको/नभएको	छुट्टै प्रधानाध्यापक दरबन्दी भएको/नभएको)
भूमिदेव प्रा.वि. नाउला	१	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
दौलिचौर मा.वि. दौलिचौर	१	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
सूर्मा प्रा.वि. विछाडा	१	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
ईश्वर नि.मा.वि. भजनपाटा	२	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
आधारभूत प्रा.वि. गजौन	२	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
दलित प्रा.वि. गुरेना	२	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
नन्दादेवी प्रा.वि. धनीधार	२	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
आधावगर मा.वि. डोगडी	२	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
विष्णुदेव प्रा.वि. सुन्दरडाडा	३	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
कृष्ण प्रा.वि. काटै	३	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
शिव प्रा.वि. गोतन्न	३	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
सूर्मा मा.वि. थकून्नाडा	४	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
हिमालय प्रा.वि. खौला	४	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको

नमूना बालविकास प्रा.वि. सूर्मा	४	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
चादेशिखर प्रा.वि. भेलात	४	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
कृष्ण जनज्योति प्रा.वि.गालापाटी सूर्मा	४	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
सूर्मा सरोवर प्रा.वि. काडा सूर्मा	५	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
धौलदेऊ नि.मा.वि. सैनगाउ	५	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
शिव सरस्वती बा.वि.के. सूर्मा	५	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको

श्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

५.१.१२ बालमैत्री शिक्षा सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यालयहरूमा विद्यालय शान्ति क्षेत्र कार्यान्वयन घोषणा भएर त्यसको कार्यान्वयन भएको छ । सबैजसो विद्यालयहरूमा विद्यालय सुधार योजना निर्माण भएको तर अद्यावधिक नभएको देखिन्छ । प्रायजसो सबै विद्यालयमा बालक्लव गठन भएको देखिन्छ तर बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग भएको देखिदैन यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

विद्यालयको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	विद्यालय शान्ति क्षेत्र कार्यान्वयन	विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक	बाल क्लब गठन भएको/नभएको)	बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग (भएको/नभएको)
भूमिदेव प्रा.वि. नाउला	१	भएको	नभएको	भएको	नभएको
दौलिचौर मा.वि. दौलिचौर	१	भएको	नभएको	भएको	नभएको
सूर्मा प्रा.वि. विछडा	१	भएको	नभएको	भएको	नभएको
ईश्वर नि.मा.वि. भजनपाटा	२	भएको	नभएको	भएको	नभएको
आधारभुत प्रा.वि. गजौन	२	भएको	नभएको	भएको	नभएको
दलित प्रा.वि. गुरेना	२	भएको	नभएको	भएको	नभएको
नन्दादेवी प्रा.वि. धनीधार	२	भएको	नभएको	भएको	नभएको
आधाबगर मा.वि. डोगडी	२	भएको	नभएको	भएको	नभएको
विष्णुदेव प्रा.वि. सूनरडाडा	३	भएको	नभएको	भएको	नभएको
कृष्ण प्रा.वि. काटै	३	भएको	नभएको	भएको	नभएको
शिव प्रा.वि. गोतन्न	३	भएको	नभएको	भएको	नभएको
सूर्मा मा.वि. थकून्नाडा	४	भएको	नभएको	भएको	नभएको
हिमालय प्रा.वि. खौला	४	भएको	नभएको	भएको	नभएको
नमूना बालविकास प्रा.वि. सूर्मा	४	भएको	नभएको	भएको	नभएको
चादेशिखर प्रा.वि. भेलात	४	भएको	नभएको	भएको	नभएको
कृष्ण जनज्योति प्रा.वि.गालापाटी सूर्मा	४	भएको	नभएको	भएको	नभएको
सूर्मा सरोवर प्रा.वि. काडा सूर्मा	५	भएको	नभएको	भएको	नभएको
धौलदेऊ नि.मा.वि. सैनगाउ	५	भएको	नभएको	भएको	नभएको
शिव सरस्वती बा.वि.के. सूर्मा	५	भएको	नभएको	भएको	नभएको

श्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

५.१.१३ छात्रवृत्ती तथा लक्षित सुविधाको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक विद्यालयहरूले विभिन्न विषयमा उपलब्ध गराउने छात्रवृत्तीको विवरण अनुसार दलित छात्र, र छात्रा छात्रवृत्ती उपलब्ध गराइएको थियो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

क्र.सं.	विद्यालयको नाम, ठेगाना र किसिम	वडा नं.	छात्रवृत्तीको किसिम अनुसार											
			दलित		अपाङ्ग		छात्रा	विपन्न		जेहेन्दार		अन्य सुविधा		
			छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा		छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	
१	भूमिदेव प्रा.वि. नाउला	१												
२	दौलिचौर मा.वि. दौलिचौर	१												
३	सूर्मा प्रा.वि. विछाडा	१												
४	ईश्वर नि.मा.वि. भजनपाटा	२												
५	आधारभूत प्रा.वि. गजौन	२												
६	दलित प्रा.वि. गुरेना	२												
७	नन्दादेवी प्रा.वि. धनीघार	२												
८	आधाबगर मा.वि. डोगडी	२												
९	विष्णुदेव प्रा.वि. सुन्दरडाडा	३												
१०	कृष्ण प्रा.वि. काटै	३												
११	शिव प्रा.वि. गोतन्न	३												
१२	सूर्मा मा.वि. थकून्नाडा	४												
१३	हिमालय प्रा.वि. खौला	४												
१४	नमूना बालविकास प्रा.वि. सूर्मा	४												
१५	चादेशिखर प्रा.वि. भेलात	४												
१६	कृष्ण जनज्योति प्रा.वि.गालापाटी	४												
१७	सूर्मा सरोवर प्रा.वि. काडा सूर्मा	५												
१८	धौलदेऊ नि.मा.वि. सैनगाउ	५												
१९	शिव सरस्वती वा.वि.के. सूर्मा	५												

श्रोत: .....

५.१.१४. आधारभूत विद्यालयमा पहुँचको अवस्था

यस गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरूमा १६०१ घरपरिवारहरू मध्ये सबैभन्दा कम समय १५ मिनेटको समयमा पुग्ने गर्दछन् भने १०३४ घरपरिवारलाई विद्यालय पुग्न ३० मिनेट र १ घण्टा भन्दा बढी समय लाग्ने ४३२ घरधुरी रहेका छन्। यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

वडा नम्बर	विद्यालय सम्म आइपुग्न लाग्ने समय अनुसार घरपरिवार संख्या			
	१५ मिनेट	३० मिनेट	१ घण्टा	१ घण्टा भन्दा बढी
१	३०	८८	६३	
२	२१	१६४	२९९	
३	३९	२००	३३	
४	४०	३९९	२	
५	३८	१८३	३५	

जम्मा	१६८	१०३४	४३२	०
-------	-----	------	-----	---

श्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

५.२ खानेपानी तथा सरसफाई

५.२.१ खानेपानीको श्रोतको आधारमा घरपरिवार

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका कूल १६०१ घरपरिवार मध्ये सबै भन्दा उच्च १३७५ वा ८६ प्रतिशत घरपरिवारले पाइपको धाराको पानी उपयोग गर्दछन् भने मूल तथा कुवावाट १४९ अर्थात ९ प्रतिशत र नदी, कुलो, नहर, पोखरीवाट पानी उपभोग गर्ने घरपरिवारको संख्या ७५ अर्थात ६ प्रतिशत रहेको छ । विभिन्न स्रोत अनुसार खानेपानी उपयोग गर्ने घरपरिवार सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	पाइपको धारा	कुवा, मुल	नदी, कुलो, नहर, पोखरी	अन्य
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	१८०	१		
२	पटेउरी	७०	१२	२	
	गजौन	६०	६	२	
	अना, डोगडी, किमचौर, भेदहुगा, मनडोगडी	१७९	४	२	
	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	१०१	३४	१७	
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	२४२	३	२७	
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	४०७	१३	१९	
५	देउलि, काडा, सेरि	१३६	७६	६	
जम्मा		१३७५	१४९	७५	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

५.२.२ शौचालय प्रयोगको अवस्था

१६०१ घरघुरीमा शौचालयको प्रयोगको अवस्थालाई हेदा ५०७ घरपरिवारको कच्ची, ९४३ घरपरिवारको पक्की र १४९ घरपरिवारमा चर्पी नभएको अवस्था देखाउँछ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	कच्ची	पक्की	शौचालय नभएको	अन्य
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	४६	१०८	२७	
२	पटेउरी	५४	२६	४	
	गजौन	४५	२०	३	
	अना, डोगडी, किमचौर, भेदहुगा, मनडोगडी	५०	१२७	८	
	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	३४	८४	३४	
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	१६५	७९	२८	
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	७२	३३८	२९	
५	देउलि, काडा, सेरि	४१	१६१	१६	
जम्मा		५०७	९४३	१४९	

सौचालय प्रयोगको आधारमा हेर्दा १६०१ घरधुरी मध्य ९ प्रतिशत शौचालय नभएको, ३२ प्रतिशतले कच्ची सौचालय र ५९ प्रतिशत घरपरिवारले पक्की सौचालयमा प्रयोग गरेको देखिन्छ। यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार रहेको छ।

सि.नं.	चर्पिको प्रयोग	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	चर्पिको नभएको	१४९	९
२	कच्ची सौचालय (नल, पराल र प्लाष्टिकले घेरेको)	५०९	३२
३	पक्की सौचालय (सिमेन्ट तथा पेन प्रयोग भएको)	९४३	५९
४	अन्य	०	
जम्मा		१६०१	१००

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

५.३ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशिकरण

५.३.१ लिंग अनुसार बाल विवाह (उन्नाईस वर्ष मुनिका)

गत २ वर्षमा १४ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाको वैवाहिक स्थितिलाई हेर्दा १४ वर्ष भन्दा कम उमेरमा विवाह गर्ने बालक ९ र बालिका ११ गरी जम्मा २० जना रहेका छन्। १५ देखि १९ वर्ष उमेर समुहमा विवाह गर्ने बालकमा ९३ जना र बालिकामा १०५ जना गरी जम्मा १९८ जना रहेका छन्। उमेर नपुग्दै विवाह गर्ने जम्मा बालक १०२ र बालिकाहरूमा २१६ रहेका छन्। यस सम्बन्धि विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

वडा नं.	गत १ वर्षमा १४वर्ष भन्दा कम उमेरमा विवाह गरेका संख्या			गत १ वर्षमा १५देखि १९वर्ष उमेर समुहमा विवाह गरेका संख्या			जम्मा संख्या		
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा
१	१	२	३	१२	१६	२८	१३	१८	३१
२	३	४	७	२८	३२	६०	३१	३६	६७
३	२	१	३	१९	१९	३८	२१	२०	४१
४	२	२	४	२१	२३	४४	२३	२५	४८
५	१	२	३	१३	१५	२८	१४	१५	२९
कुल जम्मा	९	११	२०	९३	१०५	१९८	१०२	११४	२१६

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

५.३.२ बालक्लब विवरण

यस गाउँपालिकामा विधिवतरूपमा बालक्लबहरू दर्ता गरेको देखिँदैन। तर विद्यालय स्तरमा बालक्लबहरू गठन गरेको देखिन्छ। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

समुदायमा आधारित बालक्लबहरू				विद्यालयमा आधारित बालक्लबहरू			
बालक्लबको कूल संख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा	बालक्लबको कूल संख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा
५	२५	४०	६५	१९	२५०	३००	५५०

स्रोत : संस्थागत सर्वेक्षण २०७४

५.३.३ घरपरिवार विहिन बालबालिकाको अवस्था

यस गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा परिवारिक संरक्षणविहीन, आफन्तको संरक्षणमा रहेका बालबालिका, हिंसा तथा यातना पिडित बालबालिकाहरू हरेका छन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

विवरण	बालिका	बालक	जम्मा	कैफियत
परिवारिक संरक्षणविहीन बालबालिकाको कूल सङ्ख्या	६	९	१५	
परिवारमा वयस्क व्यक्ति नभइ बालबालिका मात्र भएको अवस्थामा रहेका बालबालिका	३	५	८	
आफन्तको संरक्षणमा रहेका बालबालिका	२	५	७	
संस्थागत संरक्षणमा रहेका बालबालिका	१	२	३	
सडक बालबालिका				
जेलमा रहेका				
हिंसा /यातना पीडित	३	१	४	
अलपत्र वा वेवारिसे अवस्थामा फेला परेका				
वेचविखनमा परेका बालबालिका	१५	२१	३५	०

स्रोत : वडा स्तरीय समुह छलफल २०७४

५.४ स्वास्थ्य तथा पोषण विवरण

५.४.१ स्वास्थ्य संस्था विवरण

यस गाउँपालिकामा २वटा स्वास्थ्य चौकी रहेका छन् । स्वास्थ्य चौकीहरूमा प्रसूती सेवा उपलब्ध रहेका छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	संस्था को प्रकार	स्वास्थ्यकर्मी		शैया संख्या	उपलब्ध सेवा तथा सुविधा (उपलब्ध छ/छैन)									
			स्विकृत दरबन्दी	पुर्तिको अवस्था		प्रसूती सेवा	ल्याव	क्लिनिक	एक्सरे सेवा	परिवार नियोजन	खोप सेवा	एससिटि	परामर्श सेवा	सुरक्षित मातृत्व सेवा	रक्त संचार सेवा
दौलिचौर स्वास्थ्य चौकी	३	३	६	६	०	छ	छैन	छैन	छैन	छ	छ	छैन	छ	छ	छैन
सूर्मा स्वास्थ्य चौकी	४	३	छैन	०	०	०	छैन	छैन	छैन	छ	छ	छैन	छ	छ	छैन

स्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

*१. अस्पताल, २. प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३. स्वास्थ्य चौकी, ४. नीजि अस्पताल, ५. आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, ६. आखा उपचार केन्द्र, ७. प्रसूती गृह, ८. बाल अस्पताल, ९. मानसिक अस्पताल, १०. प्राकृतिक चिकित्सालय, ११. रक्त संचार केन्द्र, १२. एचआइभि परीक्षण तथा परामर्श केन्द्र, १३. शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, १४. सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई, १५. नीजि क्लिनिक, १६. अन्य

५.४.२ चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीको विवरण

स्वास्थ्य चौकीमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूमा स्वास्थ्य सहायक १ र अहेव ४, अनमी ८ जना रहेका छन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	प्रकार	कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीको संख्या								
			विशेषज्ञ चिकित्सक	सामान्य चिकित्सक	हे.अ.	नर्स	अहेव	अनमी	ल्याव टेक्निसियन	अन्य	अन्य
दौलचौर स्वास्थ्य चौकी	४	स्वा. चौकी	छैन	छैन	१	०	२	६	०	०	
सुर्मा स्वास्थ्य चौकी	३	स्वा. चौकी	छैन	छैन	०	०	२	२	०	०	
जम्मा					१	०	४	८	०	०	

श्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

५.४.३ खोप तथा पोषण सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाका विभिन्न वडामा रहेका १, २ र ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको संख्या, खोप लिने बालबालिकाहरूको संख्या र ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको संख्या तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नम्बर	बालबालिका संख्या			खोप लिने बालबालिका संख्या					५ वर्ष मुनिका बालबालिका	
	१ वर्ष मुनीका	२ वर्ष मुनीका	५ वर्ष मुनी	विसिजि	पेण्टाभ्यु लिएण्ट*	पोलियो तेश्रो	दादुरा/रुबेला	जापानिज इन्सफलाइटिस (जे.ई.)	बृद्धी अनुगमन गरिएका	बृद्धी अनुगमन गरिएका मध्ये कुषोषित
१	२६	५१	१६१	३०	३०	३०	२२	२४	१११	
२	२८	११७	२८१	६३	४०	४०	५१	३९	१२१	
३	४०	७९	२४७	५३	४७	४७	४४	४४	७५	३
४	१०८	१११	५२७	१०१	६७	६७	९७	६२	५८४	५२
५				४८	३२	३२	३५	३१		
जम्मा	२०२	३५८	१२१६	२९५	२१६	२१६	२४९	२००	८९१	५५

श्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

५.४.४ सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको मातृत्वको अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा गत वर्ष गर्भवति तथा प्रसुती भएका महिलाहरू, टि.टि. खोप लिने गर्भवतीहरू, पटक पटक जाँच गराउने गर्भवतीहरू र प्रसुती भएको आधारमा गर्भवतीको संख्या निम्न लिखित तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नम्बर	गत वर्षको गर्भवती/प्रसुती भएका महिला संख्या	टि.टि. खोप लिने गर्भवती		गर्भविस्थाको ४ पटक जाँच गराउने गर्भवती संख्या	प्रसुती भएको आधारमा गर्भवतीको संख्या		
		टी.टी. १ (पहिलो जाँचमा)	टी.टी. २ (पहिलो खोप लिएको एक महिना पछि)		स्वास्थ्य संस्थामा	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको सहयोगमा घरमा	स्वास्थ्यकर्मीको अनुपस्थितिमा घरमा
१	२०	१६	९	१८	२०	२०	११
२	१४	१७	१४	९	१४	१४	२३
३	४३	२१	९	२७	४३	४३	०

४		५४	२९	५४	९२	०	२
५		२९	२५	२३	३८	०	२
जम्मा	७७	१३७	८६	१३१	२०७	७७	३८

स्रोत : संस्थागत सर्वेक्षण २०७४

५.५.५ सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा गर्भावस्था/प्रसूती अवस्था/सुत्केरी पछिको ६ हप्ता भित्र मृत्यु भएका महिलाको संख्या, गर्भावस्थाविगत १ वर्षको अवधिमा जिवित जन्मेका शिशुहरूमध्ये मृत्यु भएका नवजात शिशु,स्थायी परिवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने महिला तथा पुरुषहरूको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नम्बर	गर्भावस्था/प्रसूती अवस्था/सुत्केरी पछिको ६ हप्ता भित्र मृत्यु भएका महिला	जीवित नवजात शिशु संख्या	मृत जन्म नवजात शिशु	जन्मेको २८ दिनभित्र मृत्यु भएका नवजात शिशु	१५-५९ वर्षका महिलाको संख्या	परिवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने				महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका संख्या
						महिला		पुरुष		
						स्थायी	अस्थायी	स्थायी	अस्थायी	
१	०	२०		०	३१८	७	६७	९४	१४	३
२	०	१४		०	७७४	९	८५	७८	१२	४
३	०	४३		०	४८९	११	८९	१०५	२३	३
४	०	९२	१	०	११६	२५	११६	१७०	२	६
५	०	३८		०						३
	जम्मा	२०७	१	०	१६९७	५२	३५७	४४७	५१	१९

स्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

५.५.६ गाउँपालिका भित्रमा देखा परेका प्रमुख र तिनको उपचारसम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र देखा परेका प्रमुख रोगहरू मध्ये सबैभन्दा बढी पेट दुख्नेमा ५७५ जनालाई देखा परेको थियो । विगत १ वर्षभित्र २४६९ लाई कुनै न कुनै रोग लागेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	रोगको नाम	बिरामी संख्या	उपचार भएको संख्या	फलोअप गरिएको संख्या	रेफर गरिएको संख्या	मृत्यु भएको संख्या
१	निमोनिया	३५०	०	०	१५	०
२	भाडा पखाला	३२४	०	०	१०	०
३	ए.पी.पी.	५५	०	०	१०	०
४	छालाको रोग	२३	०	०		०
५	जूका	४२३	०	०		०
६	टाउको दुख्ने	३२०	०	०	५	०
७	ज्वरो	४१२	०	०		०
८	पेट दुख्ने	४७५	०	०	२०	०

९	गलगांड	२	०	०	०
१०	घाइते	८५	०	०	०
जम्मा		२४६९	०	०	६०

श्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

५.५.७ सार्वजनिक शौचालय तथा ढल सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा कुनै पनि स्थानमा सार्वजनिक शौचालय रहेको छैन। यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

वडा नम्बर	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	ढल रहेको टोल र मिटर
जम्मा	२	

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

५.६ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन

५.६.१ यूवाक्लब सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा १ वटा युवा क्लबहरु रहेका छन्। यस युवा क्लबबाट समाज रुपान्तरणका लागि महत्वपूर्ण क्रियाकलाप भैरहेका छन्। युवा क्लबहरुको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

क्र.स	युवाक्लबको नाम	ठेगाना	सदस्य संख्या		मुख्यकार्य
			युवा	युवती	
१					
२					
३					
४					

श्रोत: .....

५.६.२ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थलसम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको विभिन्न स्थानमा पिकनिक, दृश्यवलोकन र अन्य मनोरञ्जन स्थलहरु रहेका छन्। यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

क्र.सं	पर्यटकीय स्थलहरुको नाम	विशेषता	क्षेत्रफल	स्वामित्व	वार्षिक औषतमा आउने पर्यटकहरुको संख्या	आम्दानी
१	सुर्मा सरोवर	पवित्रता, चुरली, भक्तहरुले भक्तिको आधारमा वरदान दिने, अलौकिक शक्ति केन्द्र, सुन्दर दृश्यावलोकन, मानव वस्तिबाट टाडा वस्न रुचाउने।		सरकारी	१५०	छैन

२	धानसेरी तथा गाईसेरा पाटन	प्राकृतिरूपमा धानको खेत र खेतमा रोपिएको धान जस्तै देखिने, प्राकृतिकरुमा वाच्छाले गाईको दुध चुसिएको दृश्यावलोकन, रमणिय पाटन र सुन्दर प्राकृतिक फुलहरु ।		सरकारी	५०	छैन
३	दौह ताल	रमणिय दृश्यावलोकन स्थलहरु, पवित्र ताल र सुन्दर भूमि ।		सरकारी	२०	छैन
४	धानसेरी ताल	प्राकृतिक सौन्दर्यता, उच्च स्थालमा रहेका ताल, सुन्दर प्राकृतिक फूलहरुको वगैचामा अवस्थित ताल ।		सरकारी	५०	छैन
५	तपोवन र तपोवन सुनिपाटन	तातोपानीमा नुहाँउदा चर्मरोगको न्यूनिकरण, पवित्र तिर्थ स्थल, सुन्दर दृश्यावलोकन क्षेत्र, चिसो क्षेत्रमा तातो पानी उपलब्धता भएको आदि ।		सरकारी	१००	छैन
६	विरु ओडार मन्दिर	ढुगाको ओडार माथि मन्दिर तथा दृश्यावलोकन क्षेत्र, नयाँ मानव वस्तिहरु ।		सरकारी	२०	छैन
७	जलजला	जंगली जनावर तथा प्राकृतिक जिव जन्तुहरुको दृश्यावलोकन क्षेत्र, जैविक विविधतालु भरिपूर्ण तथा रमणिय स्थल,		सरकारी	२५	छैन
८	चाँदेशिखर हिमाल	पर्वतारोहण, सुन्दर दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल		सरकारी	२६	छैन
९	सुन खाँनी हिमाल	राजाले सुन निकालेको सुन्दर कहाँनी, सुन्दर दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल		सरकारी	२३	छैन
१०	चुफि हिमाल	पर्वतारोहण, सुन्दर दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल		सरकारी	२०	छैन

११	मलिण्डा भरना	दृश्यावलोकन तथा रमणिय स्थल		सरकारी	५०	छैन
१२	सूर्मा देवीको मन्दिर (पागरजडी मन्दिर)	धार्मिक पर्यटकिय स्थल, पाँजरजडीको सुन्दर कहाँनी		सरकारी	५००	छैन
१३	डुङ्गा	रमणिय स्थल, पिकनिक स्थल		सरकारी	५०	छैन
१४	चौर	रमणिय स्थल, पिकनिक स्थल		सरकारी	३४	छैन
१५	मेली	रमणिय स्थल, पिकनिक स्थल		सरकारी	३२	छैन
१६	थुमा चौर	रमणिय स्थल, पिकनिक स्थल		सरकारी	६०	छैन
१७	लुगाडा	रमणिय स्थल, पिकनिक स्थल		सरकारी	१०	छैन
१८	पावर हाउस (डोगडी)	रमणिय स्थल, पिकनिक स्थल		सरकारी	२००	छैन

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

५.६.३ मुख्य चाड, पर्व तथा मेला जात्रा सम्बन्धी विवरण

दशैं, तिहार, भुवो, सिउरो, माघेसंक्रान्ति, विरी जात्रा यस गाउँपालिकामा मनाइने मुख्य जात्रा र चाडपर्वहरू हुन् । विभिन्न वडाहरूमा मनाइने चाडपर्वहरूको विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	जाताहरू	समय	स्थान
१	सूर्माकी जात (विरी)	कार्तिक पुर्णिमा	सूर्मा
२	चैतली जात्रा	चैत्र, वैशाख	सूर्मा र दौलिचौर
	पर्वहरू :		
१	विशु पर्व	चैत्र १ गते	पुरै गाउँपालिका भरी
२	सिउरो	फागुन	पुरै गाउँपालिका भरी
३	दशैं	असोज, कार्तिक	पुरै गाउँपालिका भरी
४	तिहार	असोज, कार्तिक र मंसिर	पुरै गाउँपालिका भरी
५	भुओ (भस्सो)	पोष	पुरै गाउँपालिका भरी
६	माघे संक्रान्ति	माघ १ गते	पुरै गाउँपालिका
७	पुणिमा	साउन वा भाद्र	पुरै गाउँपालिका

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

५.७ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम

५.७.१ जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिला

यस गाउँपालिकामा जेष्ठ नागरिक ७० वर्ष भन्दा माथिको संख्या ६६ रहेको छ । ६० वर्ष भन्दा माथि जेष्ठ दलितहरुको संख्या १० जना रहेका छन् भने एकल तथा विधवा महिलाहरुको संख्या ६९ रहेको छ । यस गाउँपालिकामा अपांग तथा जेष्ठ नागरिकहरुको संख्या धेरै भएता पनि नागरिकताको अभावले गर्दा यस गाउँपालिकाका धेरैजसो नागरिकहरु सामाजिक सुरक्षा भत्ता खानवाट वञ्चित भएका छन् । यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१.	जेष्ठ नागरिक (७० वर्षमाथि)	२७२	
१.१	महिला	१६७	
१.२	पुरुष	१०५	
जम्मा			
२	जेष्ठ दलित	७३	
२.१	महिला	४४	
२.२	पुरुष	२९	
जम्मा			
३	कुल एकल महिला	२८	विधवा ९९
४	लोपोन्मुख जाति (कुसुण्डा, राउटे....)		
५	जम्मा पूर्व अपांग	७	
६	जम्मा आशिक अपांग	२७	

स्रोत : संस्थागत सर्वेक्षण २०७४

५.७.२ वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरु

यस गाउँपालिकामा वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

वडा नं.	जेष्ठ नागरीक			दलित जेष्ठ नागरीक			एकल महिला/विधुवा	पूर्ण अपांग			आशिक अपांग			कुल जम्मा
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
१	२०	१२	३२				७/११				२	२	४	५४
२	५१	२५	७६	९	२	११	१६/३२	१		१	२	६	८	१४५
३	२२	५	२७	३३	२४	५७	५/३१		१	१	२	३	५	१२६
४	५९	४८	१०७		१	१	२४	४		४	३	५	८	१४४
५	१५	१५	३०	२	२	४	१	१		१	३	१	४	४०
जम्मा	१६७	१०५	२७२	४४	२९	७३	१२७	६	१	७	१२	१७	२९	५०९

स्रोत : संस्थागत सर्वेक्षण २०७४

५.८. पञ्जिकरणको अवस्था**५.८.१ पञ्जिकरणको सम्बन्धी विवरण**

यस गाउँपालिकामा आर्थिक वर्ष २०७३।०७४ मा जन्म, मृत्यु, विवाह, सम्बन्ध विच्छेद र बसाईसराई गरेका हरेको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ।

क्र.सं.	विवरण	०७४/७५ को जनसंख्या	जम्मा दर्ता संख्या	महिला	पुरुष
१.	जन्म दर्ता				
१.१	५ वर्ष सम्मका	६००		२९५	३०५
१.२	५ वर्षदेखि १५ वर्ष सम्मका बालबालिका	९८		३५	६३
१.३	१८ वर्ष माथिका मानिस				
२.	मृत्यु दर्ता	९		५	४
३.	सम्बन्ध विच्छेद	०	०	०	०
४.	बसाईसराई	६		३	३
५.	विवाह दर्ता	२५			
५.१	१६ वर्ष भन्दा कम उमेर	०	०	०	०
५.२	१६ वर्ष भन्दा माथि	०	०	०	०
जम्मा		७३८	०	३३५	३७५

स्रोत : गाउँपालिकाको कार्यालय, २०७४

५.८.२ नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरूको विवरण

यस गाउँपालिकामा आर्थिक वर्ष २०७३।०७४ मा भएको नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ।

क्र.सं.	विवरण	सिफारिस संख्या
१.	नागरिकता सिफारिस	२६५
२.	नाता प्रमाणित	७४
३.	अन्य सिफारिस	४२३
४.	नक्सापास संख्या	०

स्रोत : गाउँपालिकाको कार्यालय, २०७४

परिच्छेद ६: वन तथा वातावरणीय स्थिति

यस परिच्छेदमा वन तथा वातावरण, जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन जस्ता विषय र क्षेत्र समावेश गरिएको छ।

६.१ वन, जैविक विविधता तथा वातावरण

६.१.१ वनको विवरण

यस गाउँपालिकामा ११ वटा सामुदायिक वनहरू, १ वटा कबुलियती वन, १ धार्मिक वन रहेका छन् । स्थानीय जनताहरू यी वनहरूबाट घाँस, दाउरा, स्याउला, सोतर, काठहरूको उपभोग गरिरहेका छन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रतिशत	कैफियत
१	सामुदायिक वन	१०	६५७.०७		
२	कबुलियती वन	१			
३	धार्मिक वन	१			
४	कुल वन तथा भ्वाडी क्षेत्र	१			
५	सरकारद्वारा व्यवस्थित वन	१			
जम्मा		१८			

स्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, वभाङको वार्षिक प्रतिवेदन २०६६

जिल्ला वन कार्यालय वभाङको वार्षिक प्रतिवेदन २०६५/२०६६ अनुसार सुर्मा गाउँपालिकामा ६५७.०७ हेक्टर क्षेत्रफलमा सामुदायिक वन फैलिएको छ । जसको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल हे	घरघुरी संख्या	हस्तान्तरण मिति
१	टिम्कके काउली	दौलीचौर २, ३	१८	१८	३०/०३/२०५३
२	काफ्लेसैन	दौलीचौर २	४३	४३	३०/०३/२०५२
३	ठुला चौर	दौलीचौर २	६	७५	२१/०३/२०५४
४	सिम्शैल	दौलीचौर २	४	२१	२३/०३/२०५४
५	जीना	दौलीचौर २	१०१.१६	३२	३०/०३/२०६०
६	भानसेरी	सुर्मा ४, ५	४७.१	१३६	३०/०३/२०५८
७	थला पाग्री पातल	सुर्मा ४	४.९	२३	२५/०३/२०५८
८	नाना गजौन	दौलीचौर २	१६.३९	४०	०४/०२/२०६१
९	कालथुम	दौलीचौर २	४७.४२	४०	०४/०२/२०६१
१०	सिद्धार्थ	दौलीचौर ३	३१२.९	२१४	१४/०३/२०६४
११	पलान कोट	सुर्मा ४, ५	५६.२	२७२	१०/०३/२०६६

स्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, वभाङको वार्षिक प्रतिवेदन २०६६

६.१.२ जडिबुटीको विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न सामुदायिक वनहरू सरकारी वनहरूमा सुगन्धवाल, कटुकी, पाषणवेद, लोक्ता जस्ता बहुमुल्य जडीबुटीहरू पाइने गर्दछन् । जडिबुटीहरूको धनी क्षेत्रकारूपमा चिनिने सुर्मा गाउँपालिकाका स्थानीय

जनताहरूले जडिवुटीको संकलन तथा विक्रिबाट राम्रै आम्दानी गरिरहेका छन् । जडिवुटीहरूका संरक्षण, सम्बर्द्धन र दिगो व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाको ध्यान पुग्न सकेमा यस भेगका वासिन्दाहरूको आयआर्जनमा अभिवृद्धि हुनका साथै गाउँपालिका समेत सम्पन्न हुनेमा कुनै शंका छैन । जडिवुटीबाट वार्षिक आम्दानी र राजश्व संकलनमा वारेमा कुनै तथ्याङ्क प्राप्त हुन सकेको छैन । साईपाल गाउँपालिका भित्र निम्न प्रकारका जडिवुटीहरू अपलव्ध छन् । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	जडिवुटी	क्र.सं.	जडिवुटी
१	यार्सागुम्वा	१९	भ्याउ
२	निरमसी /निरविसी	२०	नागबेली
३	पाषणवेद	२१	काकरसिंगे
४	पाँचऔंले	२३	शीलाजित
५	पिपला /पिपली	२४	सालधुप /हिङ्ग
६	सतुवा	२५	शिकाकाई
७	सर्पगन्धवाला	२६	हरो /वरो
८	सुगन्धवाल	२७	धुपी
९	ओखर	२८	पलांग
१०	काफल	२९	दालचिनी
११	छतिवन	३०	सिनकौला
१२	दार	३१	काउलो
१३	रुखकमल	३२	भोजपत्र
१४	सुनाखरी	३३	सुनपाती
१५	सुनगाभा	३४	लौठसल्लो
१६	जवन्ती	३५	जटामसी
१७	गावन्ती	३६	कटुकी
१८	चिराईतो	३७	गुच्ची च्याउ

६.१.३ चरन क्षेत्र

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा चरन क्षेत्रहरू प्रशस्त रहेका छन् । ठूलठूला पाटनहरू, फाँटहरू, हरियाली घाँसे मैदानहरू हरेको यो क्षेत्र पशुपालनका लागि उपयुक्त स्थान क्षेत्र मानिन्छ । यस क्षेत्रका कृषकहरूले व्यवसायिकरूपमा भेडा र वाखा पालन त गरेको पाईदैन । यदि व्यवसायिक पशुपालन गर्न सकेको खण्डमा यस क्षेत्रको मुख्य आम्दानीको स्रोत मध्य पशुपालन पनि हुन सक्छ । यस क्षेत्रमा भएका चरन क्षेत्र तथा स्थानहरूको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नम्बर	चरन हुने स्थान	अनुमानित क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	चरन व्यवस्थापन प्रणाली (घुम्ती, चक्लाबन्दी, सामान्य)
१	दय, मेली, दोपाल्त, चिच्यान्या, हलान, डेउया आदि ।	१०००	सामान्य
२	सिमसाल, दमला, बाँफ, वजायल, साउन्त्या पातल, विरुखर्क, खारपातल, कालथुम आदि	१५०००	सामान्य
४	शान्ति वगर, रोटे, ठकुन्नाडा, जुवाडा, जुक्याना, चुच्चु, अल्का, सुर्मा भेलाता, लामातोला, भेरा,	१२०००	सामान्य

	तोल्यानी, सल्ला, सिल्मानी, नाउली, डागे आदि		
५			

श्रोत: सहभागितामूलक सर्वेक्षण, २०७४

६.१.४ जैविक विविधता सम्बन्धी विवरण

हिमाली क्षेत्र अन्तर्गत रहेको यस गाउँपालिका जैविक विविधताका हिसावले निकै अब्बल मानिन्छ । जैविक तथा वानस्पतिक महत्वका जीव तथा वनस्पति मध्ये यो क्षेत्रमा भारल, रतुवा, चितुवा, भालु, घोरल, बँदेल जस्ता जनावर र डाँफे, मुनाल, कालिज जस्ता चरा पाइने क्षेत्र चराहरूको वसोवास स्थलको रूपमा परिचित छ । जडिबुटीकाहरूमा लौठे सल्लो, पाखनवेद, हातेजडी, सतुवा, पाँचऔंले, अत्तिस, टिमुर र बाज, गुराँस, सल्लो, उत्तिस, देवदार लगायतका वनस्पति पाइन्छ । यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रकार	विवरण
वनस्पती	भ्याकूर, निरमसी, पदमचाल, पाषणवेद, पाँचऔंले, सतुवा, सर्पगन्ध, सूगन्धवाल, ओखर, काफल, चिराईतो, भ्याउ, धूपी, पलांस, दालचिनी, काउलो, भोगपत्र, सूनपाती, लौठसल्ला, टिमुर जटामसी, कटूकि, गुच्ची च्याउ, उत्तिस, बाज, गुराँस, सल्लो, उत्तिस, चिराइतो आदि ।
पशुपन्थी	रातो पण्डा, रतुवा, चितुवा, बँदेल, नावर, भारल, हिमाली वाघ, भालु, रतुवा, थार, घोरल, कस्तुरी, व्वासो, मलिसार्पो, स्याल, गुना, वादर, दूम्सी, थार, डाँफे, मुनाल, कालिज, कालिच, चाखुरा, फक्रास, हलेसा, पिउरा, टुकुर, काग, गिद्ध, वाज, गरुल, चिल, कोइली, भेकुरा, चाँचर, सूगा, डिगल्चा, सिमाल चरी, लाटीकोसेरा, जलेवा, धिवर, निलकण्ठ, पादी किट्टो, डाल्ने, पाट्के, सराइना, कोकलसांरा, भगेरा, खुईखूरे, भेकुडा, रानी चरो, फुल चरो आदि ।

स्रोत: सहभागितामूलक सर्वेक्षण, २०७४

६.१.५ जलश्रोत तथा जलाधर क्षेत्र र उपयोगको स्थिति

यस गाउँपालिका भित्र वहने व्यासी मेरे खोला, वाउली गाड, दौलीगाड, सेलागाड जस्ता बाह्रै महिना वहने खोलाहरू यस क्षेत्रमा रहेका छन् । यी गाडहरूको उद्गम स्थल सुर्मा सरोवर आसपासको क्षेत्रमा पर्दछ । यी खोला तथा गाडहरूबाट घट्ट, खानेपानी र जलविद्युतको लागि जलश्रोतको उपयोग हुने गरेको छ ।

६.१.६ तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको स्थिति

क्र.स.	नाम	गापा/नपाको नाम र वडा नं.	कैफियत
१	दह ताल	सुर्मा गाउँपालिका वडा नं. ४	
२	सुर्मा सरोवर	सुर्मा गाउँपालिका वडा नं. ४	
३	धानसेरी ताल	सुर्मा गाउँपालिका वडा नं. १/४	

स्रोत : वडा स्तरीय सहभागितामूलक छलफल २०७४

६.२ विपद जोखिम तथा व्यवस्थापन

६.२.१ जोखिमयुक्त (संवेदनशिल) स्थानमा वसोवास गरेका परिवार विवरण

यस गाउँपालिकामा ४० घरधुरीहरू विपद जोखिममा अति संवेदनशिलमा गर्दछन् । मुख्यगरी हुरी, पहिरो, बाढी, र अति भिरालो जमिन विपद जोखिमका मुख्य कारणहरू हुन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	वस्ती नाम	हुरी		पहिरो, बाढी		भिरालो	
		घरधुरी	रकम	घरधुरी	रकम	घरधुरी	रकम
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,			१		३	
२	पटेउरी						
	गजौन					२	
	अना, डोगडी, किमचौर, भेदढुगा, मनडोगडी			१५		७	
	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल			१३			
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा			९			
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा					३	
५	देउलि, काडा, सेरि			२		१	
जम्मा				४०		१६	

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

६.२.२ विपदबाट मानवीय क्षती

यस गाउँपालिकामा विगत १ वर्षमा प्राकृतिक विपदबाट कुनै प्रकारको क्षति नभएपनि लागलागीबाट मानविय क्षेत्र नभएता पनि ४ वटा गाउँवस्तुको मृत्यु भएको थियो । सर्पदंशबाट २ जना घाइते भएका थिए । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	आगलागी		बाढी		पहिरो		शितलहर		रोग माहामारी		सर्पदंस		जंगली जनावरबाट क्षती		भूकम्प		अन्य	
	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते
१.	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

स्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

६.३.३ विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय (महिना उल्लेख गर्नुहोस्)

विपद जोखिमको समय सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	विपद अनुसार जोखिमको समय (महिना)					
	आगलागी	बाढी डुवान	पहिरो	रोग माहामारी	सर्पको टोकाइ	जंगली जनावरबाट क्षती

१	चैत्र, वैशाख र जेष्ठ	अषाढ, आश्विन	श्रावण देखि असोज	वैशाख, जेष्ठ र असार	असार, श्रावण र भाद्र	बाह्रै महिना
२	चैत्र, वैशाख र जेष्ठ	अषाढ देखि आश्विन	श्रावण देखि असोज	वैशाख, जेष्ठ र असार	असार, श्रावण र भाद्र	बाह्रै महिना
३	चैत्र, वैशाख र जेष्ठ	अषाढ देखि आश्विन	श्रावण देखि असोज	वैशाख, जेष्ठ र असार	असार, श्रावण र भाद्र	बाह्रै महिना
४	चैत्र, वैशाख र जेष्ठ	अषाढ देखि आश्विन	श्रावण देखि असोज	वैशाख, जेष्ठ र असार	असार, श्रावण र भाद्र	बाह्रै महिना
५	चैत्र, वैशाख र जेष्ठ	अषाढ देखि आश्विन	श्रावण देखि असोज	वैशाख, जेष्ठ र असार	असार, श्रावण र भाद्र	बाह्रै महिना

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

६.३.४ विपदको असर विवरण

यस गाउँपालिकामा बाढी, पहिरो र नदी कटानबाट भौतिक सम्पत्तिको क्षति गरेको देखिन्छ। यस सम्बन्धि विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

वडा नं.	हुरी		पहिरो		आगलागी	
	घरधुरी	रकम	घरधुरी	रकम	घरधुरी	रकम
१	११	३००,०००।००				
२	२	२५,०००।००			२	१५०,०००।००
	१	१,०००।००				
	४	५४,०००।००				
३	२९	१३,२९८।००	४	५,३५२,१७९।००		
४	२०	१६५,०००।००	१	६५,०००।००		
५	४	२३,१४५।००				
जम्मा	७१	५८१,४४३।००	५	५,४१७,१७९।००	२	१५०,०००।००

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

६.३.५ संरक्षित पानीमुहान, जमीन र भौतिक संरचना (नाम, स्थान, क्षेत्रफल)

यस गाउँपालिकामा वडा नं ४ सवैभन्दा बढी जम्मा १५ वटा पानी मुहान रहेका छन् भने सवै भन्दा कम वडा नं. ३ मा ४ वटा खानेपानीका मुहान रहेका देखिन्छ। यस सम्बन्धि विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

क्र.सं.	संरक्षित पानीमुहान, जमीन र भौतिक संरचनाको नाम	वडा नम्बर	संरक्षित पानी मुहान, जमीन, खेतवारी र संरचना	
			इकाई	परिमाण
१	सिलाजु खानेपानी मुहान	१		सुरक्षित पानी मुहान
२	छिप खानेपानी मुहान	१		सुरक्षित पानी मुहान
३	छेड्या खानेपानी मुहान	१		सुरक्षित पानी मुहान
४	विछ्याडा खानेपानी मुहान	१		सुरक्षित पानी मुहान
५	छेड्या खानेपानी मुहान	१		सुरक्षित पानी मुहान

६	जगौन खानेपानी मुहान	२	सुरक्षित पानी मुहान
८	घोगाडा खानेपानी मुहान	२	सुरक्षित पानी मुहान
९	दौम्ला खानेपानी मुहान	२	सुरक्षित पानी मुहान
१०	कुसहुन्या खानेपानी मुहान	२	सुरक्षित पानी मुहान
११	माना भेरा खानेपानी मुहान	२	सुरक्षित पानी मुहान
१२	सिलाजु खानेपानी मुहान	२	सुरक्षित पानी मुहान
१३	वेवडी खानेपानी मुहान	२	सुरक्षित पानी मुहान
१४	पारा खानेपानी मुहान	३	सुरक्षित पानी मुहान
१५	दौना खानेपानी मुहान	३	सुरक्षित पानी मुहान
१६	गौतन्न खानेपानी मुहान	३	सुरक्षित पानी मुहान
१७	मूल खानेपानी मुहान	३	सुरक्षित पानी मुहान
१८	राया खोला खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
१९	लौठसल्ला खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२०	मूल खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२१	सुका भारा खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२२	द्वारी छडा खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२३	रुच्चु खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२४	भुक्तली खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२५	भेल रोटे खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२६	सल्ला खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२७	पातल खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२८	डाँग्या खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
२९	चम्ल्यारा खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
३०	पातल तल्लो खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
३१	जाक खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
३२	सपा खानेपानी मुहान	४	सुरक्षित पानी मुहान
३३	पासी पारा खानेपानी मुहान	५	सुरक्षित पानी मुहान
३४	अड्ख्यान खानेपानी मुहान	५	सुरक्षित पानी मुहान
३५	पालल लेक अड्ख्यान खानेपानी मुहान	५	सुरक्षित पानी मुहान
३६	डाँगे अड्ख्यान खानेपानी मुहान	५	सुरक्षित पानी मुहान
३७	सैनीगाउँ अड्ख्यान खानेपानी मुहान	५	सुरक्षित पानी मुहान
३८	मौन्या अड्ख्यान खानेपानी मुहान	५	सुरक्षित पानी मुहान

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

६.४ फोहोरमैला व्यवस्थापन

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र फोहोरमैला व्यवस्थापनको उपयुक्त प्रबन्ध भएको छैन । जनसंख्याको बृद्धि, बढ्दो औद्योगिकीकरणका कारण फोहोरमैला निष्काशनमा पनि बृद्धि हुने र त्यसले समग्र पर्यावरणमा पनि असर गर्न सक्ने

भएकोले घरबाट निष्काषित हुने कुहिने तथा नकुहिने फोहोरहरु साथै औद्योगिकजन्य फोहोरको व्यवस्थापन गर्न जरुरी देखिएको छ । यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

पारिवारिक विवरण	नदि वा खोल्सामा	सडकमा	फोहोर थुपार्ने ठाँउ, कन्टेनर	घरमा नै लिन आउछ	आफ्नै कम्पाउण्डमा	कम्पोष्ट मल बनाईन्छ	थाहा छैन
परिवार संख्या	५२		२५		३१२		१२१२
प्रतिशत	३		२		१९		७६

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

परिच्छेद ७: भौतिक विकासको अवस्था

यस परिच्छेदमा भौतिक पूर्वाधारको स्थिति र त्यसको उपयोगको अवस्थालाई प्रस्तुत गरिएको छ। जस अन्तर्गत सडक, विद्युत, भवन, वस्ती, उर्जा, सूचना संचार र आवास र भवन जस्ता विषयहरू समावेश गरिएको छ।

७.१ यातायात पूर्वाधार

७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था

यस गाउँपालिकाका प्रत्येक वडाहरूमा सडक सञ्जालले छोएको छ। अहिले सिमखेत सुर्मा सडक अन्तर्गत विभिन्न शाखा रोडहरू रहेका छन्। धुलाम्मे सडक भएको कारणले केन्द्रीय र प्रादेशिक सरकारलाई कालो पत्रेका लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने देखिन्छ। सडक संजालका वारेमा निम्न अनुसारको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

वडा नम्बर	सडक मार्गको नाम	जोडिने वस्तीहरू		लम्बाई (कि.मि.)	प्रकार (कच्ची, ग्राभेल, कालो पत्रे)	लाभान्वित जनसंख्या
		देखि	सम्म			
१	सिमखेत सुर्मा सडक	सिमखेत	सैनगाउँ	२५	कच्ची	१२,०००
२	धनीधारा सडक	धनधारा	विच्छडा	८	कच्ची	३०००
३	काँटयाई सडक	काटयाई	गोतन्न	६	कच्ची	२५००
४	ठकुन्नाडा सडक	जाड	ठकुन्नाडा	४	कच्ची	२५००

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

७.१.२ पैदल मार्ग

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा वडा नं १ देखि वडा नं ५ सम्म विभिन्न पैदल मार्ग र अन्य सहायत पैदल मार्गहरू रहेका छन्। यी पैदलमार्गले गाउँपालिकाका विभिन्न वस्तीहरूलाई जोडेका छन्। ती पैदलमार्ग सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

क्र.सं	पैदल मार्गको वर्गीकरण	लम्बाई कि.मि.	पैदल मार्गको औसत चौडाइ (मि.)	प्रदल मार्गले सेवा पुगेका वडाहरू
१				
२				
३				
४				
५				

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७४

सुर्मा गाउँपालिकामा धार्मिक तथा दृश्यवलोकन गर्ने पर्यटकिय स्थलहरू प्रशस्त छन्। यि स्थलहरूमा घुम्न जाँनका लागि निम्न अनुसारको पैदल मार्गहरू प्रयोग गर्न उपयुक्त हुन्छ जुन निम्न अनुसार रहेका छन्।

रुड नं. १ ठकुन्नाडा पाँगर जडी मन्दिर - जलजला, देलठेल्ला, डेलठेल्ला तथा चाँदै शिखर - कुण्ड सुर्मा सरोवर - पार्थी - मलिण्डा (खाना), अगाड वास - भूरा तथा खर्क - चैनपुर ।

रुड नं. २ चैनपुर- भूरा तथा खर्क - मलिण्डा, अगाड - पार्थी - कुण्ड सुर्मा सरोवर - जलजला, देलठेल्ला, डेलठेल्ला तथा चाँदै शिखर - ठकुन्नाडा पाँजर जडी मन्दिर ।

रुड नं.३ ठकुन्नाडा पाँगर जडी मन्दिर - जलजला, देलठेल्ला, डेलठेल्ला तथा चाँदै शिखर - कुण्ड सुर्मा सरोवर- विरु ओडार तपवन - धानसेरा- गाईसेरा - साईपाल गाउँपालिकाको निखटी वन हुँदै नयाँ वास - दचौर ग्राफु -साईपाल पाटन - राक्स्या हिमाल ।

नोट : भ्रमणका लागि उपयुक्त समय चैत, वैशाख र भाद्र असोज ।

१.३ भोलुङ्गे पुल तथा पुलपुलेसा

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र दोलिगाड, सेलागाड र वाउली गाडमा भोलुङ्गे पुल रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न खोलाहरुमा भएका पुलहरुको संख्या ६ वटा रहेका छन् । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	पुलको नाम	पुल भएको खोला वा खोल्सीको नाम	जोडिने वस्तीहरु		भोलुङ्गे /काठे	लम्बाई (मि.)	अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)	निर्मित
			देखि	सम्म				
१	मैयागाड भो.पु.	मैयागाड	काँडा	काँडा	भोलुङ्गे	७५	ठिकै	
२	सेलागाड भो.पु	सेलागाड	जाड	गोईथला, भेरा	भोलुङ्गे	८५	राम्रा	
३	डोगडी भो.पु	डोगडी खोला	काउली खोला	डोगडी	भोलुङ्गे	५०	राम्रा	
४	मनडुगडी भो.पु	वाउली गाड	कुचा	मनडुगडी	भोलुङ्गे	१००	राम्रो	
५	वरासाँघु भो.पु	गोतन्न खोला	काँटे	गोतन्न	भोलुङ्गे	१२०	राम्रो	
६	दौलीगाड	दौली गाड	सुर्मा	दौलिचौर	भोलुङ्गे	८०	राम्रो	

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७५

७.१.३ सवारी रुटको विवरण

यस गाउँपालिकामा प्रत्येक वडाहरुमा सडक सञ्जालको पहुँच छ । सवारी रुटको विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

सवारी रुट			
देखि	सम्म	समय	गाडीको प्रकार
सिमखेत	ठकुन्नाडा	३ घण्टा	जीप
सिमखेत	सुर्मा	२ : ३० मि.	जीप

सवारी रुट			
देखि	सम्म	समय	गाडीको प्रकार
सिमखेत	दौलिचौर	२ घण्टा	जीप
सिमखेत	धनिधारा	१ : ३० मी	जीप
सिमखेत	डोगडी	३० मी.	जीप
सिमखेत	विछडा	३ घण्टा	जीप

श्रोत: सहभागितमूलक सर्वेक्षण, २०७५

७.१.४ सरकारी तथा सामुदायिक भवनहरु

यस गाउँपालिका भित्र रहेका सरकारी तथा सामुदायिक भवन सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेका छन् ।

क्र.स.	गापा/नपाको नाम	भवनको प्रकृति : वटा			गापा/नपाको वडा नं.	कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की		
१	गाउँपालिकाको भवन (साविक गाविस)	२		√	१ र ४	
२	स्वास्थ्य चौकि काँडा	२		√	१ र ४	
३	पशु स्वास्थ्य भवन	०				
४	सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र	०				

स्रोत : संस्थागत सर्वेक्षण ३०७४

७.१.६ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धीत गापा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

यस गाउँपालिकाको सबैभन्दा टाढा रहेको वडा नं. २ को जनौन पर्दछ । यहाँबाट करीब ४ घण्टामा गाउँपालिकाको केन्द्र दौलिचौरमा पुग्न सकिन्छ । यस सम्बन्धि विस्तृत विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	गाउँपालिका रहेको स्थान	गा.पा. पुग्न लाग्ने समय	सेवाप्राप्त गरी घर फर्किन लाग्ने समय	रोड वाट गा.पा.पुग्ने समय	रोड वाट वस्तीमा पुग्न लाग्ने समय
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	वडा नं. १	१	२ घण्टा		
२	पटेउरी	वडा नं. १	१	२ घण्टा		
	गजौन	वडा नं. १	४	८ घण्टा		
	अना, डोगडी, किमचौर, भेदढुगा, मनडोगडी	वडा नं. १	२	४ घण्टा		
	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	वडा नं. १	२	४ घण्टा		
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	वडा नं. १	३० मी	४ घण्टा		
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	वडा नं. १	१	४ घण्टा		
५	देउलि, काडा, सेरि	वडा नं. १	१	४ घण्टा		

श्रोत: सहभागितात्मक तथा संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

७.१.७ बसपार्क तथा बस विसौनी सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा यातायातका साधन सञ्चालनमा आईसकेको छ तर तर कुनै पनि प्रकारको बस विसौनी तथा बसपार्कका प्रबन्ध हालसम्म नभएको पाइएको छ ।

७.२ विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

७.२.१ इन्धन उपयोग विवरण (खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार)

गाउँपालिकामा प्रायजसो सबै घरपरिवार दाउरालाई खाना पकाउने मुख्य इन्धनको रूपमा उपयोग गर्ने गर्दछन् । कूल १६०१ घरधुरी मध्ये ९९.८७ प्रतिशत वा १५९९ घरपरिवारमा दाउराको उपयोग हुने गरेको देखिन्छ । अन्य २ घरपरिवारमा एल.पि. ग्याँसको रूपमा उपयोग हुँदै आएको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	दाउरा	गोबरग्याँस	मट्टीतेल	एल.पि.ग्याँस	विद्युत	अन्य
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	१८१					
	पटेउरी	८४					
	गजौन	६८					
	अना, डोगडी, किमचौर, भेदढुगा, मनडोगडी	१८५			२		
२	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	१५२					
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	२७२					
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	४३९					
५	देउलि, काडा, सेरि	२१८					
जम्मा		१५९९			२		

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

७.२.२ बत्ति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार

यस क्षेत्रमा बत्तीको लागि उपयोग गरिने इन्धनको रूपमा विजुली, मट्टीतेल, सोलार लगायतका रहेका छन् । जस मध्ये सबै भन्दा कम गोबर ग्याँस ५ परिवार र २ ३४ परिवारले मट्टीतेल उपयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी अन्य विवरण देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	मट्टीतेल	गोबर ग्याँस	सोलार	पानी घट्ट/ लघु जलविद्युत	राष्ट्रीय प्रसारण
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	२		१७८	१	
२	पटेउरी	१		६५	१८	

	गजौन	४		६४		
	अना, डोगडी, किमचौर, भेदहुगा, मनडोगडी			१८	१६७	
	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	२	१	१३७	१२	
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	१५		१४१	११६	
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	७		१६८	२६४	
५	देउलि, काडा, सेरि	३	४	११९	९२	
जम्मा		३४	५	८९०	६७०	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

कुन घरपरिवारले कुन बत्तीको स्रोत प्रयोग गरिरहेका छन् र कति प्रतिशत घरपरिवारले बत्तीको स्रोतमा के प्रयोग गरिरहेका छन्ने सोको विवरण प्रतिशतमा निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

सि.नं.	बत्तीको प्रकार	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	विजुली	६७०	४२
२	मट्टीतेल	३४	२
३	सोलार	८९०	५६
४	जेनेरेटर		
५	गोबरग्यांस	५	
६	भरो		
जम्मा		३७१	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

७.३.३ जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जाबाट विद्युत उत्पादन विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका सुर्मा देवी विद्युत प्रा.लि.जिल्लाको सदरमुकाम चैनपुरको लागि लक्षित गरी यसको २० वर्ष अघि निर्माण गरिएको थियो भने अन्य लघु जलविद्युतहरू भने स्थानीय उपभोक्ताहरूका लागि लक्षित गरिएको छ । यस सम्बन्धि विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.स	विद्युत उत्पादन आयोजनाको नाम	ठेगाना	क्षमता (वाट, किलोवाट वा मेघावाट)	कैफियत
१	जेउडे गाड ल.जु. ४	सुर्मा-४	२६ वाट	
२	सेला गाड ल.जु. ४	सुर्मा-४	२८ वाट	
३	जेब्रे गाड ल.जु. दोस्रो	सुर्मा-३	२५ वाट	
४	जेब्रे गाड पहिलो	सुर्मा-२	२६ वाट	
५	सुर्मा देवी विद्युत प्रा.लि.	सुर्मा-२	२०० वाट	
जम्मा			३०५ वाट	

स्रोत: सहभागितात्मक तथा संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

७.३ सञ्चार तथा प्रविधि

७.३.१ आधुनिक सुविधामा पहुँच सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा उपलब्ध सेवा सुविधा हेर्दा अधिकांश घरधुरीले टेलिफोन/मोवाइल जस्ता सुविधाको उपयोग गरेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा इमेल इन्टरनेटको सुविधा छैन । रेडियो सुन्नेहरूको जमात पनि ठूलै छ । वडा स्तरमा आधुनिक सुविधाको प्रयोग गर्ने घरपरिवार विस्तृत विवरण देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	रेडियो क्यासेट	टि.भि.	टेलिफोन/मोवाइल	कम्प्युटर	इमेल इन्टरनेट	अन्य
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	६७	५	१५१	२		१
२	पटेउरी	५७	८	८२			
	गजौन	३५	३	६३	१		
	अना, डोगडी, किमचौर, भेदढुगा, मनडोगडी	११५	६६	१७१	४	२	
	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	९८	९	१४२	५		
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	१०६	१७	२३०	७		
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	२४६	१४३	३३०	१९		
५	देउलि, काडा, सेरि	८५	२४	२०३	३		
जम्मा		८०९	२७५	१३७२	४१	२	१

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

यस गाउँपालिकामा सेवा सुविधाहरूमा पहुँच स्थापित गर्ने घरपरिवारमा ८६ प्रतिशत अर्थात १३७२ घरपरिवारले सञ्चारका मोवाइल फोन र ५० प्रतिशत अर्थात ८०९ घरपरिवारले रेडियो र टेलिफोनको प्रयोग गरिरहेका छन् । यस सम्बन्धि विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

सि.नं.	सेवा सुविधाको विवरण	घरपरिवार	प्रतिशत
१	कुनै सेवा सुविधा नभएका	८०	५
२	कम्तीमा एउटा सुविधा भएका	१५२१	९५
३	रेडियो भएका	८०९	५०
४	टि.भी भएका	१७	१
५	केवल लाइन जोडेका	०	
६	कम्प्युटर भएका	५	
७	इन्टरनेट सुविधा भएका	२	
८	टेलिफोन भएका	०	
९	मोवाइल	१३७२	८६
१०	गाडी भएका	०	
११	मोटर साइकल	०	
१२	साइकल	२	
१३	फ्रिज	१	
जम्मा घरधुरी संख्या		१६०१	१००

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

७.३.२ हुलाक, पत्रपत्रिका, दुरसंचार र रेडियो स्टेसन सम्बन्धि विवरण

गाउँपालिकामा २ वटा अतिरिक्त हुलाक कार्यालय रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा कुनै पनि एक वटा दुरसञ्चारको टावरहरू रहेका छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

विवरण	नाम	ठेगाना
हुलाक	दौलिचौर र सूर्मा अतिरिक्त हुलाक	
दुर सञ्चार टावर	१	०

स्रोत: सहभागितात्मक सर्वेक्षण, २०७४

७.४ आवास तथा भवन**७.४.१ घरको जगको आधारमा घरपरिवार**

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका घरहरू जगको आधारमा हेर्दा सबै भन्दा उच्च संख्यामा स्लेट, ढुङ्गा, र माटो प्रयोग भएका घरमा बस्ने घरपरिवार संख्या ५७६ रहेको छ, खरको छानामा बस्ने परिवार संख्या ४९८, ढलान २०९५ र जस्ताको पाता भएको घरपरिवारको संख्या २३० रहेको । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	घरको जगको प्रकार				
		खर वा फूसको	फिगटी वा स्लेट	जस्तापाता	ढलान	जम्मा
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	६३	६२	१९	३७	१८१
२	पटेउरी	७	४२	६	२९	८४
२	गजौन	३४	१०	१५	९	६८
२	अना, डोगडी, किमचौर, भेदहुगा, मनडोगडी	१६	१०१	५	६३	१८५
२	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	७७	६२	६	७	१५२
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	१४२	५४	१८	५८	२७२
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	१२४	९९	१६०	५६	४३९
५	देउलि, काडा, सेरि	३५	१४६	१	३६	२१८
जम्मा		४९८	५७६	२३०	२९५	१५९९

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

७.४.२ छानोको प्रकारका आधारमा घरधुरी

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका घरहरू जगको आधारमा हेर्दा सबै भन्दा उच्च संख्यामा ढुङ्गा, माटो र स्लेट प्रयोग भएका २४७ घरमा बस्ने घरपरिवार रहेको छन भने खर वा फुसको प्रयोग भएकाको घरपरिवार संख्या १११ रहेको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	वस्तीको नाम	घरको जगको प्रकार				
		खर वा फुसको	भ्रिगटी वा स्लेट	जस्तापाता	ढलान	जम्मा
१	दौलिचौर, नाउला, विछडा, लुमण्ड,	६३	६२	१९	३७	१८१
२	पटेउरी	७	४२	६	२९	८४
२	गजौन	३४	१०	१५	९	६८
२	अना, डोगडी, किमचौर, भेदढुगा, मनडोगडी	१६	१०१	५	६३	१८५
२	गुरेना, सेलसडि, घोगाडा, ठुलाचौर, पदाल	७७	६२	६	७	१५२
३	गैरीगाउँ, काटै, गोतन्न, भुषकोइरा	१४२	५४	१८	५८	२७२
४	जयपुर, भेलाता, नाउली, जुवाडा, ठकुन्डाडा	१२४	९९	१६०	५६	४३९
५	देउलि, काडा, सेरि	३५	१४६	१	३६	२१८
जम्मा		४९८	५७६	२३०	२९५	१५९९

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

यस गाउँपालिकामा रहेका जम्मा १५९९ घरपरिवार मध्य ३१ प्रतिशतले खरा, ३६ प्रतिशत ढुङ्गा, माटो, स्लेट, १४ प्रतिशत जस्तापाता र १९ प्रतिशत घरपरिवारले ढलानको प्रयोग गरी छाना बनाएका छन् । यस सम्बन्धि निम्न अनुसारको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

सि.नं.	घरको प्रकार	संख्या	प्रतिशत
१	खर वा फुसको	४९८	३१
२	ढुङ्गा, माटो, स्लेट	५७६	३६
३	जस्तापाता	२३०	१४
४	माटोले छाएको	०	०
५	ढलान	२९५	१९
जम्मा		१५९९	१००

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७४

७.४.३ घरको पर्खालको आधारमा घरपरिवार

यस क्षेत्रका घरहरूलाई घरको पर्खालको प्रकारका आधारमा हेर्दा सबै भन्दा उच्च संख्यामा ढुङ्गा र माटो प्रयोग भएका घरहरूमा ६७ प्रतिशत घरपरिवार बस्ने गरेको देखिन्छ । बाँकी ३३ प्रतिशत घरपरिवारले ढुङ्गा र सिमेन्ट प्रयोग गरी घरको पर्खाल निर्माण गरेका छन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.सं.	घरको भित्ताको प्रकार	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
---------	----------------------	-----------------	---------

१	ढुङ्गा र माटो प्रयोग	१०७४	६७
२	ढुङ्गा र सिमेन्ट प्रयोग	५२२	३३
३	काठ वा चिरपट	०	
४	बाँस	०	
५	काँचो इटा	०	
६	अन्य	१	०.६
७	नखुलेको	२	०.१२
जम्मा		३७१	१००

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

७.४.४ शवदाह स्थल तथा समाधिस्थल सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र शव विसर्जनका लागि ५ वटा शवदाहस्थलहरू रहेका छन् । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

सि.नं.	शवदाह गर्ने स्थल	ठेगाना	अवस्था	कैफियत
१	दौली गाड	सुर्मा गा.पा. वडा नं. १	व्यवस्थित नभएको	वच्चाहरूलाई गाड्ने गरिन्छ
२	जेब्रे गाड र वाहुली गाडको दोभान	सुर्मा गा.पा. वडा नं. २	व्यवस्थित नभएको	
३	वग साँघु	सुर्मा गा.पा. वडा नं. ३	व्यवस्थित नभएको	
४	जेब्रे गाड र भैती गाडको दोभान	सुर्मा गा.पा. वडा नं. ४	व्यवस्थित नभएको	
५	सेला गाड	सुर्मा गा.पा. वडा नं. ४	व्यवस्थित नभएको	

स्रोत: सहभागितात्मक सर्वेक्षण, २०७४

परिच्छेद ८: आम्दानी र खर्चका स्रोतहरूको स्थिति

यस परिच्छेदमा औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी, औसत मासिक पारिवारिक वचत र ऋणका स्रोत तथा उपयोगको अवस्थाका बारेमा विश्लेषण तथा प्रस्तुती गरिएको छ ।

८.१ औसत मासिक पारिवारिक आम्दानीको अवस्था

यस गाउँपालिकाको मुख्य आम्दानीको स्रोत वनपैदावार तथा जडिवुटी हरेको छ । एक परिवारले एक वर्षमा न्यूनतम आम्दानी एक लाख ८० हजार रुपिया सम्म हुने गर्दछन् भने अधिकतम आम्दानी १२ लाख सम्म हुने गरेको सर्वेक्षणले देखाएको छ । दुई वा तीन महिनामा एक लाख देखि १२ लाख सम्म हुने आम्दानीलाई मासिक आम्दानीमा रूपान्तरण गर्दा ३ प्रतिशत घरपरिवारले मासिक आम्दानी न्यूनतम १५ हजार र ८८ घरपरिवारले मासिक अधिकतम आम्दानी २५ हजार भन्दा माथि हुने गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

क्र.स.	औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी विवरण (रुपैयामा)	परिवार सख्या	प्रतिशत
१	१००० भन्दा कम	-	-
२	१००० देखि २०००	-	-
३	२००१ देखि ३०००	-	-
४	३००१ देखि ५०००	-	-
५	५००१ देखि १००००	-	-
६	१०००० देखि १५०००	४५	३
७	१५००० देखि २५०००	८५०	५३
८	२५००० भन्दा माथि	७०६	४४
जम्मा		३८०	१००

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

८.२ औसत मासिक पारिवारिक वचतको अवस्था

यस गाउँपालिकाको पारिवारिक अवस्थाको विश्लेषण गर्दा ५ प्रतिशत घरपरिवारको मासिक वचत शून्य हुँने सर्वेक्षणले देखाएको छ । थोरै अर्थात ६ प्रतिशत परिवारहरूले ५०० देखि २००० सम्म मासिक वचत हुने गरेको र १० प्रतिशत परिवारले औसत मासिक १० हजार भन्दा माथिको वचत हुँने गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.स.	औसत मासिक पारिवारिक वचत विवरण (रुपैयामा)	परिवार सख्या	प्रतिशत
१	शून्य	७५	५
२	५०० देखि १०००	९८	६
३	१००१ देखि २०००	२००	१२
४	२००१ देखि ३०००	५८१	३७
५	३००१ देखि ५०००	२३१	१४

६	५००१ देखि १००००	२५२	१६
७	१०००० भन्दा माथि	१६४	१०
जम्मा		१६०१	१००

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

८.३ आम्दानीका स्रोतहरू

जडिवुटीको संकलन र विक्री वितरण, ज्याला मजदुरी र कृषि तथा पशुपालनबाट हुने आम्दानी नै यस गाउँपालिकाका वासिन्दाहरूको लागि मुख्य आम्दानीको स्रोत हो। यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ।

वडा नं.	आम्दानीका मुख्य स्रोतहरू					
	कृषि तथा पशुपालन	ब्यापार तथा उद्योग	नेकरी तथा पेन्सन	बैदेशिक रोजगार	ज्याला मजदुरी	जडिवुटी
१	३०३२०००	१५०६०००	२५८३०००	५५०००	१३७४०००	१८००००००
२	२६६०००	३३८५००			८१००००	५१७५०००
	११४०००	२१००००	८५१०००		८१८०००	४८२५०००
	३८६७०००	७६६१००	१७७३०००	७३००००	३०६४०००	९९५९०००
	२९७८०००	३८००००	३८८४०००	७९००००	१९६५०००	८०८००००
३	५६४४२०२	२२८७०००	६७१००००	२५१००००	४७६२०००	३६००००००
४	६८२८६०३	६९२२०००	४३४६०००	३४७६०००	६१८००००	५१००००००
५	१९८०००	४२००००	३९८५०००	१५०१०००	११९४०००	२०००००००
जम्मा	२२९२७८०५	१२८२९६००	२४१३२०००	९०६२०००	२०१६७०००	१५३०३९०००

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

८.४ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा खाद्यान्न आत्मनिर्भरतालाई हेर्नेहो भने ६७ प्रतिशत घरपरिवारलाई ३ महिना भन्दा कम, २८ प्रतिशत घरपरिवारलाई २ देखि ६ महिना सम्मलाई आफ्नो खेतवारीबाट खाद्यान्न पुग्छ भने बाँकी महिनाको खाद्यान्न अधिकांश परिवारले किनेर खानुपर्ने अवस्था देखिन्छ। ६ महिना देखि ९ महिना सम्म खाना पुग्ने घरपरिवारहरू १ प्रतिशत रहेका छन्। वर्ष भरी आफ्नो खेतवारीबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवारको प्रतिशत ४ रहेको छ। यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

वडा नं.	जम्मा परिवार संख्या	३ महिना भन्दाकम		३ देखि ६ महिना		६ देखि ९ महिना		१२ महिना		खान पुगेर बेच विखन गर्ने	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	१८१	१६९	९३३७	११	६१०८			१	०।५५		
२	८४	५९	७०।२४	२४	२८।५७	१	१।१९				
	६८	५०	७३।५३	१७	२५			१	१।४७		

	१८५	१०६	५७३	६६	३५६८	६	३२४	७	३७८		
	१५२	८५	५५१९२	५१	३३५५	८	५१२६	८	५१२६		
३	२७२	२२६	८३१०९	३९	१४१३४	१	०१३७	६	२१२१		
४	४३९	३१३	७१३	१०६	२४१५	५	१११४	१५	३४२		
५	२१८	७४	३३१९४	१४०	६४१२२	१	०१४६	३	११३८		
जम्मा	१५९९	१०८२	६७	४५४	२८	२२	१	४१	३		

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

८.५ खर्चका क्षेत्रहरू

यस गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने घरपरिवारको वढी खाना खर्चमा हुने देखिन्छ । त्यसपछि लता कपडा, स्वास्थ्य उपचार र शिक्षामा खर्च हुने गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धि विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

वडा नं.	खर्चका क्षेत्रहरू					
	खाना खर्च	तता कपडा	शिक्षा	स्वास्थ्य उपचार खर्च	चाडपर्व तथा मानेरन्जन	अन्य
१	३०७७०००	४४३३०००	२५९३०००	३२३१०००	१३७९०००	८७६२०१
२	३०६०००	१७४९०००	२००००	११४१५००	८२००००	९२५००
	१४३०००	१७९२०००	८९६०००	१०५१०००	८३००००	३०००
	३८९७०००	४५६३५००	१७७३०००	२७७८०००	३०८४०००	६५६२००
	३०२८०००	२७८८०००	३८८९०००	२४३९८००	१९६७०००	७४७२००
३	५७४४२०२	११०००००	६७२५०००	७९५२२००	४७७२०००	१७७५०२
४	६८६८६०३	१००००००	४३४६०००	८१६२५००	६१८८०००	१००२३५८
५	२४८०००	४४३४०००	३९९५०००	२४४६०००	१२१४०००	५०२०००
जम्मा	२३३११८०५	४०७५९५००	२४२३७०००	२९२०२०००	२०२५४०००	५६५०९६१

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

८.६ संस्था उवम् ब्यक्तिसंग लिउको ऋण सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने १२०७ घरपरिवारले साहु महाजन, १६ घरपरिवारले समुह वा सामुदायिक संस्था, ६९ घरपरिवारले सहकारी संस्था र २५ घरपरिवारले बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिने गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

वडा नं.	जम्मा परिवार संख्या	बैंक वा वित्तीय संस्था	सहकारी संस्था	समूह वा सामुदायिक संस्था	साहु महाजन
१	१५८	७	१		१५०
२	८४				८४
	६४	१	२	१	६०

	१६८	४	४		१६०
	१३३	२	१	१४	११६
३	२६५	४			२६१
४	३७६	७	६१	१	३०७
५	६९				६९
जम्मा	१३१७	२५	६९	१६	१२०७

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

८.६ ऋण उपयोगका क्षेत्रहरु

यस गाउँपालिकामा १३१७ जनाले साहु महाजन, समुह वा सामुदायिक संस्था, सहकारी संस्था र बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिने लिएको देखिन्छ। उक्त ऋणको उपयोग निम्न विवरणमा उल्लेखित क्षेत्रमा गरेको देखिन्छ।

वडा नं.	घरायसी कार्य वा घर खर्च	कृषि तथा पशुपालन	उद्योग व्यापार	सामाजिक धार्मिक कार्य	शिक्षा	औषधि उपचार
१	१५३		१		४	
२	८४					
	६३		१			
	१६६	२		१		
	१३१		१		१	
३	२६२	२			१	
४	३५८	३	१	१	१३	
५	७०					
जम्मा	१२८७	७	४	२	१९	०

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७४

परिच्छेद ९: संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

यस परिच्छेदमा संगठनात्मक तथा मानव संसाधनको विद्यमान अवस्था, सेवा सुविधा संचालन र नागरिक संगठन सम्बन्धी विश्लेषण तथा प्रस्तुती गरिएको छ।

९.१ संगठनात्मक तथा मानव संसाधनको अवस्था

गाउँपालिकाको संगठनात्मक अवस्था हेर्दा गाउँसभा, गाउँकार्यपालिका, विषयगत शाखा वडा कार्यालय र विषयगत समितिहरु रहेका छन्। गाउँपालिकामा निम्न अनुसारका कर्मचारीहरु कार्यरत रहेका छन्।

सि.नं.	कर्मचारीको नाम थर	पद	कार्यरत शाखा	सम्पर्क नं.	कैफियत
१	दिवाकर शर्मा	प्र.प्र.अ.	सुर्मा गाउँपालिका		
२	शिवराज उपाध्याय	ना.सु	सुर्मा गाउँपालिका		

३	पृथ्वी नारायण थारु	स.ले.पा	सुर्मा गाउँपालिका		
४	दान वहादुर जेठारा	वडा सचिव ४ र ५	सुर्मा गाउँपालिका		
५	विरवल वहादुर बोहरा	वडा सचिव १,२,३	सुर्मा गाउँपालिका		
६	गिरिश सिंह	आइटी इन्जिनियर	सुर्मा गाउँपालिका		
७	उमेश वहादुर बोहरा	सिभिल सव इन्जिनियर	सुर्मा गाउँपालिका		
८	देवचन्द्र व. बोहरा	सिभिल सव इन्जिनियर	सुर्मा गाउँपालिका		
९	जितेन्द्र बोहरा	सिभिल सव इन्जिनियर	सुर्मा गाउँपालिका		
१०	हरिचन्द्र बोहरा	कम्प्युटर अपरेटर	सुर्मा गाउँपालिका		
११	अनिसा बोहरा	गरिव संग वि.पि.सा.प.	सुर्मा गाउँपालिका		
१२	दिपेन्द्र सिंह	एलजिसिडिपी सा.पा	सुर्मा गाउँपालिका		
१३	मिना बोहरा	एलजिसिडिपी सा.पा	सुर्मा गाउँपालिका		
१४	दान वहादुर बोहरा	का.स.	सुर्मा गाउँपालिका		
१५	विस्न वहादुर लकण्डी	का.स.	सुर्मा गाउँपालिका		
गाउँपालिकाका विषयगत संयोजकहरु					
१६	खगेन्द्र प्रशाद जोशी	शिक्षा संयोजक	सुर्मा गाउँपालिका		
१७	चक्र प्रसाद जोशी	कृषि संयोजक	सुर्मा गाउँपालिका		
१८	रामचन्द्र जोशी	भेटनरी संयोजक	सुर्मा गाउँपालिका		
१९	लक्ष्मी राज जोशी	स्वास्थ्य संयोजक	सुर्मा गाउँपालिका		
२०	कमला जोशी	कृषि ना.प्र.सं	सुर्मा गाउँपालिका		
२१	धिरेन्द्र वहादुर थापा	भेटनरी ना.प.स्वा.प्रा	सुर्मा गाउँपालिका		

९.२ सरकारी कार्यालयको नाम, टेलिफोन विवरण

यस गाउँपालिकामा सरकारी कार्यालयहरु सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार छ ।

सि.नं.	कार्यालयको नाम	ठेगाना	फोन नं.(कार्यालय)	फोन (निवास)
१	गाउँपालिकाको कार्यालय	सुर्मा १, दौलिचौर		
२	स्वास्थ्य चौकि	सुर्मा १, दौलिचौर		
३	स्वास्थ्य चौकि	सुर्मा ४, सुर्मा		
४	अतिरिक्त हुंलाक कार्यालय	सुर्मा ४, सुर्मा		
५	वाणिज्य बैंकको कार्यालय	सुर्मा १, दौलिचौर		

श्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

१.३ सामुदायिक संस्था विवरण

यस गाउँपालिकामा गरिवी निवारण कोषबाट गठित २७ वटा सामुदायिक संस्थाहरू रहेका छन् । ति सामुदायिक संस्थाहरूले कोषमा रकम जम्मा गर्ने गरेको देखिन्छ । उक्त संस्थाहरूसँग रहेको रकमलाई उत्पादनशिल क्षेत्रमा लगानी गर्न सकेको खण्डमा समुदायको सम्वृद्धिमा निकै उपलब्धी हुने देखिन्छ । सामुदायिक संस्थाहरूसँग सम्वन्धि विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

सि.नं	सामुदायिक संस्थाको नाम	वडा नं.	ग.नि.को. सँगको सम्झौता कोड नं	सदस्य संख्या		ग.नि.को लगानी	घुम्ति कोषमा जाने रकम
				म	पु		
इ	धौलदेव	१	७३१०६४१६५११	१६	२	१६९७६०	१४२८७०
इ	सोमतगाउसुधार	२	७३१०६४१६५१४१	१३	४	१४७०००	१२१०५०
ए	हिमालय दलित	३	७३१०६४१६५१६०१	१४	६	१५५०५०	१२९६००
छ	डाडाबाघ	२	७३१०६४१६५१६१	१२	१०	२६१५१०	२३४०००
छ	सिद्धिविनायक	१	७३१०६४१६५१५१	१४	६	१६७४७०	१३९९८०
ट	दलित उत्थान	३	७३१०६३६४१७०	९	८	१४७१७५	१२२७००
ठ	आदर्श कृषक	२	७३१०६६६४२७०	१७	६	४०७०००	३७९८००
ड	आधाबगर	२	७३१०६६६४२६९	२०	१४	१०५३२०	८०१००
ढ	घटालदेव	१	७३१०६४१६५१६२	११	१०	२२५७७०	१९९८००
ण	लांगादेव	१	७३१०६६१०६७२६५	१७	१५	५५६१२०	५३७३००
ण	भुमिदेव	१	७३१०६४१०६५१५९	१५	५	१७३०६०	१४४८२०
ण	भवानी	२	७३१०६४१०६५१५७	११	१०	१५९१८०	१३०१२०
ण	ग्रामिण विकास	२	७३१०६६१०६७२७२	१७	१४	३५९०३०	३२९८५०
ण	भुसुकोइराला	३	७३१०६६१०६७२६८	१४	८	३६५२४०	३३७५००
ण	महिलादलित एकता	३	७३१०६६१०६७२६७	१८	१२	२९४५००	२७००००
ण	नन्दादेवी	२	७३१०६६१०६७२७१	१६	१३	५०६००	२६१००
ण	शिद्धदेव	३	७३१०६६१०६७२६६	१८	१६	४२२४८०	३९२४००
ण	कालथुम	२	७३१०६६१०६९१५१७	१९	१७	२०१०८०	१९००८०
ण	दुर्गमक्षेत्र विकास	२	७३१०६६१०६९१५२०	१९	२	१५९०५१	१४८०५१
ण	गुरेना दलित	२	७३१०६३१०६४१७१२	१९	७	१७८२००	१६७२००
ण	चन्द्रपुर दलित	२	७३१०६६१०६९१५१०	६	५	११६०९०	९२४००
ण	युवाजागरण प्रगतिशिल	३	७३१०६६१०६९१५१५	१६	१२	१७७३२०	१६६३२०
ण	महिलापुरुषशसक्तिकरण	१	७३१०६६१०६९१५१८	१२	७	१४४७६०	१३३७६०
ण	तातोपानी सा स	४	७३१०६९१०७०१५७५११	७	१४		

दृष्ट	सगरमाथा सा स	४	७३१०६९१०७०१५८६		२०		
दृष्ट	सुर्मासरोवर सा स	४	७३१०७११०७२१०५२११	११	१५		
दृष्ट	समाजसुधार सा स	४	७३१०६८१०६९१५०१११	११	२१		
दृष्ट	तपोवन सा स	४	७३१०६९१०७०१३६	२२	४५		

स्रोत : सहभागितामूलक सर्वेक्षण २०७४

९.४ आमा, महिला समूह तथा परम्परागत समूहको विवरण

यस गाउँपालिकामा अनौपचारिक आमा समूहहरूको विवरण देखिदैन तर जिल्ला स्थित महिला विकास कार्यालयले विभिन्न समयमा महिला विकास कार्यालयले संचालन गर्ने कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनको सिलसिलामा प्यारालिगल समूहहरू, आमा समूहहरूको गठन गरेको सुनिन्छ। तर यस सम्बन्धि कुनै पनि लिखित प्रमाणहरू सम्बन्धित निकायहरूमा देखिदैन।

नाम ठेगाना	परम्परागत समूह (गुठी, भेजा आदि)								वचत रकम
	संख्या	सदस्य संख्या			समेटेको परिवार				
		महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा	

स्रोत : .....

९.५ नागरिक सचेतना केन्द्र र टोल विकास संस्थाको विवरण

यस गाउँपालिकामा स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम अर्न्तगत गठित नागरिक सचेतना केन्द्रहरू निम्न अनुसार रहेका छन्।

क्र.स.	नागरिक सचेतना केन्द्रको नाम	ठेगाना	ना.स.के. गठन मिति	सदस्य संख्या			ना.स.के.सहकारी तथा वित्तिय संस्थासंग आवद्ध भएको नभएको।
				महिला	पुरुष	जम्मा सदस्य	
क)	पूराना नागरिक सचेतना केन्द्रहरू						
१	परिवर्तनशिल नासके	सुर्मा ४,	२०६७	८	१६	२४	छैन
२	घोगाडा नासके	सुर्मा १	२०६७	२६	०	२६	छैन
				३४	१६	५०	छैन
ख)	नयाँ नागरिक सचेतना केन्द्रहरू						
१	फूलपाती नासके	सुर्मा ४, भानकोट	२०७२१०१२३	१७	१३	३०	छैन
२	देवन्ना नासके	सुर्मा ५, सैनगाडा	२०७२१०१२४	१५	१०	२५	छैन

३	डोगडी नासके	सूर्मा १, डोगडी	२०७२/१०/२६	१०	१६	२६	छैन
जम्मा				४२	३९	८१	

स्रोत : सहभागितामूलक सर्वेक्षण २०७४

९.६ कृषक तथा उच्चमी तथा बचत समूहको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका कृषकहरूले जिल्ला कृषि कार्यालयमा दर्ता भएर समूहहरूको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.स	समूहको नाम	ठेगाना	दर्ता नं.	सदस्यता संख्या			कै.
				महिला	पुरुष	जम्मा	
१	सूर्मा फलफूल कृषि समूह	सूर्मा गा.पा.४	३१६१०७२१०७३	५	१०	१५	
२	सूर्मादेवी सृजनशिल कृषि समूह	सूर्मा गा.पा.२	३३३१०७२१०७३	१७	८	२५	
३	महिला सूधार कृषि समूह	सूर्मा गा.पा.३	३७५१०७३१०७४	२१		२१	
४	पांगरजडी कृषि समूह	सूर्मा गा.पा.४	३९६१०७३१०७४	४	११	१५	
५	सिद्धार्थ फलफूल कृषि समूह	सूर्मा गा.पा.४	५४२१०७४१०७५	७	८	१५	
६	डाडांवाघ फलफूल उत्पादन कृषि समूह	सूर्मा गा.पा.४	५५६१०७४१०७५	७	८	१५	
७	धलदेउ कृषि समूह	सूर्मा गा.पा.१	३३७१०७२१०७३	११	९	२०	

स्रोत : जिल्ला कृषि कार्यालयको प्रतिवेदन २०७५

९.७ क्लव तथा गैर सरकारी संस्था सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका विभिन्न क्लवहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू निम्न लिखित तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

गैससको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	वार्षिक बजेट (रु.)	विषयगत क्षेत्र	जनशक्ति संख्या	सहयोगी विकास साभेदारको नाम
सूर्मा विकास समाज	२				

स्रोत: संस्थागत सर्वेक्षण, २०७४

८.८ आय विवरण संविधान र ऐन अनुसार

आय शीर्षक	गत वर्ष (रु. हजारमा)		चालु वर्ष (रु हजारमा)
	अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
शुरु मौज्दात			
घरजग्गा कर			
मालपोत वा भूमिकर			
हाटवजार पसल कर			
सवारी साधन कर			
मनोरञ्जन कर			

आय शीर्षक	गत वर्ष (रु. हजारमा)		चालु वर्ष (रु. हजारमा)
	अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
वहाल विटौरी			
विज्ञापन कर			
व्यवसाय कर			
व्यवसायिक भिडियो कर			
प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर			
सेवा शुल्क			
दस्तुर			
विक्री आय			
दण्ड जरिवाना			
अन्य आय			
स्रोत उपयोग बाँडफाँड			
प्रदेश अनुदान			
वित्तीय समानीकरण अनुदान (साविक मेलबिसौना गा.वि.स.)			
सशर्त अनुदान			
विशेष अनुदान			
समपुरक अनुदान			
जम्मा आय			

९.१० गाउँपालिकाको विवरण

९.१०.१ गाउँ कार्यपालिकाको विवरण

यस सूर्मा गाउँकार्यपालिकाका लागि २०७४ सालमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको नामावली निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	नाम थर	पद	फोन नं.
१	वर वहादुर वोहरा	अध्यक्ष	
२	समिता कुमारी वोहरा	उपाध्यक्ष	
३	पुसकल वहादुर वोहरा	सदस्य	
४	खडक वहादुर वोहरा	सदस्य	
५	मदन कामी	सदस्य	
६	पूर्ण वहादुर वोहरा	सदस्य	
७	टोप वहादुर वोहरा	सदस्य	
८	सिन्की देवी वोहरा	सदस्य	
९	गिता वोहरा	सदस्य	
१०	जोटी देवी वोहरा	सदस्य	
११	कलक वहादुर वि.क.	सदस्य	
१२	क्रिकम वि.क.	सदस्य	

१३	राईकोसा देवी वि.क.	सदस्य	
----	--------------------	-------	--

स्रोत: गाउँपालिका, २०७४

१.१०.२ वडा कार्यपालिकाको विवरण

यस गाउँपालिका अर्न्तगत गठित वडा कार्यपालिकामा २०७४ सालमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको नामावली यस प्रकार रहेका छन् ।

सि.नं.	नाम थर	पद	वडा नं.	कैफियत
१	पुष्कल वहादुर वोहरा	वडा अध्यक्ष	१	
२	रमेश वोहरा	सदस्य	१	
३	गणेश वोहरा	सदस्य	१	
४	गिता वोहरा	महिला सदस्य	१	
		दलित महिला सदस्य	१	
१	खड्क वहादुर वोहरा	वडा अध्यक्ष	२	
२	गणेश वोहरा	सदस्य	२	
३	दिनेश वहादुर वोहरा	सदस्य	२	
४	सिन्की देवी वोहरा	महिला सदस्य	२	
५	राईकोशा वि.क.	दलित महिला सदस्य	२	
१	मदन काकी	वडा अध्यक्ष	३	
२	नवराज पुजारा	सदस्य	३	
३	रुद वोहरा	सदस्य	३	
४	भक्त कामी	महिला सदस्य	३	
५	गमना वि.क.	दलित महिला सदस्य	३	
१	पूर्ण वहादुर वोहरा	वडा अध्यक्ष	४	
२	टिकाराम पुजारा	सदस्य	४	
३	बुद्धिमान वोहरा	सदस्य	४	
४	जोठिदेवी वोहरा	महिला सदस्य	४	
५		दलित महिला सदस्य	४	
१	टोप वहादुर वोहरा	वडा अध्यक्ष	५	
२	वीर वहादुर जेठारा	सदस्य	५	
३	कुवर जेठारा	सदस्य	५	
४	वेलाधारा वोहरा	महिला सदस्य	५	

५	सिता वि.क.	दलित महिला सदस्य	५	
---	------------	------------------	---	--

स्रोत: गाउँपालिका, २०७४

अनुसूची १: वस्तुगत विवरण तथ्यांक संकलन फारमहरु

अनुसूची ३ (क): संस्थागत तथ्याङ्क संकलन/सर्वेक्षण फाराम

(दफा ८.१ (छ), ८.२ (ग), ८.३ (ख) सँग सम्बन्धित)

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण (Profile)

संस्थागत तथ्याङ्क संकलन फाराम

सुर्मा गाउँपालिका

२०७४ भाद्र

सूर्मा गाउँपालिका

संस्थागत तथ्याङ्क संकलन/सर्वेक्षण फाराम

खण्ड १: जनसंख्या विवरण

१.१ परिचय

१.१.१ प्रदेश नं :

१.१.२ जिल्लाको नाम :

कोड :

कोड :१.१.३ स्थानीय तहको नाम :

१.१.४ गाउँ/नगर केन्द्रको जियोकोड :

१.२ व्यक्तिगत घटना विवरण (प्रत्येक बर्षको चैत्रमसान्त सम्म दर्ता भएका विवरण अनुसार संख्या)

वडा नम्बर	जन्म	मृत्यु	विवाह	सम्बन्ध विच्छेद (जोडी)	बसाइँसराइँ	
					आएको	गएको
१						
२						
३						
४						
५						
६						
७						
८						
९						
जम्मा						

१.३ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम विवरण (गत आ.व.को १ बर्षको विवरण लिन रकम रु.हजारमा)

वडा नम्बर	ज्येष्ठ नागरिक			एकल महिला		पूर्ण अपाङ्ग			आसिक अपाङ्ग			बाल सुरक्षा अनुदान			दलित वर्ग		
	म	पु	रकम	म	रकम	म	पु	रकम	म	पु	रकम	म	पु	रकम	म	पु	रकम
१																	
२																	
३																	
४																	
५																	
६																	
७																	
८																	

९																
जम्मा																

खण्ड ख: आर्थिक विकास स्थिति विवरण

२.१ प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संसाधनको विवरण (संक्षिप्त विवरण)

वडा नम्बर	विषय क्षेत्र अनुसार प्राविधिक मानव संसाधन																जम्मा
	कृषि र पशु		इन्जिनियरिङ्ग		वन		मेडिसिन		खाद्यप्रसोधन		वकिल		पत्रकार		अन्य		
	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	
१																	
२																	
३																	
४																	
५																	
६																	
७																	
८																	
९																	
जम्मा																	

२.२ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन

पोखरी रहेको स्थान	वडा नम्बर	पोखरी क्षेत्रफल (विघा वा रोपनी)	बार्षिक माछा उत्पादन (के.जी.)	स्वामित्व (कोसँग)	बार्षिक आम्दानी (रु.)	गाउँ/नगर पालिकामा बार्षिक शुल्क (रु.)
जम्मा						

२.३ सिंचाई सुविधाको उपलब्धता

सिंचाई सुविधा वा आयोजनाको नाम	वडा नम्बर	सिंचाईको किसिम (सतह (कूलो/नहर), लिफ्टिङ्ग, बाँध, ट्युबेल/बोरिङ्ग, पोखरी वा अन्य)	सिंचाईको माध्यम (कूलो नहर, पाइप आदी)	स्रोतको विवरण		सिंचाईको उपलब्धता (बर्षेभरी वा मौसमी)	सिंचित क्षेत्र (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
				इकाई (कि.मि, क्षेत्रफल)	परिमाण			

सिंचाई सुविधा वा आयोजनाको नाम	वडा नम्बर	सिंचाईको किसिम (सतह (कूलो/नहर), लिफ्टिङ्ग, बाँध, ट्युबेल/बोरिङ्ग, पोखरी वा अन्य)	सिंचाईको माध्यम (कूलो नहर, पाइप आदी)	स्रोतको विवरण		सिंचाईको उपलब्धता (बर्षेभरी वा मौसमी)	सिंचित क्षेत्र (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
				इकाई (कि.मि, क्षेत्रफल)	परिमाण			
जम्मा								

२.४ आधुनिक पशुपालन (फार्म) सम्बन्धी विवरण

पशुपालन फर्म (गाई, भैसी, बाख्रा, बंगुर र कुखुरा) को नाम	वडा नम्बर	फर्म रहेको ठेगाना (स्थान)	वार्षिक उत्पादन			प्रोपाईटरको नाम	रोजगारी संख्या	
			उत्पादित वस्तु	इकाई	परिमाण		महिला	पुरुष
जम्मा								

२.५ कृषि तथा पशुसेवासंग सम्बन्धित मानव संसाधन (संख्या)

वडा नम्बर	व्यवसायिक/अगुवा कृषक	सक्रिय ग्रामीण कृषी कार्यकर्ता (जेटीए)	सक्रिय ग्रामीण पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता	व्यवसायिक नर्सरी संचालक
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
जम्मा				

२.६ कृषि तथा पशु सेवासंग सम्बन्धित सामुदायिक संस्था तथा समूहको विवरण (संख्या)

वडा नम्बर	कृषक समूह			पशुपालन समूह			व्यवसायिक कृषि फर्म			कृषि सहकारी			एग्रोभेट तथा विउविजन केन्द्र	कोल्ड स्टोर तथा रष्टिक स्टोर	जैविक वा कम्पोष्ट मल उत्पादन केन्द्र
	समूह संख्या	सदस्य		समूह संख्या	सदस्य		फर्म संख्या	सदस्य		सहकारी संख्या	सदस्य				
		म	पु		म	पु		म	पु		म	पु			
१															
२															
३															
४															
५															
६															
७															
८															
९															
जम्मा															

२.७ घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधन सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	पानी घट्ट संख्या		चिस्थान केन्द्र	कुटानी, पिसानी र पेलानी (मिल) संख्या			संकलन तथा प्रसोधन केन्द्र			विक्री केन्द्र वा कोसेली घर
	परम्परागत	सुधारिएको		पानी मिल	डिजेल मिल	विद्युत मिल	कृषि	जडिबुटी	उद्योग	
१										
२										
३										
४										
५										
६										
७										
८										
९										
जम्मा										

२.८ उत्पादन तथा सेवामूलक उद्योग सम्बन्धी विवरण (उद्योग तथा पर्यटन)

उद्योगको नाम तथा ठेगाना	वडा नम्बर	उद्योगको स्वामित्व (सरकारी, पब्लिक निजी, सहकारी)	उद्योगको प्रकार (लघु, घरेलु, साना, मफौला तथा ठूला आदी)	प्रत्यक्ष रोजगारी जना			उत्पादन हुने वस्तु र सेवाको नाम	उत्पादित वस्तु र सेवा बाट भएको बार्षिक आम्दानी (रु हजारमा)
				महिला	पुरुष	जम्मा		
ठूला								

मध्यम								
साना								
घरेलु								
लघु								
जम्मा								

२.९ व्यापार तथा व्यवसाय सम्बन्धी विवरण (किराना, मासु, तरकारी, फलफूल आदी)

व्यापार तथा व्यवसाय संचालक तथा कम्पनीको नाम	वडा नम्बर	व्यापार र व्यवसायको किसिम (* कोड प्रयोग गर्ने)	पसलको प्रकार	व्यापार व्यवसायको स्वामित्व (एकल, साभेदारी र सहकारी)	वार्षिक कारोबार (रु. हजारमा)

★ व्यापार र व्यवसायको किसिम कोड: १. किराना वा व्यापारिक वस्तु, २. मासु विक्री केन्द्र, ३. तरकारी तथा फलफूल विक्री केन्द्र, ४. दुध चिस्यान तथा विक्री केन्द्र, ५. निर्माण सामग्री, ६. औषधी पसल वा क्लिनिक, ७. मर्मत सेवा केन्द्र, ८. इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिकस पसल, ९. होटेल तथा रेष्टुरेण्ट, १०. कपडा तथा फेन्सी

२.१० धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल सम्बन्धी विवरण

स्थलको नाम	वडा नम्बर	भौतिक पूर्वाधार			स्वामित्व (नीज, पब्लिक लि., सामुदायिक)	विशेषता (धार्मिक, साँस्कृतिक, ऐतिहासिक, पर्यटकीय अन्य)	बार्षिक पर्यटक आगमन संख्या
		सडकको पहुँच पुगेको/नपुगेको	होटल, लज, रेष्टुराँ संख्या	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी (कि.मी.)			

२.११ होटेल, रिसोर्ट, रेष्टुरेण्ट र होमस्टे सम्बन्धी विवरण

नाम	वडा नम्बर	स्थान	क्षमता		होटेलको प्रकार (आवासीय, रिसोर्ट, होमस्टे, रेष्टुरेण्ट, अन्य)	होटेलको स्तर (स्टार, ननस्टार)	बार्षिक पर्यटक (संख्या)	
			कोठा संख्या	बेड संख्या			आन्तरिक	वाह्य (विदेशी)

२.१२ कृषि बजार तथा हाट बजार सम्बन्धी विवरण

कृषि बजार			हाट बजार (कृषि बजार बाहेक)			
कृषि बजारस्थलको नाम	वडा नम्बर	उपलब्ध प्रमुख पूर्वाधारहरू	हाट बजारस्थलको नाम	वडा नम्बर	हाट बजार लाग्ने दिन वा वार	उपलब्ध प्रमुख पूर्वाधार
थोक बजार						

कृषि बजार			हाट बजार (कृषि बजार बाहेक)			
कृषि बजारस्थलको नाम	वडा नम्बर	उपलब्ध प्रमुख पूर्वाधारहरु	हाट बजारस्थलको नाम	वडा नम्बर	हाट बजार लाग्ने दिन वा वार	उपलब्ध प्रमुख पूर्वाधार
खुद्रा बजार						

खण्ड ग: सामाजिक विकास

३.१. शैक्षिक तथा मानव संसाधन

३.१.१ विद्यालयको भौतिक अवस्था

बाल विकास केन्द्र तथा विद्यालयको नाम	वडा नम्बर	भवन संख्या		कोठा संख्या		पुस्तकालय र अध्ययन केन्द्र (छ/छैन)	प्रयोगशाला	डेस्क/वेञ्चको क्षमता (जना)	खेलमैदान क्षेत्रफल (वर्ग मी.)	कम्पाउण्ड वालको किसिम (तारवार, कचिच, पक्की पर्खाल)	चपीको सुविधा (छ/छैन)	स्वच्छ खानेपानी (छ/छैन)
		कु	कु	कु	कु							

कलेज/क्याम्पसको नाम	वार्ड नं.	संकाय	पढाई हुने तह	पढाई हुने प्रमुख विषयहरु	विद्यार्थी संख्या		
					छात्रा	छात्र	जम्मा
ख. प्रावधिक							
१.							
२.							
जम्मा							

३.१.४ शिक्षक विवरण

विद्यालयको नाम	वडा नम्बर	किसिम (सामुदायिक, संस्थागत, मदरसा, गुम्बा)	स्वीकृत दरबन्दी संख्या	कार्यरत शिक्षक संख्या		महिला शिक्षक संख्या		विषयगत शिक्षक संख्या		
				शिक्षक	शिक्षिका	आधारभूत	माध्यामिक	गणित	विज्ञान	अग्रेजी
जम्मा										

३.१.५ भर्ना दर, निरन्तरता दर, शिकाई उपलब्धी दर

विद्यालयको नाम, स्थान र किसिम (सामुदायिक, संस्थागत, मदरसार गुम्बा)	वडा नम्बर	खुद भर्ना दर			निरन्तरता दर			सिकाई उपलब्धी दर			उतिर्ण दर			
		पूर्व प्राथमिक	आधारभूत	माध्यामिक	पूर्व प्राथमिक	आधारभूत	माध्यामिक	कक्षा ८	कक्षा १०	कक्षा १२	कक्षा ८	कक्षा १०	कक्षा १२	

विद्यालयको नाम, स्थान र किसिम (सामुदायिक, संस्थागत, मदरसार गुम्बा)	वडा नम्बर	जम्मा विद्यार्थी		आधारभूत शिक्षा पुरा गर्ने विद्यार्थी		छात्रवृत्ती वा अन्य सुविधा पाउने विद्यार्थी		दिवा खाजा खान पाउने विद्यार्थी		कक्षा ९ मा प्राविधिक विषयमा भर्ना हुने विद्यार्थी		विज्ञान विषयमा कक्षा ११ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	
		छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा

३.१.७ शैक्षिक गुणस्तर सम्बन्धी विवरण

विद्यालयको नाम, ठेगाना र किसिम	वडा नम्बर	अपाङ्ग विद्यार्थी श्रोत कक्षा (भएको/नभएको)	CBEGRA कार्यान्वयन (भएको/नभएको)	एकीकृत पाठ्यक्रम (भएको/नभएको)	इन्टरनेट सुविधा (भएको/नभएको)	छुट्टै प्रधानाध्यापक दरबन्दी (भएको/नभएको)

३.१.८ बालमैत्री शिक्षा सम्बन्धी विवरण

विद्यालयको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	विद्यालय शान्ति क्षेत्र कार्यान्वयन (भएको/ नभएको)	विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक (भएको/ नभएको)	बाल क्लब गठन (भएको/नभएको)	बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग (भएको/नभएको)

विद्यालयको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	विद्यालय शान्ति क्षेत्र कार्यान्वयन (भएको/ नभएको)	विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक (भएको/ नभएको)	बाल क्लब गठन (भएको/नभएको)	बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग (भएको/नभएको)

३.१.९ छात्रवृत्ती तथा लक्षित सुविधाको विवरण

विद्यालयको नाम र ठेगाना (किसिम र तह)	वडा नम्बर	छात्रवृत्तीको किसिम अनुसार											
		दलित		अपाङ्ग		छात्रा	विपन्न		जेहेन्दार		अन्य सुविधा		
		छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा		छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	

३.२ स्वास्थ्य तथा पोषण विवरण

३.२.१ स्वास्थ्य संस्था विवरण

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	संस्थाको प्रकार *	स्वास्थ्यकर्मी		शैया संख्या	उपलब्ध सेवा तथा सुविधा (उपलब्ध छ/छैन)											
			स्विकृत दरबन्दी	पूर्तिको अवस्था		प्रसुती सेवा	ल्याव	क्लिनिक	एक्सरे सेवा	परिवार नियोजन	खोप सेवा	एससिटि	परामर्श सेवा	सुरक्षित मातृत्व सेवा	रक्त संचार सेवा		

*१. अस्पताल, २. प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३. स्वास्थ्य चौकी, ४. निजी अस्पताल, ५. आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, ६. आखा उपचार केन्द्र, ७. प्रसुती गृह, ८. बाल अस्पताल, ९. मानसिक अस्पताल, १०. प्राकृतिक चिकित्सालय, ११. रक्त संचार केन्द्र, १२. एचआइभि परीक्षण तथा परामर्श केन्द्र, १३. शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, १४. सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई, १५. निजी क्लिनिक, १६. शिक्षण अस्पताल १७. फार्मसी १८. अन्य

३.२.३ चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीको विवरण

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	प्रकार	कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीको संख्या											
			विशेषज्ञ चिकित्सक	सामान्य चिकित्सक	हे.अ.	नर्स	अहेव	अनमी	ल्याव टेक्निसियन	अन्य	अन्य			

३.२.४ खोप तथा पोषण सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	बालबालिका संख्या			खोप लिने बालबालिका संख्या					५ वर्ष मुनीका बालबालिका	
	१ वर्ष मुनीका	२ वर्ष मुनीका	५ वर्ष मुनी	विसिजि	पेण्टाभ्यालेण्ट*	पोलियो तेश्रो	दादुरा /रुबेला	जापानिज इन्सफलाइटिस (जे.ई.)	बुद्धी अनुगमन गरिएका	बुद्धी अनुगमन गरिएका मध्ये कुषोषित

*डिपिटी, हेपबि, हिपवि३

३.२.५ सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	गत वर्षको गर्भवती/प्रसुती भएका महिला संख्या	टि.टि. खोप लिने गर्भवती		गर्भावस्थाको ४ पटक जाँच गराउने गर्भवती संख्या	प्रसुती भएको आधारमा गर्भवतीको संख्या		
		टी.टी. १ (पहिलो जाँचमा)	टी.टी. २ (पहिलो खोप लिएको एक महिना पछि)		स्वास्थ्य संस्थामा	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको सहयोगमा घरमा	स्वास्थ्यकर्मीको अनुपस्थितिमा घरमा
१							
२							
३							
४							
५							
६							
७							
८							
९							
	जम्मा						

३.२.७ सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	गर्भावस्था/प्रसुती अवस्था/सुत्केरी पछिको ६ हप्ता भित्र मृत्यु भएका महिला	जीवित नवजात शिशु संख्या	मृत जन्म नवजात शिशु	जन्मेको २८ दिनभित्र मृत्यु भएका नवजात शिशु	१५-५९ वर्षका महिलाको संख्या	परिवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने				महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका संख्या
						महिला		पुरुष		
						स्थायी	अस्थायी	स्थायी	अस्थायी	
१										
२										
३										
४										
५										
६										
७										
८										
९										
	जम्मा									

३.२.९ गाउँपालिका/नगरपालिका भित्रमा देखा परेका प्रमुख रोग र तिनको उपचारसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	रोगको नाम	रोगी/विरामी संख्या	उपचार भएको संख्या	फलोअप गरिएको संख्या	रेफर गरिएको संख्या	मृत्यु भएको संख्या
१	निमोनिया					

क्र.सं.	रोगको नाम	रोगी/विरामी संख्या	उपचार भएको संख्या	फलोअप गरिएको संख्या	रेफर गरिएको संख्या	मृत्यु भएको संख्या
२	भाडा पखाला					
३	मलेरिया					
४	कालाजार					
५	क्षय रोग (टिबी)					
६	कुष्ठ रोग					
७	रक्तचाप					
८	मुटु रोग					
९	ग्यास्ट्रिक/अल्सर					
१०	पक्षघात					
११	एचआईभि एड्स					
१२	क्यान्सर					
१४	मधुमेह (चिनी रोग)					
१५	दम (स्वासप्रश्वास)					
१६	प्रसुतीजन्य रोग					
१७	अन्य					
	जम्मा					

नोट :- स्वास्थ्य संस्थामा सवैभन्दा बढी आएका १० वटा रोगहरुको नाम क्रमशः लेख्ने (रोगको नाम सूची राख्ने)

३.३ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन

३.३.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	स्थलको नाम	उपयोग(१.खेलकुद, २. प्रदर्शनी, ३. मनोरञ्जन, ४. पिकनिक)	क्षेत्रफल/आकार (वर्ग मि.)	स्वामित्व (सरकारी, सामुदायिक, निजी, पब्लिक लि. वा अन्य)	आम्दानी (वार्षिक रु)	सेवाग्राही/आगन्तुक संख्या (वार्षिक)
१						
२						
३						
४						
५						
६						
७						
८						
९						

३.३.२ व्यावसायिकखेलाडीको विवरण

वडा नम्बर	खेलाडीको नाम	लिङ्ग	उमेर	खेलको नाम	खेलाडीको स्तर (राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, जिल्लास्तर)	पाएको सम्मान वा पुरस्कार

३.३.२ मुख्य चाड, पर्व तथा मेला जात्रा सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	मनाइने चाडपर्व, जात्रा र मेला	स्थान	मनाउने समय	मुख्य विशेषता (धार्मिक, ऐतिहासिक, मनोरञ्जन)	कैफियत

खण्ड ४: भौतिक पूर्वाधार स्थिति विवरण

४.१ सडकमार्ग

वडा नम्बर	सडकको नाम	जोडिने वस्तीहरु		लम्बाई (कि.मि.)	प्रकार (कच्ची, ग्राभेल, कालो पत्र)	लाभान्वित जनसंख्या
		देखि	सम्म			

४.१ पैदल मार्ग

वडा नम्बर	पैदलमार्गको नाम	जोडिने वस्तीहरु	लम्बाई	लाभान्वित जनसंख्या
-----------	-----------------	-----------------	--------	--------------------

		देखि	सम्म	(कि.मि.)	

४.२ पुल तथा पुलेसा

वडा नम्बर	पुलको नाम	पुल भएको खोला वा खोल्सीको नाम	जोडिने वस्तीहरु		भोलुङ्गे/काठे / ट्रष्ट/ पक्की	लम्बाई (मि.)	अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)	निर्मित साल
			देखि	सम्म				

४.३ सरकारी भवन

वडा नम्बर	भवनको नाम	भवन भएको टोलको नाम	कार्यालयको नाम	क्षेत्रफल (वर्ग मी.)		अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)
				जग्गा	भवन	

वडा नम्बर	भवनको नाम	भवन भएको टोलको नाम	कार्यालयको नाम	क्षेत्रफल (वर्ग मी.)		अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)
				जग्गा	भवन	

४.४ सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवन

वडा नम्बर	भवनको नाम	भवन भएको टोलको नाम	के काममा प्रयोग भइरहेकोछ?	क्षेत्रफल (वर्ग मी.)		अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)	लाभान्वित घरधुरी
				जग्गा	भवन		

खण्ड ५: वन, जैविक विविधता तथा वातावरण

५.१ वनको विवरण

वडा नम्बर	वनको किसिम	समेटेको घरधुरी	वनको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	संचित दर (क्यू.मि./हे.)	वन पैदावरको बार्षिक उत्पादन		
						काठ (क्यू.फि.)	दाउरा (भारी)	जडिबुटी (केजी)
१	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							
	धार्मिक							
२	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							

बडा नम्बर	वनको किसिम	समेटेको घरघुरी	वनको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	संचित दर (क्यू.मि./हे)	वन पैदावरको बार्षिक उत्पादन		
						काठ (क्यू.फि.)	दाउरा (भारी)	जडिबुटी (केजी)
	धार्मिक							
३	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							
	धार्मिक							
४	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							
	धार्मिक							
५	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							
	धार्मिक							
६	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							
	धार्मिक							
७	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							
	धार्मिक							
८	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							
	धार्मिक							
९	राष्ट्रिय							
	सामुदायिक							
	साभेदारी							
	निजी							
	कवुलियती							

वडा नम्बर	वनको किसिम	समेटेको घरघुरी	वनको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	संचिति दर (क्यू.मि./हे)	वन पैदावरको बार्षिक उत्पादन		
						काठ (क्यू.फि.)	दाउरा (भारी)	जडिबुटी (केजी)
	धार्मिक							

नोट: जडिबुटी भन्नाले काठ, दाउरा र स्याउला बाहेक अन्य वन पैदावर जस्तै: जरा, पात, फल, फूल, खोटो, रस, चोप, कोया, विया, भुवा आदी बुझ्नु पर्दछ ।

५.२ जडिबुटीको विवरण

जडिबुटीको नाम	वनको नाम	वडा नम्बर	उत्पादन (के.जि.)	बार्षिक आम्दानी (रु. हजारमा)	बार्षिक राजस्व संकलन (रु. हजारमा)घ
जम्मा					

५.३ राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष र मध्यवर्ती तथा संरक्षित क्षेत्र

राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष, र संरक्षित क्षेत्रको नाम	समेटेएका वडाहरु	जम्मा क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	मध्यवर्ती क्षेत्रको क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	संरक्षित र मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने घरघुरी
१.				
२.				
जम्मा				

५.४ चरन क्षेत्र

वडा नम्बर	चरन क्षेत्रको नाम	चरन हुने स्थान	क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	चरन व्यवस्थापन प्रणाली (धुम्ती, चक्लाबन्दी, सामान्य)

जम्मा				

५.५ विपद जोखिम तथा व्यवस्थापन**५.५.१ जोखिमयुक्त (संवेदनशिल) स्थानमा वसोवास गरेका परिवार विवरण**

वडा नम्बर	जोखिमयुक्त स्थान	घरघुरी संख्या					
		पहिरो	नदि कटान	बाढी	अति भिरोलो	अन्य	जम्मा

५.५.२ विपदबाट मानवीय क्षती

वडा नम्बर	आगलागी		बाढी		पहिरो		शितलहर		रोग माहामारी		सर्पदंस		जंगली जनावरबाट क्षती		भूकम्प		अन्य (चट्याड)	
	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते	मृत्यु	घाइते
१.																		
२.																		
३.																		
४.																		
५.																		
६.																		
७.																		
८.																		
९.																		
जम्मा																		

५.५.३ विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय (महिना उल्लेख गर्नुहोस्)

वडा नम्बर	विपद अनुसार जोखिमको समय (महिना)						
	आगलागी	बाढी डुवान	पहिरो	शितलहर	रोग माहामारी	सर्पको टोकाइ	जंगली जनावरबाट क्षती
१							
२							

३							
४							
५							
६							
७							
८							
९							
जम्मा							

५.५.४ विपदको असरविवरण

क्षति विवरण	विपदको क्षेत्र अनुसार क्षति विवरण								
	वडा नम्बर	घरगोठ		पशुपक्षी		बाली र जग्गाजमीन		अन्य क्षती	
		परिवार	क्षति रकम (रु.)	परिवार	क्षति रकम (रु.)	परिवार	क्षति रकम (रु.)	परिवार	क्षति रकम (रु.)
आगलागी									
बाढी डुवान									
पहिरो									
शितलहर									
रोग माहामारी									
सर्पको टोकाइ									
भूकम्प									
जंगली जनावरबाट क्षती									
अन्य									
जम्मा									

५.५.५ विपदबाट क्षति सार्वजनिक संरचना तथा पूर्वाधार (गत १ वर्षको असरको आधारमा)

क्षति विवरण	विपदको क्षेत्र अनसुर क्षति विवरण										
	वडा नम्बर	विद्यालय		पुल पुलेसा		बाटोघाटो		कूलो नहर, खानेपानी		अन्य	
		संख्या	क्षति रकम (रु.)	संख्या	क्षति रकम (रु.)	कि.मी.	क्षति रकम (रु.)	संख्या	क्षति रकम (रु.)	संख्या	क्षति रकम (रु.)
बाढी डुवान											
पहिरो											
भूकम्प											
जंगली जनावरको क्षती											
अन्य											
जम्मा											

५.५.६ संरक्षित पानीमुहान, जमीन र भौतिक संरचना (नाम, स्थान, क्षेत्रफल)

संरक्षित पानीमुहान, जमीन र भौतिक संरचनाको नाम	वडा नम्बर	रहेको स्थान	संरक्षित पानी मुहान, जमीन, खेतवारी र संरचना	
			इकाई	परिमाण

संरक्षित पानीमुहान, जमीन र भौतिक संरचनाको नाम	वडा नम्बर	रहेको स्थान	संरक्षित पानी मुहान, जमीन, खेतवारी र संरचना	
			इकाई हेक्टर	परिमाण
संरक्षित पानी मुहान				
नदी नियन्त्रण तथा उकासबाट संरक्षित क्षेत्रको नाम				
संरक्षित खेतवारीको क्षेत्रफल				
भिरालो रोकथाम तथा संरक्षित संरचना				
संरक्षित गल्छी र पहिरो			संख्या	

खण्ड ६ : संस्थागत विकास विवरण

६.१ गाउँपालिका/नगरपालिका, सरकारी कार्यालय तथा निकायहरु

क्र.स.	सरकारी कार्यालय	नाम	स्थान	वार्ड नं.	जनशक्ति (जना)	कार्यक्षेत्र
१.	स्थानीय सरकार					
	गाउँपालिका/नगरपालिका					
	वडा कार्यालय					

क्र.स.	सरकारी कार्यालय	नाम	स्थान	वार्ड नं.	जनशक्ति (जना)	कार्यक्षेत्र
२	स्वास्थ्य संस्थाहरु					
	अस्पताल					
	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र					
	स्वास्थ्य चौकी					
	उप स्वास्थ्य चौकी					
३	कृषि					
४	पशु सेवा					
५	हुलाक					
६	वन					
७	प्रहरी कार्यालय					
	जिल्ला / प्रदेश					
	इलाका					
	चौकी					
८.	अन्य कार्यालयहरु					
९.	सरकारी स्वामित्वका संस्थान, समिति आदी					

६.२ समुदायमा आधारित संस्था विवरण

६.२.१ सामुदायिक संस्था विवरण

वडा नम्बर	सामुदायिक संस्थाको संख्या										
	सामुदायिक संस्था	कृषक समूह	वन समूह	सहकारी संस्था	गैसस वा क्लव	परम्परागत समूह (वडघर, गुठी, भेजा)	आमा समूह	नागरिक सचेतना केन्द्र	टोल सुधार समिति / टोल विकास संस्था	उद्यमी समूह	अन्य...
१											
२											
३											
४											
५											
६											

वडा नम्बर	सामुदायिक संस्थाको संख्या										
	सामुदायिक संस्था	कृषक समूह	वन समूह	सहकारी संस्था	गैसस वा क्लव	परम्परागत समूह (वडघर, गुठी, भेजा)	आमा समूह	नागरिक सचेतना केन्द्र	टोल सुधार समिति/टोल विकास संस्था	उद्यमी समूह	अन्य...
७											
८											
९											
जम्मा											

६.२.२ आमा महिला समूह तथा परम्परागत समूहको विवरण

समूह, संस्था संजालको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्य विवरण							वचत रकम (रु.)	लगानी रकम (रु.)	लगानीको मुख्य क्षेत्र
		सदस्य संख्या			समेटेको परिवार						
		महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा			
आमा तथा महिला											
परम्परागत समूह											
कृषक तथा उद्यमी समूह											
वचत समूह											
अन्य											

६.२.३ नागरिक सचेतना केन्द्र र टोल विकास संस्थाको विवरण

नागरिक सचेतना केन्द्रको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्य विवरण							वचत रकम (रु.)	लगानी रकम (रु.)	लगानीको मुख्य क्षेत्र
		सदस्य संख्या			समेटेको परिवार						
		महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा			
टोल विकास संस्था											
नागरिक सचेतना केन्द्र											

नागरिक सचेतना केन्द्रको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्य विवरण							वचत रकम (रु.)	लगानी रकम (रु.)	लगानीको मुख्य क्षेत्र
		सदस्य संख्या			समेटेको परिवार						
		महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा			
नागरिक मंच											

६.२.४ कृषक तथा उद्यमी तथा बचत समूहको विवरण

कृषक, उद्यमी तथा बचत समूह र संस्था नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्य विवरण							वचत रकम (रु.)	लगानी रकम (रु.)	लगानीको मुख्य क्षेत्र
		सदस्य संख्या			समेटेको परिवार						
		महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा			

६.२.५ बाणिज्य बैंक, विकास बैंक, वित्तीय संस्था, लघु वित्त तथा सहकारी संस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बैंक तथा सहकारी संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नम्बर	बार्षिक कारोबार रकम (रु.हजारमा)	लगानीरकम(रु.)	लगानीको मुख्य क्षेत्र
क.	बाणिज्य बैंक				
ख.	विकास बैंक				
ग.	वित्तीय संस्था				
घ.	लघु वित्त संस्था				
ड.	सहकारी संस्था				

६.२.६ गैर सरकारी संस्था सम्बन्धी विवरण

गैससको नाम र ठेगाना	समेटेको क्षेत्र	वार्षिक बजेट (रु.)	विषयगत क्षेत्र	जनशक्ति संख्या	सहयोगी विकास साभेदारको नाम

६.२.७ गाउँपालिका/नगरपालिकाको आय विवरण

आय शीर्षक	गत वर्ष (रु. हजारमा)		चालु वर्ष (रु. हजारमा)
	अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
शुरु मौज्दात			
घरजग्गा कर			
मालपोत वा भूमिकर			
हाटवजार पसल कर			
सवारी साधन कर			
मनोरञ्जन कर			
वहाल विटोरी			
विज्ञापन कर			
व्यवसाय कर			
व्यवसायिक भिडियो कर			
प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर			
सेवा शुल्क			
दस्तुर			
विक्री आय			
दण्ड जरिवाना			
अन्य आय			
स्रोत उपयोग बाँडफाँड			
प्रदेश अनुदान :			
वित्तीय समानीकरण अनुदान			
सशर्त अनुदान			
विशेष अनुदान			
समपुरक अनुदान			

आय शीर्षक	गत वर्ष (रु. हजारमा)		चालु वर्ष (रु हजारमा)
	अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
संघीय अनुदान :			
वित्तीय समानीकरण अनुदान			
सशर्त अनुदान			
विशेष अनुदान			
समपुरक अनुदान			
जम्मा आय			

अनुसूची ३ (ख): संस्थागत तथ्याङ्क संकलन/सर्वेक्षण फाराम
(दफा ८.१ (छ), ८.२ (ग), ८.३ (छ) सँग सम्बन्धित)

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण

पारिवारिक विवरण संकलन फाराम

सुर्मा गाउँपालिका

सूर्मा गाउँपालिका

गाउँको वस्तुस्थिति विवरण तयारीका लागि घरधुरी सर्भेक्षण फाराम

- वार्ड नं.....वस्ती कोड नं. .... वस्तीको नाम..... घर नं. ....
१. घरमुलीको नाम .....लिंग (१) पुरुष (२) महिला घरमुली (१) बाबु (२) आमा (३) जेठो दाइ (४) अन्य २. जाति..... ३. धर्म : ..... ४. मातृभाषा : ..
५. परिवार संख्या

उमेर समूह	महिला	पुरुष
५ वर्ष वा सोभन्दा मुनी		
६ - १० वर्षसम्म		
११ - १५ वर्षसम्म		
१६ - २४ वर्षसम्म		
२५ - ४५ वर्षसम्म		
४५ - ६० वर्षसम्म		
६० - ७५ वर्षसम्म		
७५ वर्षसम्म भन्दा माथी		

६. परिवारका सदस्यहरूको मुख्य पेशा :

- १) कृषि २) सरकारी सेवा ३) व्यापार
४) ..... ५) ..... ६) .....

७. बसाई सराई गरी आएको भए १) कहाँबाट २) कतिवर्ष पहिले

३) बसाई सरी आउनुको कारण

८. भिन्न शारीरिक तथा मानसिक क्षमता भएका (अपाङ्ग) परिवारका सदस्यहरू भएको भए

भिन्न क्षमताको विवरण	महिला	पुरुष
शारीरिक अपाङ्ग वा विकलाङ्ग		
दृष्टिविहिन र न्यून दृष्टिविहिन		
स्वर बोलाई वा बोल्न नसक्ने		
सुस्त श्रवण		
वौद्धिक अपाङ्ग वा सुस्त मनस्थिति		
श्रवण दृष्टिविहिन		
अन्य		

९. परिवारको कुनै सदस्य विरामी भएमा उपचारका लागि सवैभन्दा पहिला कहाँ जानुहुन्छ ?

- १) लामा, धामी, भाँक्री ( ) २) स्वास्थ्य चौकी ( )

३) अस्पताल (निजी, सरकारी) ( ) ४) अन्य भए खुलाउने .....

१०. नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय

१) उपस्वास्थ्य चौकी / हेल्थसेन्टर रहेको स्थान ..... र पुग्न लाग्ने समय (..... घण्टा/दिन)

२) अस्पताल रहेको स्थान ..... र पुग्न लाग्ने समय (..... घण्टा/दिन)

११. तपाईंको परिवारको सदस्यलाई कुनै दीर्घ रोग लागेको छ ? यदि छ भने

रोगको नाम	महिला	पुरुष
एच.आई.भि. / एड्स		
मलेरिया		
क्षयरोग		
क्यान्सर		
चिनी रोग		
अन्य		

१२. तपाईंको परिवारमा विगत ..... वर्षमा दीर्घ रोगको कारणले मृत्यु भएको भएको छ ? यदि छ भने कुन रोगको कारणले र कति जना ?

रोगको नाम	महिला	पुरुष
एच.आई.भि. / एड्स		
मलेरिया		
क्षयरोग		
क्यान्सर		
चिनी रोग		
अन्य		

१३. परिवारको शैक्षिक स्थिति :

उमेर समूह	लेखपठ गर्न नसक्ने / निराक्षर		लेखपठ गर्न सक्ने / साक्षर		एस. एल. सी. वा सो सरह पास गरेका संख्या		प्रविणता प्रमाण पत्र वा सो सरह (आइ.ए. वा दश जोड दुइ) तह पास गरेका		स्नातक (वि.ए. वा सो सरह) तह पास गरेका		स्नातकोत्तर (एम. ए. वा सो सरह) तह पास गरेका		विद्यावारिधि (पि. एच. डी.) हासिल गरेका	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
६ - १५ वर्ष														
१६ - ४५ वर्ष														
४६ - ६० वर्ष														
६० वर्षभन्दा माथि														

१४. विद्यालयस्तरमा अध्ययन गरिरहेका बालबालिकाको विवरण

अध्ययनरत तह	गा.वि.स. अन्तर्गतका विद्यालयमा अध्ययनरत संख्या		गा.वि.स. बाहिरको विद्यालयमा अध्ययनरत संख्या	
	बालक	बालिका	बालक	बालिका
प्रा.वि. तह				
नि.मा.वि. तह				
मा.वि. तह				

१५. विद्यालय जान लाग्ने समय (समय लेख्दा १५ मिनेटभन्दा कम, १५ - ३० मिनेट, ३० मिनेट - १ घण्टा र १ घण्टाभन्दा माथि उल्लेख गर्ने)

प्रा.वि.	
नि.मा.वि.	
मा.वि.	
उच्च मा.वि.	

१६. विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

विवरण	प्राथमिक उमेर समूह (६-१० वर्ष)		नि.मा.वि. उमेर समूह (११-१३ वर्ष)		प्राथमिक उमेर समूह (१४-१५ वर्ष)	
	बालक	बालिका	बालक	बालिका	बालक	बालिका
सामान्य क्षमता						
भिन्न क्षमता						

१७. वीचैमा विद्यालय जान छोडेका ६ - १५ वर्ष उमेर समूहका केटा केटीहरूको संख्या

केटा	केटी	विद्यालय जान छोड्नुको कारण

१८. बाल विकास केन्द्र वा पूर्व प्रा.वि. तहमा जाने ५ वर्षसम्मका बाल बालिका संख्या

बालक	बालिका

१९. परिवारका सदस्यहरूको व्यवसायिक (जे.टि.ए. कृषि वा पशु, विद्युत जडान, कम्प्युटर, मेकानिक्स, सिलाई बुनाई, आदि) तालिम प्राप्त गरेको विवरण

तालिमको नाम	१ महिनाभन्दा कम अवधिको तालिम प्राप्त वा प्रारम्भिक तहको प्राविधिक		१ देखि ६ महिनासम्म अवधिको तालिम प्राप्त वा पहिलो तहको प्राविधिक		६ देखि १२ महिनासम्मको तालिम प्राप्त वा दोस्रो तहको प्राविधिक		१२ महिनाभन्दा बढी अवधिको तालिम प्राप्त वा तेस्रो तह तथा भन्दा माथिको प्राविधिक	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष

२०. परिवारका सदस्यहरुको जनचेतनामूलक (स्वास्थ्य, परिवार नियोजन, सशक्तीकरण, लैंगिक समविकास, संस्थागत नेतृत्व, खानेपानी सरसफाई, उपभोक्ता समिति आदि) तालिम प्राप्त गरेको विवरण

तालिमको नाम	३ दिनसम्मको तालिम प्राप्त संख्या		३ देखि ७ दिनसम्मको तालिम प्राप्त		१ देखि ४ हप्तासम्मको तालिम प्राप्त		४ हप्ताभन्दा बढी अवधिको तालिम प्राप्त संख्या	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष

×

२१. घरको अवस्था : (एकभन्दा बढी घर भएमा मूलको विवरणका आधारमा चिन्ह लगाउने)

- १) खर वा फुसरको छानो भएको ( )   २) टायल, भिगटी वा स्लेटको छानो भएको ( )
 ३) जस्ता पाताको छानो भएको ( )   ४) घर ढलान भएको ( )

२२. तपाईंको परिवारको खानेपानीको स्रोत कुन हो ?

- १) पाइपको धाराको पानी प्रयोग गर्ने ( )   २) ट्यूबेलको पानी प्रयोग गर्ने ( )
 ३) इनार, कुवा, जरुवाको पानी प्रयोग गर्ने ( )   ४) नदी, कुलो, नहर, पोखरीको पानी प्रयोग गर्ने ( )
 ५) ..... (खुलाउने) को पानी प्रयोग गर्ने ।

२३. खानेपानी ल्याउन -जाँदा आउँदा) लाग्ने समय

- १) घरैमा भएको ( )   २) १५ मिनेटसम्मको दुरीमा ( )
 ३) १५ - ३० मिनेटको दुरीमा ( )   ४) ३० मिनेटभन्दा बढी समय लाग्ने ( )

२४. शौचालयको अवस्था

- १) कच्ची ( )
 २) पक्की ( ) (१) वायोग्यासमा जडान भएको ( ) (२) ढलमा शौचालय जडान भएको ( )
 ३) शौचालय नभएको ( )

२५. तपाईंको घरमा बत्तीको मुख्य स्रोत के हो ?

- १) मट्टीतेल ( )   २) जेनेरेटर ( )
 ३) गोवरग्याँस ( )   ४) सोलारबाट ( )
 ५) पानी घट्ट तथा लघु जलविद्युत   ६) राष्ट्रिय प्रसारणको विजुली ( )

७) अन्य .....

२६. तपाईंको घरमा खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धन कुन हो ?

- १) दाउरा ( ) २) गुइठा ( )
 ३) गोवरग्याँस ( ) ४) मट्टीतेल ( )
 ५) एल.पि. ग्याँस ( ) ६) विद्युत ( )
 ७) अन्य ( )

यदि दाउरा भए दाउराको स्रोत कुन हो ?

- १) निजी वन ( ) २) सामुदायिक वन ( )
 ३) कवुलियती वन ( ) ४) सरकारी वन ( )
 ५) अन्य .....

२७. तपाईंको घरमा कस्तो प्रकारको चूल्हो प्रयोग गर्नुहुन्छ ?

- १) अगेनो वा माटोको चूल्हो ( ) २) धूवारहित चूल्हो ( )
 ३) भुसे चूल्हो ( ) ४) स्टोभ ( )
 ५) ग्याँस चूल्हो ( ) ६) विद्युत चूल्हो (हिटर) ( )
 ६) अन्य .....

२८. तपाईंको घरमा केके संचारका साधनहरु रहेका छन् ?

- १) रेडियो क्यासेट ( ) २) टि.भि. ( )
 ३) टेलिफोन (मोवाइल समेत) ( ) ४) कम्प्युटर ( )
 ५) इमेल इन्टरनेट ( ) ६) अन्य .....

२९. तपाईंको परिवारका सदस्यहरु कुन कुन पेशामा संलग्न हुनु हुन्छ ?

कृषि (खेती तथा पशुपालन)		व्यापार		जागिर		ज्याला मजदुरी		उद्योग	
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष

यस मध्ये १६ वर्षदेखि २४ वर्ष उमेर समूह भित्र कति जना हुनुहुन्छ ?

१६ - २४ उमेर समूह रोजगारीमा संलग्न संख्या

कृषि (खेती तथा पशुपालन)			व्यापार			जागिर			ज्याला मजदुरी			उद्योग		
महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा

रोजगारीका लागि विदेश गएका छन् भने ?

विदेश गएकाको संख्या			गएको मुलुकको नाम		गएको अवधि (वर्षमा)	
महिला	पुरुष	जम्मा	भारत	अन्य	५ भन्दा कम	५ भन्दा बढी

३१. तपाईंको घरबाट १६ वर्ष सम्मका केटा केटी अरुको घरमा काम गर्न गएका छन् ?

१) केटा संख्या ..... २) केटी संख्या .....

३२. तपाईंको वार्षिक रुपमा अन्नवाली, तरकारी वाली, फलफूल आदि उत्पादनको अवस्था के कस्तो छ ?

वाली/उत्पादन समूह	आर्थिक वर्ष (२०६....)	
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन(क्विन्टल) वा रु.
अन्न वाली (धान, गहुँ		
दलहन वाली (मास, मसुरो ....)		
तेलहन वाली (तोरी, सूर्यमुखी ....)		
तरकारी (आलु, प्याज, काउली, ...		
नगदे वाली (उखु, सूती, जुट, अलैची, ...)		
फलफूल खेती (केरा, स्याउ, आँप, सुन्तला ...)		
जडिवुटी खेती		

अन्य		
------	--	--

३३. परिवारको पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादन :

क्र. सं.	किसिम	संख्या		उत्पादन		
				दूध लि.	मासु केजी	उन केजी
१	पशुधन	स्थानीय	उन्नत			
	गाई गोरु					
	चौरी याक					
	भैसी रांगा					
	घोडा खच्चर					
	वाखा					
	भेडा च्यांग्रा					
	सुँगुर वंगुर					
	अन्य.....					
२	पंक्षी	स्थानीय	उन्नत	अण्डा सख्या	मासु केजी	
	कुखुरा					
३	माछा			केजी		
	मौरी घर			मह केजी		
४	अन्य					
	अन्य					

३४. परिवारको वार्षिक आम्दानी र खर्च

क्र.सं.	आम्दानी विवरण	रकम रु.	क्र.सं.	आम्दानी विवरण	रकम रु.
१	कृषि तथा पशुपालन		१	खाना खर्च	
२	व्यापार तथा उद्योग		२	लत्ता कपडा	
३	नोकरी तथा पेन्सन		३	शिक्षा	
४	वैदेशिक रोजगार		४	स्वास्थ्य उपचार खर्च	
५	ज्याला मजदुरी		५	चाडपर्व तथा मनोरञ्जन	
६	अन्य		६	कृषि तथा अन्य उत्पादन	

३५. आफ्नो उत्पादनले वर्षमा कति महिना खान पुग्छ ?

- १) ३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने ( ) २) ३ - ६ महिना खान पुग्ने ( )
 ३) ६ - ९ महिना खान पुग्ने ( ) ४) ९ - १२ महिना खान पुग्ने ( )
 ५) आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गर्ने ( )

३६. तपाईंको परिवारमा ऋण छ ? यदि छ भने ऋण कहाँबाट लिनुभयो ?

- १) बैंक वा वित्तीय संस्था ( ) २) सहकारी संस्था ( )

- ३) समूह वा सामुदायिक संस्था ( ) ४) साहू महाजन ( )
 ५) अन्य .....

उक्त ऋण कुन उद्देश्यका लागि लिनु भएको हो ?

- १) घरायसी कार्य वा घर खर्च ( ) २) कृषि तथा पशुपालन ( )
 ३) उद्योग व्यापार ( ) ४) सामाजिक धार्मिक कार्य ( )
 ५) शिक्षा ( ) ६) औषधि उपचार ( )
 ७) अन्य .....

३७. तपाईंको परिवारका कुनै सदस्य कुनै संघ संस्थामा आवद्ध हुनुहुन्छ ? (छ ( ) / छैन ( ))
 यदि छ भने :

- १) गाउँ विकास कार्यक्रम ( ) २) कृषक समूह ( )
 ३) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह ( ) ४) सहकारी संस्था ( )
 ५) गैर सरकारी संस्था ( ) ६) परम्परागत समूह ( )
 ६) अन्य .....

३८. तपाईंको परिवारमा निम्न कार्यहरू प्राय कसले गर्दछ ?

कार्य	महिला	पुरुष
घर व्यवहार सम्बन्धी विषयमा निर्णय		
घरायसी काममा संलग्न		
बैंकमा खाता संचालन		
उपभोक्ता समितिमा सहभागिता		
विद्यालय व्यवस्थापनमा सहभागिता		
उद्योग व्यापारमा सहभागिता		

कोड प्रयोगका लागि विवरण

क. पारिवारिक विवरण

१.	क्र.सं.	परिवारमुलीबाट शुरु गर्ने र जेष्ठ सदस्यअनुसार क्रम संख्या उल्लेख गर्ने
२.	लिंग	१. पुरुष २. महिला ३. तेस्रो लिंगी
३.	जन्ममिति	जन्मको मिति (साल, महिना र गते उल्लेख गर्ने यदी महिना र गते थाहा नभएमा साल मात्र उल्लेख गर्ने तथा २ वर्ष मुनीको बच्चाको हकमा महिना उल्लेख गर्ने)
४.	जातजाती	१. पहाडी बाह्रमण/क्षेत्री/ठकुरी/सन्ध्यासी २. मधेशी बाह्रमण क्षेत्री/राजपुत ३. पहाडी जनजाती आदीवासी ४. तराई जनजाती आदीवासी ५. पहाडी दलित ६. मधेशी दलित ७. मुस्लिम ८. पहाडी अन्य ९. मधेशी अन्य
५.	धर्म	१. हिन्दु २. बौद्ध ३. मुस्लिम ४. क्रिश्चियन ५. अन्य .....
६.	मातृभाषा	१. नेपाली २. मैथिली ३. भोजपुरी ४. थारु ५. तामाङ्ग ६. नेवार ७. बज्जीका ८. मगर ९. डोटली १०. उर्दु ११. अवधी १२. लिम्बु १३. गुरुङ्ग १४. बैतडेली १५. राई १६. अछामी १७. वान्तवा १८. राजवंशी १९. शेर्पा

७.	शैक्षिकस्तर	१. पूर्व प्राथमिक २. आधारभुत तह ३. माध्यमिक तह ४. स्नातक तह ५. स्नातकोत्तर ६. एमफिल र विद्या वारिधी (पिएचडि) ७. प्राविधिक एलएलसी ८. साधारण लेखपढ (साक्षर) ९. लेखपढ गर्न नसक्ने (निरक्षर)
८.	बसोबासको अवस्था	१. गणना गरेको ठाउँमा बसेको, २. स्वदेशमा अन्यत्र बसेको, ३. विदेशमा बसेको
९.	पेशा	१. कृषि तथा पशुपालन २. नोकरी/जागीर ३. उद्योग तथा व्यापार ४. ज्याला/मजदुरी ५. वैदेशिक रोजगारी ६. व्यवसायिक कार्य (पत्रकार, बकिल, परामर्श, ठेक्का पट्टा, पुजारी आदी) ७. विद्यार्थी (अध्ययनरत) ८. गृहणी ९. बेरोजगार १०. अन्य
१०.	वैवाहिक स्थिति	१. अविवाहित २. एकल विवाह ३. बहुविवाह ४. पुनःविवाह, ५. विधुर/विधवा ६. सम्बन्ध विच्छेद ७. विवाहित तर अलग बसेको
११.	अपाङ्गताको स्थिति	१. अपाङ्गता नभएको २. शारीरिक अपाङ्गता ३. बौद्धिक अपाङ्गता ४. दृष्टिविहिन (आँखा नदेख्ने) ५. वोलन तथा सुन्न नसक्ने (बहिरा) ६. स्वर बोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता (भकभके) ७. श्रवण दृष्टीविहिन ८. मनोसामाजिक अपाङ्गता

ख. पारिवारिक विवरण संकलनकालागि सामाजिक तथा जातिगत समूह

क्र.सं.	जातिगत समूह	प्रमुख जातजातीहरु
१.	पहाडी दलित	१. गन्धर्व (गाईने) २. परियार (दमाई, दर्जी, सुचीकार, नगर्ची, ढोली, हुड्के) ३. वादी ४. विश्वकर्मा (कामी, लोहार, सुनार, ओड, चुनंरा, पार्की, टमाटा) ५. सार्की (मिजार, चर्मकार, भूल)
२.	मधेशी दलित	१. कलर २. दुसाध (पासवान, हजरा) ३. ककैहिया ४. धोवी (रजक) हिन्दू ५. कोरी ६. पत्थरकट्टा ७. खटिक ८. पासी ९. खत्वे (मण्डल, खङ्ग) १०. बाँतर ११. मुसहर १२. चमार (राम, मोची, हरिजन, रविदास) १३. चिडिमार १४. मेस्तर (हलखोर) १५. डोम (मरिक) १६. सरभङ्ग (सरवरिया) १७. तत्मा (ताँती, दास)
३.	पहाडी जनजाती आदीवासी	१. कुशवाडिया, बनकरिया, कुसुण्डा, राउटे, सुरेल, हायु, राजी, लेप्चा, २. चेपाङ, थामी, बोटे, दनुवार, बरामु, ल्होमी, माभी, दराई, सियार, थुदाम ३. सुनुवार, तामाङ, भुजेल, कुमाल, भोटे, पहरी, ताप्लेगोला, डोल्पो, फ्रि, मुगाल, लार्के, ल्होपा, दुरा, बालुङ ४. गुरूङ, मगर, राई, लिम्बु, छैरोतन, ताडवे, तिनगाउले थकाली, बाह्रगाउले, माफाली थकाली, शेर्पा, याक्खा, छन्त्याल, जिरेल, व्यासी, ह्योल्मो ५. नेवार, थकाली
४.	मधेशी जनजाती तथा आदीवासी	१. किसान, मेचे (बोडो) २. धानुक, भाँगड, सतार (सन्थाल) ३. थारू, राजवंशी, गन्नाई, धिमाल, ताजपुरिया
५.	पहाडी बाह्रमण तथा क्षेत्री	सबै पहाडी मूलका बाह्रमण, क्षेत्री र ठकुरी
६.	मधेशी बाह्रमण तथा राजपुत	भा, राजपुत, त्रिपाठी, मिश्रा, शुक्ला, कायस्थ
७.	मुस्लिम	मुस्लिम, चुरौटे
८.	पहाडी अन्यजाती	गिरी, पुरी, भारती, सन्यासी, योगी, कुँवर
९.	मधेशी अन्यजाती	यादव, तेली, कलवार, सुढी, कुमिर, कानु/हलवाई, हजाम/ठाकुर, बढही, राजभर, केवट, मल्लाह, नुनिया, कुम्हार, कहर, लोध, विड/विण्डा, गडेरी /भेडीहयार, माली, कामर, धुनिया, वराय, मुण्डा, बडाई, पञ्जावी, बंगाली, मारवाडी, नुराड, कायस्थ, जैन, बानिया, अमात, कशवानिया, राजवोध, कुशवाहा

उत्तरदाताको नाम:

दस्तखत:

फोन नम्बर:

सर्वेक्षक नाम:

दस्तखत:

फोन नम्बर:

सन्दर्भ सामाग्री

- संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, (२०७४ वि.सं.)। गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि २०७४ । काठमाण्डौं: संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, सिंहदरवार ।
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, (२०७० वि.सं.)। नेपालमा गरिवीको लघु क्षेत्र अनुमान २०६८, काठमाण्डौं: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग थापाथली ।
- Central Bureau of Statistics, (2014).*National Population and Housing Census 2011 (Village Development Committee/Municipality)*, Kathmandu: Central Bureau of Statistics, Thapathali.
- Central Bureau of Statistics, (2014).*National Population Census 2011 (Household and Population by Sex Ward Level)*, Kathmandu: Central Bureau of Statistics, Thapathali.
- Central Bureau of Statistics, (2014).*National Population and Housing Census 2011 (Usual Activity Performed in the 12 Month and Economic Activity)*, Kathmandu: Central Bureau of Statistics, Thapathali.
- Central Bureau of Statistics, (2014).*National Population and Housing Census 2011 (Usually Active and Not Active Population and Living Arrangement of Children)*, Kathmandu: Central Bureau of Statistics, Thapathali.
- Central Bureau of Statistics, (2016). *Statistical Year Book 2015*, Kathmandu: Central Bureau of Statistics, Thapathali.
- National Planning Commission, (2014).*Nepal Human Development Report, 2014*.Kathmandu: GoN, National Planning Commission.